RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Andra Kammaren. N:o 65.

Onsdagen den 20 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.

Till afgörande förelåg första särskilda utskottets utlåtande, n:o 2, med anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 88, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m., dels väckta motioner i ämnet.

I en till Riksdagen aflåten, till behandling af första särskilda utskottet hänvisad proposition, n:o 88, af den 6 mars 1908 hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade:

dels förslag till

1) lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför;

2) lag om reglering af prästerskapets aflöning;

3) lag om emeritilöner för präster; samt

4) lag om kyrkofond;

dels grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar.

Till behandling i sammanhang med nämnda proposition hade utskottet förehaft tjugu särskilda, med anledning af propositionen väckta motioner, nämligen

inom Första Kammaren:

af herr *K. J. Ekman,* n:o 54; och

af herr *G. Ros,* n:o 57;

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

inom Andra Kammaren:

af herr *J. A. Jonsson* i Hökhult, n:o 270;

af herr *P. Nilsson* i Bonarp, n:o 272, i hvilken motions syfte trettio ledamöter af kammaren instämt;

af herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt, n:is 275 och 277;

af herr *J. J. Byström,* n:o 283;

af herr *O. W. Redelius,* n:is 284 och 295;

af herr *D. Persson* i Tällberg, n:o 288;

af herr *J. Johansson* i Kälkebo, n:o 289;

af herr *S. O. Nylander,* n:o 290, i hvilken motion fem ledamöter af kammaren instämt;

af herrar *J. A. Jonsson* i Hökhult, *J. W. Bengtsson* i Häradsköp och *C. G. Johansson* i Aflösa, n:o 291;

af herr *A. Henricson,* n:o 292, i hvilken motion tolf ledamöter af kammaren instämt;

af herr *G. A. E. Kronlund,* n:o 303;

af herr *C. G. Sædén,* n:is 306, 313 och 314, med instämmande af en ledamot af kammaren beträffande n:o 306:

af herrar *M. H. Sandén, S. J. Larsson* i Gallstad, *A. G. Månsson* och *S. Nordström,* n:o 311, i hvilken motions syfte sex ledamöter af kammaren instämt; samt

af herrar *O. A. Berg* i Staby och *P. Pehrsson* i Österby, n:o 316.

Utskottet hemställde, att Riksdagen

1:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antoge af utskottet i utlåtandet under B), C) och E) upptagna lagförslag, måtte, med bifall till herr K. J. Ekmans motion n:o 54 och herr O. W. Redelius motion n:o 295, för sin del antaga ett under A) upptaget förslag till lag angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier;

2:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antager af utskottet under A), C) och E) upptagna lagförslag, måtte med förklarande af Kungl. Maj:ts förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af såväl Kungl. Maj:ts omförmälda förslag som herr J. A. Jonssons i Hökhult motion n:o 270, herr P. Nilssons i Bonarp motion n:o 272 och herr J. Bengtssons i Bjärnalt motion n:o 275 för sin del antaga ett under B) upptaget förslag till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför;

3:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antoge af utskottet under A), B) och E) upptagna lagförslag, måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af såväl Kungl. Maj:ts omförmälda förslag som herr A. Henricsons motion n:o 292 samt med bifall till herr O. W. Redelius motion

n:o 284, men med afslag å herr G. Ros motion n:o 57, herr J. Bengtssons i Bjärnalt motion n:o 277, herr J. J. Byströms motion n:o 283, herr D. Perssons i Tällberg motion n:o 288, herr J. Johanssons i Kälkebo motion n:o 289, herr J. A. Jonssons i Hökhult m. fl. motion n:o 291 i hvad den afsåge nu förevarande ämne, herr G. A. E. Kronlunds motion 303, herr C. G. Sædéns motioner n:is 306 och 313, den sistnämnda i hvad den afsåge nu förevarande ämne, och herrar O. A. Bergs i Staby och P. Pehrssons i Österby motion n:o 316 för sin del antaga ett under C) upptaget förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning;

4:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antoge af utskottet under A), B), C) och E) upptagna lagförslag, måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag om emeritilöner för präster icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af såväl Kungl. Maj:ts omförmälda förslag som herr C. G. Sædéns motion n:o 314 samt med bifall till herr S. O. Nylanders motion n:o 290, — för sin del antaga ett under D) upptaget förslag till lag om emeritilöner för präster;

5:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antoge af utskottet under A), B), C) och F) upptagna lagförslag och förslag till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar, måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag om kyrkofond icke kunnat oförändradt bifallas — i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag samt med afslag å herr M. H. Sandéns m. fl. motion n:o 311 — för sin del antaga ett under E) upptaget förslag till lag om kyrkofond; samt

6:o) under förutsättning att Riksdagen för sin del antoge af utskottet under A), B), C) och E) upptagna lagförslag, måtte, med förklarande att det af Kungl. Maj:t framlagda förslag till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar icke kunnat oförändradt bifallas, — i anledning af Kungl. Maj:ts omförmälda förslag — för sin del antaga ett under F) upptaget förslag till grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr Asker som yttrade: Herr talman! Beträffande föredragningen af första särskilda utskottets utlåtande n:o 1 tillåter jag mig hemställa, att kammaren ville besluta, att utlåtandet måtte punktvis föredragas, i hvarje punkt först lagförslaget, därefter ingress och rubrik samt sist utskottets hemställan; att de författningsförslag, som härvid komma att af kammaren godkännas, antagas under förutsättning att kamrarna fatta sammanstämmande beslut rörande de i hvarje punkt af utskottets hemställan omförmälda förslag; att lagförslagens text icke må uppläsas i andra

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres; samt att, för den händelse ett eller flera af lagförslagen komma att i vissa delar återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende på de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Den af herr Asker gjorda hemställan bifölls af kammaren.

Punkten 1:o).

Uti de ofvan nämnda lika lydande motionerna n:o 54 inom Första Kammaren af herr *K. J. Ekman* och n:o 295 inom Andra Kammaren af herr *O. W. Redelius* hade föreslagits, att Riksdagen ville i sammanhang med öfriga hithörande lagförslag för sin del antaga följande förslag till lag angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier:

Härigenom förordnas som följer:

Hvad prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 innehålla om prästerskapets bibehållande vid dittills åtnjuten tionde, pastoralier och rättigheter skall äga motsvarande tillämpning å den ersättning, som enligt denna dag utfärdad lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför skall utgå till kyrkofonden; och skall i afseende å kyrkofonden och dess afkastning iakttagas, att genom öfverförande till denna fond af afkomst från prästerskapets boställen eller detsamma eljest anslagna aflöningsmedel någon rubbning icke sker i den prästerskapet genom privilegierna tillförsäkrade rätten att varda bibehållet vid dessa aflöningsmedel.

Det i punkten omförmälda, af utskottet under A) upptagna lagförslaget angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier, var af följande lydelse:

Härigenom förordnas som följer:

Hvad prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723 innehålla om prästerskapets bibehållande vid dittills åtnjuten tionde, pastoralier och rättigheter skall äga motsvarande tillämpning å den ersättning, som enligt denna dag utfärdad lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför skall utgå till kyrkofonden; och skall i afseende å kyrkofonden och dess afkastning iakttagas, att genom öfverförande till denna fond af afkomst från prästerskapets boställen eller fonden eljest tillkommande aflöningsmedel någon rubbning icke sker i den prästerskapet genom privilegierna tillförsäkrade rätten att varda bibehållet vid dessa aflöningsmedel.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:
herr *G. Ros* mot motiveringen; och
herrar *Söderbergh* i Karlshamn, *Henricson, Ström, Nilsson* i Skärhus, *Nydal* och *Byström,* som hemställt, att förevarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr Söderbergh i Karlshamn, som anförde: Herr talman! Då utlåtanden, hvarom nu skall blifva fråga, äro afgifna närmast i anledning af vissa af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåtna propositioner rörande regleringen af prästerskapets aflöningsförhållanden eller därmed sammanhängande eller närstående frågor. Dessa propositioner voro i och för sig af sådan omfattning och af den betydelse, att det ansågs nödigt att för deras behandling tillsätta ett särskildt utskott. Detta utskotts arbete föreligger nu i sju stycken mer eller mindre digra utlåtanden. Det torde emellertid icke kunna annat än väcka en viss förvåning, att utskottets första hemställan icke afser någon Kungl. Maj:ts framställning i ämnet. Framför det kungl. förslaget har man placerat två vakter, en från Första Kammaren och en från denna kammare, med hvar sitt exemplar i handen af en motion, däri Riksdagen anmodar att först och främst antaga en lag angående tillämpning af prästerskapets privilegier. Denna motion och utskottets tillstyrkande af densamma är tydligtvis ett a och o i föreliggande utlåtande. Ty om Riksdagen icke utan vidare vill acceptera densamma, får Riksdagen helt enkelt icke lof att ordna prästerskapets aflöningsförhållanden på det förmånliga och för prästerskapet i dess helhet så fördelaktiga sätt, som det kungliga förslaget innebär. Utskottet har nämligen fäst antagandet af ifrågavarande privilegieförslag såsom villkor för antagandet af det viktigaste af de kungl. förslagen angående prästerskapets löneregleringen.

Häremot har jag tillika med fem andra ledamöter af utskottet från denna kammare anmält reservation, och vi hafva för vår del afstyrkt bifall till den nya privilegielagen. Jag utgår från den kanske något djärfva förutsättningen, att kammarens ledamöter trots den rådande brådskan i slutet af riksmötet beredt sig tillfälle att noggrant studera särskildt detta ämne, så att jag icke behöfver upptaga någon dyrbar tid med ett djupare inträngande däri.

Enligt den urkund af den 16 oktober 1723, som kallas »Kungl. Maj:ts nådiga privilegier för biskopar och samtlige prästerskapet i Sverige och dess underlydande landskaper», äro de löneförmåner, af hvilka prästerskapet sedan gammalt varit i besittning på grund af lag, öfverenskommelse och sedvänja eller upplåtelser af olika slag, ytterligare tillförsäkrade prästerskapet. Men det att, såsom det heter, »alla personer af predikoämbetet och lärostånd et» blifvit genom ett kungl. privilegium tillförsäkrade alla sina väl-

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

fångna friheter, donationer och förläningar samt andra deras ämbeten tillhörande lägenheter och ordinarie underhåll, — hvad innebär detta? Naturligtvis ingenting annat än att beträffande *förläningar och dylikt* staten icke skall taga tillbaka hvad staten en gång gifvit och i fråga om *donationer,* att staten skall i allo respektera sådana förfoganden af olika slag, som till kyrkans bästa af enskilda blifvit gjorda. Den hufvudsakligaste delen af prästerskapets löneförmåner utgjordes emellertid af tionde och de afgifter, som i öfrigt utgingo från församlingarna. Om dessa tillgångar heter det i privilegierna, att de »konfirmerades prästerskapet», så att de af vederbörande riktigt skulle utgöras. Detta är alltså en bekräftelse från statens sida af de handlingar, hvarigenom de olika afgifterna tillkommit. Några af dessa ledde som bekant sitt upphof från påbud under den katolska tiden, de flesta dock från frivilliga åtaganden af församlingar eller enskilda församlingsbor och andra åter från sedvanerätt, som sedan blifvit lag. Det är alldeles klart, att dylika utfästelser måste med oförändrad kraft förblifva gällande i ett rättssamhälle, vare sig de omgärdas med något, som heter privilegier, eller icke.

Detta är i korthet innebörden af 1723 års privilegier. Enligt 114 § i gällande regeringsform skola dessa privilegier fortfarande gälla, och de skola icke kunna ändras eller upphäfvas utan bifall af allmänt kyrkomöte.

Huruledes nu spörsmålet uppkommit om dessa prästerskapets privilegier och deras samband med föreliggande lönereglering och med kyrkomötets andel i ärendet inhämtas af utskottets utförliga redogörelse i denna punkt och torde således icke behöfva af mig i vidare mån utvecklas. Det är emellertid självklart och har också af departementschefen uttryckligen vitsordats, att ifrågavarande lagstiftning angående prästerskapets löneförhållanden skall underställas kyrkomötet i de delar, som lagligen utgöra föremål för kyrkomötets pröfning. Men något steg därutöfver kan man rimligtvis icke begära eller taga. De ecklesiastika tillgångar, som böra användas till kyrkans samfällda intresse, skola som bekant insamlas i en enda fond, som kallas kyrkofonden.

Den mest betydande bland denna fonds inkomster blir den ersättning af statsmedel, som skall utgå i stället för de afskrifna tionden, och som slutligen kommer att uppgå till ett belopp af närmare 4,000,000 kronor årligen. Till denna fond skola vidare öfverföras de förut befintliga fonderna — prästerskapets lönereglerings fond och de ecklesiastika boställenas skogsregleringsfond — hvilka båda fonder hittills disponerats af Kungl. Maj:t ensam, den förra för utjämnande af prästerskapets lönevillkor öfver hela riket och den andra för befrämjande af skogsskötseln på de ecklesiastika boställena. Vidare skola till denna fond öfverlämnas vissa andra fonder, som tillkommit för kyrkliga ändamål och som förvaltas antingen af statskontoret eller af domkapitlen eller andra lokala

myndigheter. Dessutom skola till fonden ingå skogsförsäljningsmedlen från prästerskapets bostadsboställen och löningsboställen, äfvensom behållen afkastning i öfrigt af sistnämnda boställen, vidare årlig ersättning från statsverket för vissa anslag, som hittills därifrån utgått, och slutligen ränta och vinst å kyrkofondens tillgångar. Fondens årliga inkomster ha i den uppgjorda finansplanen beräknats till 5,710,805 kronor. Nu vill man stifta en särskild lag, som skall draga under privilegieskydd först och främst det vederlag af omkring 4,000,000 kronor, som skall utgå i stället för de afskrifna tionden. Och icke allenast detta; utan privilegieskyddet skall utsträckas öfver hela fonden och dess afkastning. Förslaget utgår icke från Kungl. Maj:t. Såsom förut antydts, är det efter initiativ, om hvars ursprung någon tvekan icke kan råda, framburet af enskilda motionärer i båda kamrarne. Motionärerna förmena nu, att det »lärer icke kunna begäras, att svenska kyrkan, som nu i prästerskapets privilegier åtnjuter ett det starkaste skydd för de kyrkliga aflöningstillgångarna, skulle vid en *omplacering* af dessa tillgångar för vinnande af en ej blott för kyrkan själf utan i fullt ut lika hög grad för de skattdragande förmånlig utjämning af de kyrkliga aflönings- och beskattningsförhållandena helt och hållet afstå från detta skydd, beträffande de tillgångar, som sättas i stället för de af kyrkan nu innehafda.»

Ja, jag undrar, om man icke här alldeles förblandat begreppen kyrkan och prästerskapet. Det finnes ingenting som heter *den svenska kyrkans* privilegier, utan det heter *prästerskapets* privilegier. Och det finnes väl ingen, som lärer påstå, att den svenska kyrkan står eller faller med dess prästerskaps privilegier. Hvad mena motionärerna, då de tala om »hvilken genomgripande inverkan i fråga om kyrkans rätt öfver sina tillgångar, den föreslagna omplaceringen af desamma kommer att medföra. Kyrkan afstår helt och hållet från rätten till tionden, hvilken hufvudsakligen utgår af fast egendom och således är en mycket säker tillgång, äfvensom från öfriga privilegieskyddade afgifter och får i stället utfästelsen af ett årligt vederlag i penningar och af rätt att uppbära församlingsafgifter inom vissa gränser.»

Återigen stöter man på detta godtyckliga användande af begreppet kyrkan, där det borde stå prästerskapet. Ty det är väl alldeles ostridigt, att det är *prästerskapet,* som varit i åtnjutande af tionden. Och det är väl *prästerskapet,* som de från statsverket utgående vederlag skola komma till godo.

Dessa tionden äro en mycket säker tillgång, heter det, eftersom den hufvudsakligen utgår af fast egendom. Ja, men kan då icke *statsverket* anses fullt vederhäftigt för vederlaget, och finnes det någon rimlig anledning misstänka, att statsverket skall undandraga sig att utbetala detta vederlag, sedan statsverket en gång påtagit sig detsamma?

Det torde icke, säga motionärerna vidare, få »anses såsom en

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

orättmätig fordran från kyrkans sida, om denna gjorde anspråk på samma skydd för sina tillgångar under de nya förhållandena som under de nu rådande».

Jo, den fordran, som här igen kallas en fordran från *kyrkans* sida, fastän det naturligtvis skall heta från *prästerskapets* sida — en sådan fordran kan verkligen icke anses annat än såsom orättmätig, och den kan icke heller undgå att betecknas såsom för statsmakterna högst stötande.

Vid den bekanta remissdebatten i Första Kammaren den 13 sistlidne mars hade herr ecklesiastikministern ett synnerligt märkligt anförande i detta ämne. Till en helt säkert gagnelig uppbyggelse äfven för åtskilliga ledamöter i denna kammare, skall jag tillåta mig att läsa upp några utdrag därur. Biskop Billing hade börjat debatten, och det var mot vissa af denne ledamot gjorda uttalanden, som herr ecklesiastikministern vände sig. Han yttrade bland annat följande: »Att det förslag, som Kungl. Maj:t nu har framlagt för Riksdagen till reglering af prästerskapets löner med allt hvad därtill hör, skulle komma att väcka motstånd på åtskilliga håll, har jag icke ett ögonblick betviflat, och allra minst har jag tviflat därpå, att den punkt i förslaget, som biskop Billing nu klandrat, nämligen upphäfvandet af prästerskapets privilegier, skulle hos honom röna det allvarligaste motstånd. Jag kan försäkra honom och kammaren, att om det är djärft af mig att hafva tillrådt Kungl. Maj:t att lägga fram ett sådant förslag, har det dock icke skett af lättsinne, utan efter mycket moget öfvervägande och sedan jag kommit till full klarhet med mig själf, att jag på detta sätt handlade i kyrkans bästa intresse.»

Så heter det vidare: »Jag tänker, att biskop Billing kan vara ense med mig om en sak, nämligen att privilegier öfver hufvud taget höra till en gången tid, de passa illa ihop med vår tid — — men nog kunna vi vara ense om att privilegier stämma icke öfverens med vår tids åskådning i allmänhet. Och denna uppfattning af privilegier är icke från i går och i dag, den är gammal. Vi kunna se den i vår historia redan i slutet af 1600-talet. Den kommer skarpt fram gång efter gång allt tydligare under 1700-talet, och i 1809 års regeringsform har den fått sitt mest pregnanta uttryck genom förbudet mot stiftandet af några nya privilegier. Det sist gångna århundradet har ju också varit vittne till, huru nästan allt hvad som funnits kvar af privilegier fått maka åt sig på grund af vår tids förändrade uppfattning,

Så säger vidare ecklesiastikministern:

Hvarför skall nu prästerskapet hafva en särskild undantagsställning? Hvarje annan klass af medborgare i vårt land — jag menar hvarje klass som på något sätt tjänar det allmänna — är i fråga om aflönings erhållande hänvisad till det allmänna förtroendet. De hafva inga privilegier. De lita på sina tjänsters behöflighet. Därför äro de också förvissade, att de skola få ersättning för sitt

arbete, och jag tror icke, att någon hittills har behöft klaga öfver att han blifvit illa behandlad, i stort sedt åtminstone. Icke har någon särskild klass blifvit det. Men prästerna, som äro bärare af de allra högsta, de ideella intressena, de som skola bära upp vårt religiösa lif, de skola för sina ekonomiska intressen stänga in sig i en spetsgård af privilegier, som icke någon får bjuda till att röra vid, ty det vore ett sacrilegium. Jag har aldrig kunnat komma underfund med, huruvida prästvigningen gifver åt den till präst vigde ett annat sätt att se på saker och ting, än hvad vi lekmän hafva. Jag vet därför icke, om en präst nödvändigt måste se på sina ekonomiska intressen, på sitt ståndsekonomiska intresse med andra ögon, än hvad lekmän göra. Men jag tror, att om jag vore präst, så skulle jag känna det motbjudande, att mitt stånd, ensamt af alla stånd och klasser af hela svenska folket, skulle stänga in sig inom denna mur, denna spetsgård af privilegier. Jag tycker att jag skulle känna det såsom något obehagligt och nästan förolämpande mot den öfriga delen af Sveriges folk. Visar det icke i verkligheten en misstro, om prästeståndet sålunda skulle tänka: ja, om vi icke behålla dessa privilegier, vet ingen, om vi någonsin få någonting att lefva af, såsom biskop Billing nyss med tydliga ord här sagt: kanhända att Riksdag och regering en vacker dag komma och taga från prästerna deras underhåll? Jag har svårt att tro, att någonting sådant kan inträffa, och såsom jag nyss har sagt, det *kan,* det *måste* väcka misstro hos den öfriga delen af folket, att just de, som skulle vara bärare af folkets allra högsta intressen, skola visa den misstro mot den öfriga delen af folket, att de frukta, att de icke skola kunna få sitt dagliga bröd. Det måste väcka en känsla af misshag. Nej, mina herrar, bättre än alla privilegier är ändå att göra sin plikt och lita på sin rättvisa sak».

Jag vill sluta med att citera följande uttalande: »Jag kan sålunda icke vara ense med honom i den punkten, att bibehållandet af prästerskapets privilegier skulle vara en af de väsentliga grundvalarna för kyrkans självständighet. Det kan vara nyttigt för kyrkan, men det är icke nödvändigt. Kyrkan får icke vara byggd på sådana grundvalar. De hålla icke att bygga på. Kyrkan måste vara byggd på folkets förtroende. Så länge folket har förtroende för sin kyrka och dess präster, och så länge prästerna göra sig förtjänta af folkets förtroende, så länge behöfver icke kyrkan frukta, att dess tjänare skola blifva utan sitt dagliga bröd. Men om den dag kommer, som jag icke tror någonsin skall komma, att kyrkans tjänare förgäta sin plikt, ja, då äro de sannerligen icke värda att hafva några privilegier.»

Ja, detta är nu ett uttalande från kyrkans målsman vid Konungens rådsbord, som icke behöfver några vidare kommentarier. Det är i och för sig tillräckligt klart och öfvertygande.

Utskottets motivering för sitt tillstyrkande af privilegielagen är lika enkel som kortfattad. Att med känsla och öfvertygelse moti-

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

vera en sådan lag har sig icke så lätt. Det torde vara förenadt med större svårighet än utskottet velat påtaga sig. Men såsom lindrigast sagdt *opåkalladt* måste det betecknas, att utskottet funnit lämpligt göra antagandet af denna lag, denna på helt och hållet privat initiativ tillkomna lag, såsom förutsättning för antagande af det kungl. löneregleringsförslaget. Det tvång, som utskottet härigenom velat öfva på Riksdagen, förtjänar icke mer än ett svar, åtminstone från Andra Kammaren.

Herr talman, vi reservanter ha ställt oss på den af Kungl. Maj:t själf intagna ståndpunkten i denna fråga, vi ha visat, att vi uppriktigt vilja vara med om den af rättvisa och billighet förestafvade såväl skatte- som löneutjämning, som det kungl. förslaget erbjuder, men vi kunna icke vara med om att betala någon köpeskilling därför i form af privilegielag.

Med stöd af hvad jag sålunda här anfört, får jag yrka, att, med bifall till den af mig med flera afgifna reservationen, utskottets hemställan i förevarande punkt A) måtte af kammaren afslås.

I detta anförande instämde herrar *Henricson, Höjer, Kjellberg, Juhlin, Nilsson* i Skärhus, *Ström, Röing, Bromée* i Billsta, *Berglund, Anderson* i Baggböle, *Sundin, Hörnstén, Anderson* i Hasselbol, *Camitz, Nordin, Neiglick, Lundgren, Eriksson* i Älgered, *Kvarnzelius, Karlsson* i Fjäl, *Johansson* i Jönköping och *Pettersson* i Södertälje.

Herr Asker: Herr talman! Ingen lärer vilja förneka, att 114 § regeringsformen ännu är i gällande kraft, och då prästerskapets förmåner och rättigheter enligt detta grundlagsstadgande icke må ändras eller upphäfvas utan Konungens och Riksdagens gemensamma samtycke samt bifall af kyrkomötet, synes mig rättvisa och billighet fordra, att, om de förmåner, som tillförne varit prästerskapet tillförsäkrade, utbytas mot andra, de nya förmånerna erhålla samma skydd som de gamla haft. Prästlöneregleringskommittén har också med godkännande af denna princip hemställt, att de lagar, hvarom nu är fråga, icke må ändras eller upphäfvas utan bifall af allmänt kyrkomöte.

Hade de förmåner, som nu skola skyddas, en hårsmån öfverskridit de förmåner, prästerskapet förut ägt, hade jag varit den förste att motsätta mig den lag, som nu blifvit föreslagen angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier, men då de uppenbarligen äro väsentligt mindre, har jag icke ansett mig böra afstyrka lagens tillkomst. Mot reservanternas påstående, att under privilegieskydd skulle dragas medel, som skola utgå direkt ur statskassan, ber jag blott att få invända, att om prästerskapets tionde komme att afskrifvas och staten åtaga sig att med kapital ersätta en icke obetydlig del utaf hvad som eljest påhvilar de tiondeskyldige att utgifva, jämväl dessa direkt ur statskassan utgående medel måste betraktas som prästerskapets tiondemedel. Enligt min mening

bör denna fråga icke göras större än den är, ty den innebär endast och allenast ett skydd för att kyrkofonden och dess afkastning blifva för sitt ändamål bevarade.

Är tiondeersättningens afskrifning tidsenlig — och därom torde vi väl alla vara ense — samt därtill kommer, att församlingarna hafva sakligt intresse af att boställenas afkastning, som jämväl skulle ingå till kyrkofonden, där har ett säkert skydd, kan jag icke tänka mig, att hela den stora och vidtgående prästlönereglerings-frågan skulle stupa på den obetydliga tufva, som kallas »privilegie-lagen», helst icke någon ifrågasatt att ändra bestämmelsen i 114 § regeringsformen. Detta om detta lagförslag.

Hvad förslagen i öfrigt innebära, torde hvar och en, som noggrant studerar Kungl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande, medgifva, att de afse såväl en naturlig utjämning af prästlönerna som en rättvis afskrifning af kyrkotiondet och att lagförslagen innehålla så många fördelar för såväl landtbefolkningen som prästerskapet, att ett uppskjutande med dessa frågors definitiva afgörande utan tvifvel komme att för båda parterna leda till en mindre lycklig utgång än hvad nu står att vinna.

På grund af hvad jag sålunda i korthet anfört, anhåller jag, herr talman, att nu få yrka bifall till den föredragna punkten A) i föreliggande lagförslag.

Herr Pehrsson i Österby: Herr talman, mina herrar! Då jag redan vid denna punkt af debatten har djärfts att begära ordet, är det för att redan nu få här framföra ett vördsamt tack — jag är öfvertygad om så godt som från hela svenska prästerskapet — för den välvilja, som genom Kungl. Maj:ts proposition har kommit oss till del, och likaledes till utskottet, som med mycket tydlig välvilja behandlat förslaget. Det vore, synes det mig, synnerligen lyckligt, om detta förslag kunde antagas.

Jag tror, att det vore lyckligt från skattegifvarnes synpunkt. Jag har personlig erfarenhet af hur det ter sig på vår landsbygd, och jag tror, att det är i all synnerhet *på detta område* som den kommunala skatteutjämning, som vi så gärna vilja ha, är nödvändig. Jag känner till förhållanden, där en liten åttingsbonde betalar i prästskatt mer än en inkomsttagare med öfver 2,000 fyrk. Jag känner till förhållanden, där en arbetare, till följd af lönekonventionens bestämmelser, betalar mer än sin husbonde. Sådant verkar, som hvar och en, som känner till saken, väl förstår, långt ifrån godt på förhållandet mellan församlingen och dess präster, och det verkar i socialt hänseende ganska skadligt.

För prästerskapet vore det jämväl synnerligen lyckligt, om den utjämning, som genom förslaget är afsedd, kunde ske mellan de lägst och alltför lågt aflönade och de högst och en och annan gång till och med alltför rikligt aflönade prästerna i en del af de större pastoraten.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Jag hoppas sålunda, att förslaget kommer att välvilligt upptagas i denna kammare. Jag ämnar icke inlåta mig på några af de tvistefrågor, som möjligen här kunna uppstå; jag vill sålunda icke alls yttra mig om den lag, som här är i fråga; jag vill endast uttala den förhoppning, att denna fråga nu måtte finna en lycklig lösning, så att de skiljaktigheter, som kunna framgå af de reservationer, som här äro gjorda och möjligen kunna föranleda till beslut, skola visa sig vid behandlingen icke vara af så betydande reell innebörd, att icke en sammanjämkning, ett samförstånd skall kunna uppnås, då man ju tydligen ser, att god vilja sannerligen icke fattats, särskildt under utskottsarbetet, att döma af utskottets betänkande.

Men, mina herrar, det är en annan sak, som ligger alldeles utanför detta, som jag har velat föra fram till kammarens behjärtande och icke minst till behjärtande af den representant för Hans Maj:t Konungens regering, som här är närvarande.

Jag har tillsammans med min närmaste kamrat på upplandsbänken väckt en motion — jag kan icke begära, att kammarens herrar ledamöter skola ha tagit närmare kännedom om denna i den massa af motioner, som i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition äro väckta. Därför ber jag att i korthet få relatera, hvad denna motion innebär. För ett par år sedan ingafs till Konungen en begäran af de präster, som voro lägst aflönade och som hade 20 till 25 tjänstår och därutöfver, att ur löneregleringsfonden måtte åt dem gifvas ett något större bidrag än hvad de förut fått åtnjuta. Detta är, som herrarne veta, 2,000 kronors minimum för komministrar och 3,300 kronors minimum för kyrkoherdar. De begärde, — och det var hofsamt nog — att komministrar med 20 tjänstår skulle erhålla en minimiaflöning af 2,200 kronor och med 25 tjänstår 2,400 kronor samt kyrkoherdar med öfver 25 tjänstår 3,600 kronor. Jag ber herrarne jämföra med dessa siffror, som jag nu angifvit, de belopp, som uti detta löneförslag äro ifrågasatta som minimisummor, liksom äfven jämföra hvad dessa präster sålunda begära med hvad en del med dem likställda tjänstemän, till exempel i landsstaten, erhålla i aflöning — hur anspråkslöst är icke detta då i själfva verket! Denna deras begäran skulle kunna tillmötesgås, har man ansett, därigenom att en större del af löneregleringsfondens inkomster användes, särskldt den delen, som är besparad efter sista kyrkomötet. Detta har nämligen kyrkomötet också begärt. Sveriges biskopar ha instämt i denna dess hemställan. Likaså har utskottet ställt sig synnerligen välvilligt mot denna vår motion, där vi upptagit just denna hemställan. Visserligen har motionen afslagits på den grund att dess hemställan icke kunnat bli föremål för Riksdagens beslut, då Riksdagen icke äger att besluta om denna fond — det är Kungl. Maj:t, som äger att disponera öfver densamma, men utskottet har i motiveringen till detta sitt afslagsyrkande i själfva verket gått motionärerna till mötes så långt, som möjligt varit, genom att utskottet sagt, att intet hinder med afseende å den kom-

mande löneregleringen finnes för att tillmötesgå denna begäran och att, *äfven om det belopp, hvarmed prästerskapets löneregleringsfond kommer att ingå i kyrkofonden, blir något mindre, än beräknadt är, kommer det icke att inverka på den kommande regleringen.*

Dessa präster, mina herrar, ha varit med under de tider, då ännu inga tillskott af betydenhet lämnades ur löneregleringsfonden. På deras adjunktstid var adjunktslönen 2- à 300 kronor om året samt vivre i de mången gång fattiga prästgårdarna, och sedan erhöllo de en komministertjänst med en aflöning af kanske från 700 till 1,500 kronor — och 1,500 kronor ansågs icke vara dåligt på den tiden! Denna lön har sedan genom tillskott ur fonden stigit till 2,000. De sitta dessutom — jag behöfver icke omtala detta, ty många af kammarens ledamöter känna väl till dithörande förhållanden — ofta tyngda af skuld från studieåren, och för många är äfven tanken på befordran för länge sedan slut. De ha haft sin husröta och sin underhållsskyldighet, och särskildt ha ju komministrarna tyngts däraf. De lida på många håll, kan jag säga, verkligt ekonomiskt betryck. Hvad som kanske kännes mest tungt för dessa styfbarn inom svenska kyrkans prästerskap, är helt visst det, att de aldrig kunnat bli kvitt sin skuldbörda. Det är för en hederlig karl svårt att tänka sig att aldrig kunna göra rätt för sig här i världen. Jag är alldeles öfvertygad om, att därest det vore möjligt att gifva dem det lilla, som de här begära under denna tid, till dess att löneregleringen, såsom jag hoppas snart, inträder, skulle detta hälsas med synnerlig glädje öfverallt i Sveriges bygder af dem, det gäller, och jämväl af församlingsborna på många håll. Jag vill betona, att det är här icke fråga om att taga af statens medel, utan endast att använda den fond, som här finnes. Jag vill därför så bevekande som möjligt framhålla denna sak — ja, jag vet, att jag behöfver icke göra det bevekande inför herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som alldeles säkert har varmt hjärta för dessa de nödlidande bland Sveriges prästerskap. Jag anser, att genom detta utskottets uttalande, om det af Riksdagen godkännes, jämfördt med kyrkomötets hemställan, skulle en möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att redan i år vid pröfvandet af de inkommande ansökningarne verkligen tillmötesgå denna så behjärtansvärda framställning af dessa lågt aflönade präster. Då jag här vördsamt och varmt ber att få lägga deras sak herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet på hjärtat, är jag öfvertygad därom, att många af kammarens ledamöter vilja med mig förena sig i en sådan vädjan.

Med herr Pehrsson i Österby instämde herrar *Fornander, Beckman* i Linköping och *Kjellén.*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att med

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

några ord få svara på hvad den siste ärade talaren här yttrade. Det förhållande, som här påpekats, nämligen den ytterst prekära ställning, i hvilken en stor del utaf prästerskapet befinner sig uti ekonomiskt hänseende, är ju kändt af oss litet hvar, så att det behöfver ju knappast nämnas. Det finnes massor af präster, hvilkas lön icke går upp till 2,000 kronor, inklusive inkomst af bostället, och som därför under de senare tiderna ha erhållit tillskott af lönereglerings fonden. Dessa tillskott kunna växla mellan 1,300 och ned till 100 kronor. Då antalet af dessa präster är mycket stort, räcker hela den årliga inkomsten af fonden, som brukar belöpa sig till omkring 700,000 kronor, numera knappast till för att kunna uppbringa lönerna för komministrarna till 2,000 kronor och för kyrkoherdarna till 3,300 kronor. Med den kännedom och den dagliga erfarenhet, som jag har om den nöd, som verkligen råder bland prästerskapet, behöfver jag icke ens säga den siste talaren, att jag ingenting hellre önskar, än att man skulle kunna bisträcka dessa stackars präster kraftigare, än hvad man hittills har gjort, men det kan icke ske utan att anlita fondens kapitaltillgång. Denna är visserligen omkring 5 miljoner kronor, men om en förhöjning af de utdelade understöden skulle ske i den utsträckning, som blifvit begärdt i petitionerna från prästerskapet och biskoparna, då räcker icke fonden längre, utan då tager den slut inom ganska kort tid, och när den är slut, har man ingenting att komma med. Skall man anlita fondens kapital för detta ändamål, får det ske med mycken urskillning och varsamhet. Det torde icke förundra herrarna, att jag har hittills ställt mig mycket tvekande, huruvida Kungl. Maj:t rätteligen borde tillgripa mera än de årliga inkomsterna af fonden för att utdela understöd. Att på samma gång som Kungl. Maj:t går in till Riksdagen och för den framlägger ett så stort förslag som detta om lönereglering för hela rikets prästerskap, i hvilken särskildt lönereglerings fonden beräknas ingå såsom en säker tillgång, att på samma gång Kungl. Maj:t gör detta minska fonden genom utdelning äfven af en del af kapitalet, det har jag icke vågat. Vill däremot Riksdagen godkänna det uttalande, som särskilda utskottet gjort, att Kungl. Maj:t äger att handskas med fonden på detta sätt och att anlita den i högre grad, än hvad hittills varit fallet, så är det naturligt, att jag ingenting har däremot. Men jag har icke vågat göra det utan att ha något mera säkert stöd från Riksdagens sida — jag kunde eljest med skäl utsätta mig för ganska starkt klander.

Det var detta, jag ville säga om denna sak. Jag vet, att innan jag nyss kom in här, kammaren har diskuterat den viktiga principfrågan angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier. Jag har icke hört hvad som därvid blifvit yttradt, men jag ber likväl att nu få uttala min mening i frågan. Jag behöfver väl knappast säga, att jag fortfarande hyser samma åsikt, som jag uttalade i Första Kammaren vid remissdebatten därstädes för några veckor

sedan angående den föreliggande propositionen. Jag står fortfarande på den ståndpunkten, att jag anser allt slags privilegier vara något föråldradt, något som icke passar för vår tid; jag står fortfarande på den ståndpunkten, att jag anser, att svenska kyrkan och dess prästerskap icke ha något skäl att misstro statsmakterna om att icke vilja gifva dem en anständig bärgning. Svenska kyrkan består ju icke ensamt af prästerna, utan den består af svenska folket, och prästerskapet är ju endast kyrkans tjänare. Så länge som svenska folket känner behof af att ha präster, lär det väl också komma att aflöna dem. Af dessa skäl har jag icke ansett nödigt att här i någon form upptaga det gamla privilegieskyddet. Jag yttrade dock vid den nämnda remissdebatten i Första Kammaren, att af hänsyn till personers känslor skulle jag icke ha någonting emot att intaga någon slags bestämmelse, hvarigenom på något sätt bereddes en garanti för den tionde, som nu skulle aflösas och ersättas med statsmedel, men jag kunde icke finna huru detta grundlagsenligt skulle kunna ske. Emellertid har jag i dag förut i Första Kammaren häfdat samma ståndpunkt, som jag uttalade vid den ifrågavarande remissdebatten, men kammaren har icke lyssnat till mina ord, utan den har så godt som enhälligt för sin del beslutat, att detta villkor skall stå såsom ett oeftergifligt villkor för genomförande af prästerskapets löneregler-ing. Nu ställer sig således frågan för mig på ett helt annat sätt än den gjorde förut. Nu blir det för mig en lämplighetsfråga, nu gäller det: skall man hålla på den principen och därmed göra hela löneregleringen omöjlig, eller skall man släppa efter och gå med på den bestämmelse, som Första Kammaren visat sig så starkt hålla på och hvilken den redan antagit?

Om jag ser frågan hufvudsakligast ifrån deras synpunkt, hvilka det här närmast gäller, nämligen dem, som skola mottaga den genom denna löneregler-ing ifrågasatta förbättringen i sina löner, huru går det, om kamrarna nu stanna i olika beslut! Jo, det går på det sättet, att då faller hela lagen, såvida icke en sammanjämkning kan äga rum. Jag inser likväl icke för min del, huru det skall kunna bli möjligt att göra en sammanjämkning härvidlag. Då komma således, därest icke under kommande år ett nytt förslag kan komma upp, som kan tillfredsställa båda kamrarna, hvilket förefaller mig mycket osannolikt, samma bestämmelser att i detta fall tillämpas, som hittills tillämpats i enlighet med 1862 års förordning.

Men om herrarna hafva orkat läsa igenom den kungl. propositionen, hvilket vore mycket begärdt, det erkänner jag, men om herrarna tagit någon del af densamma, då hafva herrarna också säkerligen fått klart för sig, att det icke vore lyckligt att nu tillämpa samma bestämmelser som då. Resultatet af det arbete, som löneregleringsnämnderna då skulle komma att få i de olika församlingarna, när de skulle tillämpa de gamla grunderna från 1862, kommer att blifva, att i ett mindre antal församlingar skulle lönerna — räcka till, i somliga visa sig ofantligt rikliga, t. o. m. för rikliga, men detta

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

blott i ett litet antal; i det stora flertalet komma församlingarna att få pressas ganska hårdt, om det skall blifva möjligt att bereda anständig bärgning åt deras präster, och det finnes många församlingar, där man icke kan tillämpa 1862 års grunder, så att man kan åstadkomma en anständig bärgning åt prästerna. När jag nu har dessa båda alternativ för ögonen, å ena sidan att Riksdagen antager det framlagda förslaget och därefter gör en, jag vågar säga det, lycklig skatteutjämning och löneutjämning, och å andra sidan omöjligheten att någorlunda rättvist utjämna lönerna, utan att tillståndet blir ungefär lika dåligt som det nuvarande, då måste jag låta principerna fara, principerna angående privilegiernas nödvändighet och nyttighet eller skadlighet och lifligt önska, att Riksdagen måtte taga detta förslag. Hvad är det egentligen för fara med, om man nu skulle gå in på Första Kammarens mening och taga denna paragraf? Jag kan icke inse, hvilka skadliga följder, som däraf skulle uppstå. Det hela är en principfråga, och det kan ju hända, att det spelas upp till en maktfråga mellan kamrarna, hvilket jag mycket skulle beklaga, men några egentligen skadliga följder har jag som sagdt svårt att inse. Jag anser fortfarande, att privilegieskyddet icke är behöfligt, men af rena opportunitetsskäl, för att kunna få igenom den stora saken att få lönerna utjämnade, att få bort den sista grundskatten från jorden, hvilket icke är något obetydligt mål, af dessa skäl önskar jag lifligt, att kammaren nu måtte bifalla utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Debatten har fört frågan så att säga på två linjer, den ena rörande privilegieskyddet och den andra rörande behofvet af lönereglering på det område, som nu är i fråga. Frågan är emellertid ganska stor. Den berör en stor ämbetsmannakår och en stor summa aflöningsmedel. Denna summa, som under ecklesiastikåret 1896—97 belöpte sig till något öfver åtta miljoner, skall nu höjas till nio à tio miljoner. Hvad nu till en början angår regleringsfrågan skulle man kunna säga, att den i allmänhet taget innefattar tre syftemål, det gäller en utjämning af skatterna, en utjämning af lönerna och en utjämning af arbetet.

Att skatterna i kyrkligt afseende liksom på en hel del andra områden falla synnerligen ojämnt, det veta vi säkerligen alla, då t. ex. efter fyrktalet räknadt kyrkoskatten kan falla med i genomsnitt för hela riket omkring 27 öre pr fyrk för jordbruksfastighet och 3 à 4 öre för annan fastighet och 2 à 3 öre pr fyrk för inkomst. Vi kunna af dessa siffror förstå, hur ojämnt denna tunga faller på de skattdragande, och att de som nu bära den tyngsta bördan ifrigt önska komma ifrån en del af densamma. Man kan också förstå, att om detta förslag går igenom, blir det till icke liten fördel för en hel stor klass af skattdragande. Jag törs icke säga precis de siffror, som här kunna komma i fråga, men möjligt är, att fördelen för jordbruket skulle gå på åtminstone ett par millioner kronor.

Härnäst gäller det löneutjämningen, och ingen, som rätt satt sig in i dessa förhållanden, kan neka till, att icke behofvet af en löneutjämning af prästlönerna är synnerligen stort. Såsom exempel härpå må endast anföras, att kyrkoherdelönerna under nuvarande förhållanden växla mellan något öfver 14,000 kronor i ett pastorat uppe i höga norden och omkring 2,000 kronor i ett pastorat nere i Linköpings stift.

Beträffande komministerlönerna, äro de också synnerligen ojämna. Vi veta ju, att det är endast genom löneregleringsfonden som lönen nu kan komma upp till 2,000 kronor. För en person med de studier, som en präst måste anses hafva idkat, kan denna lön icke vara tillräcklig i dessa tider, då lefnadsomkostnaderna äro så stora. En del komministrar hafva naturligtvis mera, några hafva till och med goda eller stora löner. Men detta visar ju blott att lönerna äro mycket ojämna.

Tänka vi oss den tredje kategorien af präster, nämligen adjunkter och dylika, är det egentligen knappast mer än svältlöner, som de flesta af dem hafva.

Jag finner därför att förhållandena äro sådana, att något måste göras för att reglera lönerna bland prästerna.

I tredje rummet gäller det en arbetsutjämning. Äro lönerna ojämna, så är också arbetets fördelning bland prästerna synnerligen ojämn. Om det nu vore så, att den största lönen är att finna, där det mesta arbetet finnes, så skulle det ju kunna sägas vara någon rim och reson i de nuvarande förhållandena. Så är dock icke fallet. Vi finna af prästlöneregleringskommitténs berättelse, att det finnes 516 pastorat med en folkmängd ej öfverstigande 2,000 innevånare, och däraf 302 pastorat med folkmängd ej öfverstigande 1,500 personer och 191 pastorat, som hafva mindre än 1,200 personer, och 117 pastorat, där den är 1,000 eller mindre än 1,000, och 29 pastorat, som hafva mindre än 600 personer, och vi veta ju, att det finns pastorat med blott 2—300 personer. Nu kan det visserligen vara så, att arealen är synnerligen stor och socknen fördenskull svårskött, men i södra Skåne, i mellersta Västergötland, i Östergötland, på Gottland och i Mälaredalen är i en del församlingar arealen liten, liksom folkmängden är ringa. Nyssnämnda kommitté säger också, att i 572 pastorat, eller mera än 45 procent af alla landtpastoraten, finnes ett öfverflöd af prästerliga tjänster, hvilkas innehafvare svårligen kunna af tjänsten tillräckligt sysselsättas.

Huru jag än betraktar saken, finner jag skäl tala för att en reglering måste ske och bör ske, så att säga öfver alla tre linjerna. Jag vet väl, att det icke är, vare sig i Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets utlåtande, hvad jag önskar med hänsyn till det sistnämnda, med hänsyn nämligen till arbetsfördelningen, och det anser jag vara ett ganska stort fel i förslaget. Men det är väl något som icke kan göras något åt nu, antager jag.

Sedan komma vi till det som just nu skall afgöras, nämligen pri-

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

vilegieskyddet. Då jag är bland reservanterna, är det klart, att jag delar den förste ärade talarens mening och framställning i denna sak. Att prästlöneregleringskommittén begärde skydd för de här s. k. privilegierna, det kan vara lätt att förstå, men huru denna prästlöneregleringskommitté kunde begära så mycket, som den gjorde, det har jag förvånat mig öfver. Som herrarna behagade finna, hafva de velat hafva samma skydd för alla lagar, som här äro i fråga, i väsentliga delar åtminstone. Utskottet, föranledt af de motionärer som äro nämnda, har åtskilligt låtit pruta på kommittéens privilegiekraf, och vi hafva alla erinrats om att Kungl. Maj:t ansett, att man icke kunde fordra eller hafva lagenlig rätt sedan gammalt att tillåta kyrkomötets veto eller privilegieskydd för de fonder, som nu äro i fråga. Mig synes också, att man begärt långt mera än man borde begära. Ty hvad angår prästlöneregleringsfonden, synes, såsom nyss anförts från regeringsbänken, det varit ovisst, hvem som skulle bestämma öfver den.

Har detta varit ovisst, är det klart, att kyrkan icke kan nu bestämma öfver dessa medel på sätt som här föreslås.

Jag har också den uppfattningen, att det icke är rådligt att lämna alltför stor makt i kyrkomötets hand. Jag tycker, att vid kyrkomötena frågor, som Riksdagen har åtskilligt att göra med, och äfven en del andra behandlas på ett sätt, som icke kan ingifva fullt förtroende för kyrkomötet, så att det skulle få sig tilldeladt alltför stor makt.

Vidare få vi komma ihåg, att dessa 4 miljoner kronor, som skulle kallas kyrkofonden, egentligen icke äro någon fond, utan blott och bart en beskattning, något som staten åtar sig att utbetala som andra skatter år efter år, och hvad man här kallar för indragning af tionden är egentligen blott en öfverflyttning af skatter från en klass till en annan på en tid af 20 år. Därvid tjänstgör staten som medlare. Under den första tiden, eller under det att skattomflyttningen sker, förklaras och försvaras de uttryck, som förekomma i den lag, som man nu skall antaga. Men det dröjer icke många år, förrän det uttrycket, nämligen om indragning till staten, icke har något vidare berättigande, utan det blir blott som sagdt en skattefråga. Är det då så, att staten genom Riksdagen skall år efter år anslå eller utbetala medel, är det knappast rimligt att begära, att Riksdagen i framtiden icke skall hafva något att säga med hänsyn till användningen af dessa medel. Jag tycker konsekvensen fordrar, att om staten skall betala medel, så skall staten också hafva rätt att bestämma något med hänsyn till dessa medel och deras användning.

Nu kan man ju säga, som en föregående talare har sagt, att det vore ledsamt, om lagförslagen skulle falla, om alltsammans skulle kunna gå om intet på grund af Andra Kammarens vägran att gå med på detta privilegieskydd och bestämmelsen om detsamma. Man vill hafva det lyckligt i hamn. Min uppfattning är den, att förslaget icke därför går om intet. Jag är öfvertygad om att, om

man vill hafva en löneregleringen till stånd, får man den, äfven om Andra Kammaren icke beviljar privilegieskyddet åt kyrkofonden. Jag har redan hört sådana uttalanden af personer, som intressera sig för denna sak, att det icke är alldeles omöjligt att frågan nu blir löst.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Men om frågan fölle i år, är därmed icke för alla tider saken liksom undanskaffad. Frågan är därigenom icke skaffad ur världen. Det finnes tid kvar ännu för dess lösning. Vi hafva åtskilliga år intill dess den första nuvarande lönekonventionen förfaller, hvilket sker 1914, och intill dess kan väl hinna ordnas ganska mycket med afseende på denna fråga. Om emellertid så sker, att frågan nu faller, hvilket jag ju icke har yrkat på, fastän jag har på ett ställe ett särskildt yrkande, som jag från min synpunkt anser ganska viktigt, och angående hvilket jag skulle vara bekymrad, om icke någon hänsyn toges därtill, är jag öfvertygad om att den snart kommer igen, och då antagligen med de förbättringar, som kunna vara möjliga att göra, sedan man tagit kännedom om de meningar, som röra sig inom Riksdagen, och hvilka meningar nu blifvit framställda.

Jag instämmer sålunda i den förste talarens yrkande, att kammaren måtte afslå första punkten i utskottets hemställan.

Herr Lindblad i Närlunda: Herr talman! Jag kan icke neka mig att vid det här tillfället något uttala min undran öfver att Riksdagen och speciellt denna kammare skulle vilja häfva det stora kommittéarbete och därpå grundade kungl. proposition, som nu föreligger, på den grund, att man icke skulle vilja, att dessa nya grunder, efter hvilka prästlönerna hädanefter skulle utgå, skola omhägnas med privilegieskydd, såsom hittills varit förhållandet. Det låter sig väl ändå icke förnekas, att prästerskapet har privilegier i närvarande stund, och det är nu fråga om att utbyta det gamla aflöningssättet, formerna för bidragens utkräfvande af församlingarne — hvilka bidrag hädanefter skulle utgå efter andra grunder — och då tillåter jag mig uttala undran om, när privilegier faktiskt nu bestå, det vore så farligt att öfverflytta samma privilegier på de grunder Riksdagen här kan gå att godkänna. Jag har hört mången säga, att de icke kunna annat än erkänna, att det föreliggande förslaget innebär en väsentlig förbättring i aflöningsformerna för prästerskapet. Har man den åsikten, och vill man icke af andra skäl komma förslaget till lifs, finner jag icke någon anledning, hvarför man skulle neka att öfverflytta privilegieskyddet till de nya grunderna.

Hur gick Riksdagen till väga, när det var fråga om att afskrifva det onus, som hette indelningsverket? Jo, det visade sig nödvändigt att, innan man gjorde någon som helst ändring härutinnan, införa en *grundlags*förändring Jag vill erinra om att år 1876 tillfogades i regeringsformen § 80 dessa orden: »Varder genom särskild lag, med indelningsverkets upphäfvande, annan grund lagd för ordnandet af krigsmakten till lands och sjöss, då må ej ändring i sådan lag göras utan af Konungen och Riksdagen samfälldt». Hvarför kommo de

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

orden dit? Jo, naturligtvis därför, att icke konungamakten kunde inlåta sig på att i stället för det beprövade indelningsverket sätta något annat, som kunde rubbas af Riksdagen genom gemensam votering. Det var detta, som föranledde grundlagsförändringen, och jag har icke hört någon klandra, att de orden kommo in i grundlagen. Jag var icke med då, och jag har icke närmare studerat, hvilka betänkligheter möjligen framhöllos mot förslaget. Säkert är att de aldrig besannats.

Tro herrarne, att, om vi verkligen ena oss om att antaga det på kommittéförslaget och kungliga propositionen fotade utskottsbetänkandet i öfrigt, man skulle blott på den invändningen om privilegieskyddet slå omkull hela förslaget? Det är visserligen många, som vilja förslaget till lifs, men de, som icke redan på förhand hafva klart för sig att de aldrig vilja taga detta förslag, böra icke haka upp sig på den mycket lindriga bestämmelsen om privilegieskyddet, ty den förefaller mig fullkomligt självklar, då man ju vet, att prästerskapet redan har privilegier och dessutom makt att säga: vi kunna vara nöjda med det gamla aflöningssättet. Det är tämligen likgiltigt för prästerskapet, om bidragen utkräfvas af jorden eller andra beskattningsföremål, men man vill ha säkerhet för att *de nya grunderna icke ändras af Riksdagen genom gemensam votering.* Då anser jag, att prästerskapet har rätt i sin fordran, när de kräfva att få bidraget stadgadt. Det är ju här ett fullt analogt förhållande med hvad Kungl. Maj:t och Riksdagen funno för godt att bestämma år 1876, när det gällde indelningsverket. Man vill nu liksom då ha säkerhet för att icke kommande vindar, de må blåsa från höger eller vänster, sopa bort hvad vi i denna stund ena oss om vara riktigt och tillbörligt.

Den förste talaren ville framhålla, att prästerskapet gör anspråk på någonting, som skulle vara kyrkan förbehållet. Det kallar jag att tvista om ord, ty jag tror, att i närvarande stund kyrkan och prästerskapet äro tämligen nära med hvarandra allierade, och vill man skydda kyrkan, så får man nog också skydda dess prästerskap.

Samme talare försökte äfven komma med en annan sofism, då han frågade, om icke staten är »vederhäftig» för de nya förbindelserna. Det har aldrig någon tviflat på, men det gäller icke detta, hvarken för den nuvarande eller den kommande staten. Staten är nog vederhäftig, men man vill ha borgensförbindelsen skrifven så, att den gäller utan preskription. Vi veta, att efter vanliga bestämmelser gäller tioårig preskription, här är fråga om tjugoårig. Men de, som detta gäller närmast, vilja ha mera än tjugoårig preskription, de vilja att ingen preskription alls kan talas om, utan att det skall gälla för alla tider. Det tror jag, att den ärade talaren, såsom jurist, skall nödgas erkänna, att det icke är någon människa, som tviflat på statens vederhäftighet i detta fall.

Jag anser för min del, att detta förslag, efter det myckna arbete man nedlagt därpå, är förtjänt af ett bättre öde än att på några få timmar kastas omkull. Jag tror, att de skatteformer, efter hvilka

prästerskapets aflöning utgår för närvarande, äro så pass föråldrade, att, om herrarne gå igenom de nu gällande lönekonventionerna, knappast någon af oss skulle vilja riskera, att de bestämmelser, som däri äro intagna, skulle ännu en gång komma till användning, utan jag tror, att hvar och en, som närmare studerar de mycket olika lönebestämmelserna, skulle säga, att därifrån må vi bevaras.

Utskottet har här framlagt förslag om att på ett fullt praktiskt och utförbart sätt utjämna dessa förhållanden. Jag anser det vara en styrka, att det icke inlåter sig på att klafbinda hela vårt land genom en ovillkorlig form som skulle gälla alla socknar. Vi måste erkänna, att de olika delarne af landet af ålder vant sig vid att behandla förhållandena så som det passar bäst för hvarje orts behof.

Man kan ju visserligen anse önskligt exempelvis att alla prästgårdar skulle utarrenderas, men efter detta förslag föreligger faktiskt *möjlighet* att utarrendera hvarje prästgård, och jag tror, att bestämmelserna äro så affattade, att det skulle bli till fördel för prästerna själfva att slippa det med prästgårdens skötsel förenade besväret med tjänare m. m. Jag är sålunda öfvertygad, att utarrenderingen kommer att genomföras på mycket kort tid, och skulle det icke ske vid den första regleringen, så är jag alldeles viss om att det sker vid den andra. Det dröjer 20 år till dess, men då är enligt min öfvertygelse hvart enda prästboställe, som har jordbruk, ordnadt på det sätt, som reservanterna förordat, nämligen så, att jordbruket utarrenderas och prästen blott blir tillförsäkrad bostad.

Jag tror därför, att man här ingenting har att förlora, men att man fastmera har mycket att vinna, då man ju därigenom får möjlighet att indraga åtskilliga prästerliga befattningar. Det är min mening, att det slösas på personlig kraft inom svenska statskyrkan. Det är nämligen så, att ingen församling i närvarande stund gärna vill afstå från att ha sin egen präst. Men det nya förslaget går ut på att sammanslå åtskilliga små pastorat och draga in en del komministraturer, och jag är lifligt öfvertygad om att både svenska kyrkan och det svenska samhället skulle vinna på att icke ha så många prästerliga befattningar.

Vi ha nyligen varit med om att reglera lönerna inom åtskilliga ämbetsverk, däribland landsstaten. Vi ha der beslutat en lön på 2,900 kronor till personer, som icke behöfva ha någon examen och endast ha att skrifva af utlåtanden och icke behöfva själfständigt utarbeta annat än hvad de sett utarbetadt många gånger förut. Men dessa sluta som sagdt med en lön på 2,900 kronor. Vi ha nu hört från statsrådsbänken, hur det ställer sig för en komminister, och denne är dock examinerad karl och har legat flera år vid akademien. Och komministrarna ha dess värre icke fullt upp med arbete, kunna ej gärna förtjäna något extra; de begära ingenting bättre än att få mera arbete och en bättre afpassad lön. Till detta skulle vi nu genom att kasta omkull förslaget säga nej. Men detta är icke

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

det rätta svaret åt personer, som begära både mera arbete och bättre aflöning.

Jag vill, medan jag har ordet, begagna tillfället att säga, det jag anser att mot förslaget sådant det föreligger är att göra en invändning, och det är i fråga om kommunernas åtagande af ökad byggnadsskyldighet.

Förslaget är byggdt på att all nybyggnad och all underhållsskyldighet i fråga om *såväl* komministers- *som* kyrkoherdeboställen skulle öfverflyttas på socknarne. Detta anser jag vara för mycket. Och när man nu vill begränsa socknarnes bidrag i fråga om kontanter till ett maximum af 5 öre per fyrk, så anser jag också, att man bör begränsa byggnadsskyldigheten. Ty det inträffar dock den oegentligheten i fråga om dessa byggnader, att boställshafvaren kan framställa önskningar om det eller det — han kan t. ex. framhålla att en kakelugn, som var insatt ena året, icke är till lags det andra året utan han vill hafva en ny — och så får kanske synerätten bestämma om den saken. Nu anser jag, att det vore ett bättre sätt att reglera dessa förhållanden, om man bunde dessa utgifter lika väl vid den ena parten som den andra. Jag anser det lyckligt, om man kan reglera på sådant sätt, att församling och boställshafvare bidraga med hälften hvar; då behöfver icke den ena parten bara fordra och den andra bara betala, utan då få de komma öfverens. Är någon åtgärd af behofvet påkallad, så tillbakavisas nog icke framställningen.

Jag skall emellertid nu icke uppehålla mig vid detta, utan skall, då den frågan kommer före, afgifva ett särskildt yrkande. Jag har bara velat säga, att jag anser det nuvarande förslaget innebära en så stor förbättring, att jag måste tro, att de, som verkligen vilja en reglering af hithörande utgifter, skola finna, att förslaget har så många fördelar, att man icke alltför mycket får ta häsyn till de gjorda invändningarna rörande privilegieskyddet. Jag kan därvidlag hänvisa till Riksdagens behandling af andra frågor, och jag är öfvertygad, att den, som vill frågans framgång, icke skall kunna jäfva hvad jag här framhållit.

Herr talman, jag skall tillåta mig att yrka bifall till den föreliggande punkten.

Häruti instämde herrar *Mallmin, Berg* i Staby och *Johansson* i Möllstorp.

Herr Staaff: Herr talman! Det försök att uppdraga en analogi mellan hvad som skedde till möjliggörande af indelningsverkets upphäfvande å ena sidan och denna privilegielag å den andra, hvilket en föregående talare gjorde, är så originellt, att det torde få stå helt och hållet för hans räkning. Jag tror, att hvar och en af kammarens ledamöter, utan att jag här behöfver inlåta mig närmare på saken, för sig själf redan klarerat den. I ena fallet var fråga om att skapa en viss statsrättslig ordning för vissa sakers afgörande, i det andra

fallet är det fråga att gifva en alldeles ny form för ett gammalt privilegieskydd. De sakerna kunna icke jämföras.

För min del kommer jag att yrka afslag på denna första punkt, och det redan på den grund, att denna nya form för privilegieskydd, som här föreslås, efter min tanke är absolut stridande mot all rätt ordning. Det kan icke vara riktigt, att den svenska staten belastar sin budget med ett belopp af cirka 4 miljoner kronor såsom ersättning för de gamla privilegier, som det är fråga om. Det är en helt annan sak med dessa gamla privilegier i deras hittillsvarande form, men det är enligt min uppfattning en absurditet att tänka sig, att staten skulle förbindas att till vissa ämbetsmannastånd afstå så och så mycket om året utan rätt för statsmakterna att kunna ändra detta. Jag står sålunda på den ståndpunkt, som jag hade trott, att regeringen stod på och ämnade bibehålla. Herr statsrådet Hammarskjöld yttrade nyss från regeringsbänken, att det här var fråga om en princip. Jag instämmer till fullo i detta: det är fråga om en princip och en synnerligt viktig princip, så viktig, att man knappt kan öfverskåda konsekvenserna, ifall den nu skulle öfverträdas. Men jag kan icke vara ense med herr statsrådet därom, att, då man jämför denna princip med frågan i öfrigt, man skulle böra trampa den under fötterna för att vinna det öfriga. Jag vill icke bestrida, att det förslag, som här är framlagdt, kan innehålla mycket godt, till och med ganska mycket godt. Jag vill icke nu i sakens nuvarande läge närmare gå in på min åsikt om detta. Men jag vill säga å ena sidan, att jag anser upprätthållandet af principen: *ingen ny form af privilegieskydd* på sådant sätt, som denna lag innehåller, vara så viktigt, att jag hellre afslår förslaget äfven med risk, att hela frågan skulle falla. Och å andra sidan vill jag säga, att jag tror visst icke, att de, som äro mycket angelägna om att förslaget blir antaget, behöfva vara särdeles rädda för att det på denna grund faller. Ty det försök, som göres där inifrån Första Kammaren, tror jag icke kommer att upprätthållas, när det gäller.

Herr statsrådet sade också, om jag fattade honom rätt, att han visserligen icke ansåg något privilegieskydd nödvändigt, men att, om han vetat, att det skulle såra några känslor, om det icke upprätthölles, han måhända intagit en annan ställning. Måhända har jag missuppfattat honom. Jag ser på honom, att jag tycks ha gjort det. I så fall skall jag icke gå vidare in på denna fråga Jag vill blott säga, att jag är öfvertygad, att de känslor, som det här är fråga om, icke äro kyrkliga känslor utan ekonomiska känslor och således icke precis behöfva så stor hänsyn.

Jag ber sålunda, herr talman, att för min del få med instämmande i hufvudsak med den förste ärade talaren, ledamot af utskottet, yrka afslag å första punkten.

I detta anförande instämde herrar *Palme, Wallis, Berg* i Stockholm, *Branting, Nyström, Beckman* i Djursholm, *Ericsson* i Alberga,

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Wawrinsky i Saltsjöbaden, *Larsson* i Lund, *Kronlund*, friherre *Bonde*, *Forssling*, *Johansson* i Öja, *Berg* i Göteborg, *Karlsson* i Göteborg, *Larsson* i Göteborg, *Wijk*, *Eriksson* i Bäck, *Otto*, *Olsson* i Älfdalsåsen, *Lindh* i Gäfle och *Nilson* i Örebro.

Herr von Schéele: Herr talman! Jag ber att till utskottet få hembära ett hjärtligt tack för det värdefulla arbete, som blifvit på denna viktiga angelägenhet nedlagdt med det lyckliga resultat, hvartill utskottet kommit, och som jag är öfvertygad kommer i stort sedt att hälsas med tillfredsställelse af hela det svenska prästerskapet.

Hvad vidkommer den fråga, som här omdebatteras, det s. k. privilegieskyddet, så får jag erkänna, att det är för mig synnerligt motbjudande att yttra mig i denna sak, och det sker endast därför att jag icke anser mig berättigad att helt och hållet förhålla mig tyst härutinnan. Det är väl så, mina herrar, att det ligger en viss sanning i det gamla ordet om *språkets makt öfver tanken*. Privilegier är ett uttryck, som måste förefalla icke blott otidsenligt — därom äro vi säkert alla ense — utan jämväl är af den natur, att man till en början just icke ens känner sig villig att vara med om att häfda *rätten* under ett sådant namn. Detta medgifver jag för min del gärna, men en undersökning af saken torde måhända föra till en annan uppfattning.

Är det verkligen sant, att här är fråga om en tillfällig och mer eller mindre godtycklig företrädesrätt, och än mera är det sant, att denna företrädesrätt gäller blott ett visst stånd eller vissa ämbetsinnehafvare inom kyrkan och staten, nämligen prästerna?

Hvad vidkommer det förra, nämligen att här skulle vara fråga blott om förmåner af sådan natur, som i forna tider vissa samhällsklasser tillägnat sig och framgent hålla hårdt på, så betviflar jag, att detta är riktigt. Jag undrar, mina herrar, om det icke snarare här gäller det berättigade behof af en viss självständighet äfven i ekonomiskt hänseende, behofvet att veta sig i någon mån självständig, hvilket den enskilde har och som jämväl korporationer kunna känna. Månne icke båda parterna, både den gifvande och den tagande, äro lyckligare, om icke dessa uttryck »gifva» och »taga» få så oinskränkt bemärkelse, att den ene endast ger och den andre allenast mottager? Och tänka vi efter, hvarpå denna anordning beror och huru den tillkommit, så hänger detta oupplösligt samman med den uppfattning, som alltid rådt om kyrkan såsom en samfundsform af delvis annat ursprung och därför annan art, och som på grund häraf aldrig kan utan att förråda sin bestämmelse uppgå i eller helt underordnas staten, om än den hos oss historiskt gifna förbindelsen dem emellan är, så länge den låter sig upprätthållas utan kränkning af kyrkans relativa självständighet, icke bara berättigad, utan tillika önskvärd.

Än mera håller jag på den andra synpunkten, nämligen att här

icke är fråga om en förmån särskildt för prästerna, utan för församlingarna i deras helhet, och det är att beklaga, att det sitter kvar så mycket af katolsk åskådning, att man än i dag förblandar dessa begrepp på ett i högsta måtto otillbörligt sätt med hvarandra. Kyrkan är väl i Sverige lekmän i första rummet och präster i andra såsom de kyrkligt intresserades ledare. Dessa ledare behöfva sitt uppehälle och detta ha de icke saknat, om det ock under nuvarande förhållanden är mycket knappt för somliga och framför allt mycket orättvist fördeladt. Nej, nog är detta i vårt land en folklig angelägenhet, beroende på behofvet af församlingsherdar med sådana kvalifikationer, som ett statskyrkligt samhällsskick fordrar. Visst innebär den ifrågavarande anordningen ett skydd för både präster och lekmän, men säkerligen icke minst för kyrkans hufvudbeståndsdel: de kyrkligt intresserade lekmännen.

Hvad slutligen angår frågans faktiska läge, så hyser äfven jag den förhoppningen, att så länge en förbindelse mellan kyrka och stat förefinnes i vårt kära, gamla Sverige, emedan staten anser det vara med sin fördel förenligt att hafva en svensk kyrka, som på samma gång hon tjänar en andlig herre äfven är tjänare åt det jordiska fosterlandet, så länge skola icke prästerna såsom tjänare åt det borgerliga samhället sakna dagligt bröd. Men just med hänsyn till den synpunkt, som jag velat lägga hufvudvikten på, nämligen behofvet af en relativ självständighet för kyrkan i ekonomiskt hänseende såväl som i andra, och med hänsyn till att det gäller en historiskt gifven rätt, öfver hvars bibehållande eller lämnande innehafvaren bör själf få utan något slags påtryckning bestämma, från hvilken jag ock är förvissad att han skall finnas villig att, i den mån det låter sig utan men för kyrkan göras, af fri böjelse afstå, så kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till hvad utskottet föreslagit.

Herr Räf: Då jag i denna punkt ser ett bestämdt skydd för församlingarna och alldeles icke några personliga privilegier för prästerskapet; då jag icke är alldeles säker om att icke kyrkan i en framtid kan komma att tvingas att mer eller mindre frigöra sig från staten; då vidare vid en eventuell frigörelse från staten det säkert skulle vara önskvärdt, att kyrkan och församlingarna ägde så starka garantier som möjligt för sin rättmätiga egendom; samt då jag slutligen alldeles icke kan finna annat än att bestämmelserna i punkten A) äro fullt rättvisa, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag uti ifrågavarande punkt.

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman! Ser man tillbaka på de senaste tio à femton åren och på den tid, då Riksdagen först skred till behandling af den fråga, som nu föreligger, och ger man akt på hvad Riksdagen då begärde, eller en reglering af prästerskapets aflöning, en utjämning af den skattskyldighet till prästerskapet, som ålåg församlingarna, samt ett afskaf-

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

fande af tionden till prästerskapet med mera, som Riksdagen i sin skrifvelse till Kungl. Maj:t då begärde; och lägger man märke till hvad Riksdagen år 1897 uttalade, eller att det »ingalunda kunde anses vara för tidigt att redan då taga frågan under behandling», då blir man tämligen tveksam om det lämpliga i att frågan nu skulle få den utgång, att Riksdagen afsloge det förslag, som nu från utskottets sida föreligger. Samma år, nämligen år 1897, tillsattes ock af Kungl. Maj:t den så kallade prästlöneregleringskommittén; och det betänkande, som denna kommitté efter åtskilliga års arbete afgaf, är, såsom herrarna alla sett, ett storartadt och vidlyftigt arbete, som kräft mycken tid och mycken möda för att få till stånd. Uti det utskottsutlåtande, som nu föreligger, föreslås — det är ju oss alla så bekant, att det knappast behöfver upprepas — att tionden till prästerskapet skall afskaffas och indragas till statsverket mot ersättning därför från statsverket; att prästernas löner skola regleras för en tid af tjugu år i sänder; att församlingsafgifter skola upptagas till ett belopp, som är till sitt maximum bestämdt, och som således icke kan öfverskridas, utan att församlingen själf önskar det; samt att brist, som möjligen uppstår i den för prästerskapet bestämda aflöningen, skall, därest församlingsafgifterna icke räcka till för dess täckande, fyllas af statsverket, det vill säga ur den så kallade kyrkofonden, till hvilken statsverkets bidrag skola ingå. Ser man nu på allt detta, så måste man ovillkorligen göra sig den frågan: är det skäl i att nu slå hela detta stora verk omkull, är det skäl att göra detta, endast därför att man icke kan få frågan i hvarje dess detalj löst just så, som hvar och en önskar?

I denna speciella punkt är det fråga om privilegieskydd för viss del af prästerskapets aflöning. Kommittén hade uti hvart och ett af de särskilda förslag till lagar, som den utarbetat, föreslagit, att det skulle erfordras kyrkomötets bifall för att kunna göra en ändring i den ena eller andra af dessa lagar. Kungl. Maj:t fann vid pröfning af ärendet, att man icke kunde gå med på detta kommitténs förslag, enär detsamma enligt Kungl. Maj:ts uppfattning stred mot grundlag. De lagar, hvarom kommittén talade, rörde nämligen icke vare sig kyrkolagen eller privilegierna, utan det var nya lagar, vid hvilkas stiftande eller förändrande kyrkomötet grundlagsenligt icke kunde medgifvas medbestämmanderätt. Nu kommer emellertid utskottet och säger: »Detta är riktigt; det kan icke ske på det viset. Men vi kunna säga: för närvarande utgår tionden till prästerskapet i form af privilegier; men i stället för tionde lämnar staten hädanefter kontanter till prästerskapet. Låt oss då sätta samma form på detta kontanta bidrag, som för närvarande på tionden, det vill säga, samma form på tvenne olika saker, af hvilka den ena ersätter den andra.»

Gör man sig nu den frågan: Hvad inträffar, om Riksdagen afslår detta förslag? Jo, såvidt jag kan förstå, kan resultatet näppeligen efter Första Kammarens bifall bli annat än att man får börja på med en ny utredning af hela denna stora och vidlyftiga fråga.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Och tänker jag mig vidare, hvad resultatet af denna utredning blir, så är jag lifligt öfvertygad om att det förslag, som denna nya kommitté eller dessa nya sakkunniga en dag om några år komma att lägga fram här inför Riksdagen, i alla fall ej blir sådant, att herrarna alla komma att enas om detsamma. Det kommer naturligtvis äfven i det förslaget att finnas punkter, än den ena än den andra, uti hvilka meningarna icke kunna sammanjämkas.

Denna fråga är en stor, ja enligt min uppfattning en mycket stor fråga, därför att den är så vidtomfattande och berör en så betydande sak; ty det är icke bara prästerna, som den berör, utan äfven församlingarna och hela den svenska kyrkan. Men när man står inför afgörandet af en stor fråga, så kan man ej hålla på detaljer i den ena eller andra riktningen, och här få vi väl ändå hvar och en medgifva, att, vill Riksdagen komma till det stora målet, som är denna frågas lösning redan vid denna Riksdag, då måste vi låta detaljerna falla. För min del anser jag, att denna fråga, i det skick hvari den nu har kommit, svårligen kan lösas på mer än ett sätt, och det är, att Riksdagen, och nu närmast Andra Kammaren, antager det förslag, som här från utskottet föreligger.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag hade egentligen icke tänkt att yttra mig i denna fråga, äfven om jag därtill kunde haft särskild anledning på grund af den motion, som jag väckt; men jag har ansett det som en plikt att äfven från landsbygden låta höra en röst med annat ljud än den, som höjdes af herr Lindblad i Närlunda.

Hvad den föredragna punkten angår, får jag först beklaga, att regeringen synes hafva ändrat uppfattning sedan den 6 sistlidne mars, ty då framlade ju regeringen ett förslag, som icke var omgärdadt med de garantier, som utskottets majoritet nu förordat. Det är sant hvad hans excellens herr statsministern nyss yttrade, att denna fråga är en stor fråga och att den icke bör få falla på detaljer, men om detaljerna äro större, än själfva frågan, då bör frågan falla på dessa detaljer.

För öfrigt måste jag säga, att de som här sökt att föra kyrkans talan, de hafva enligt min uppfattning icke anlagt så synnerligen stora vyer. Frågan har nog en annan innebörd också än den rent materiella. Den nuvarande statskyrkoinstitutionens framtid beror nog icke bara på de garantier, med hvilka vi kunna omgärda prästerskapets aflöning, utan den beror också i väsentlig mån på prästerna själfva. Jag för min del har godt hopp om framtiden, jag har godt hopp om både allmänheten och våra präster, men jag kan icke, mina herrar, vara med om ett sådant misstroendevotum mot svenska folket, som det skulle vara, om vi nu skulle omgärda denna löneregleringslag med sådana garantier, som utskottet föreslagit. Och det må jag säga, att skulle våra präster i framtiden komma att sköta

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

sig så, att deras vara eller icke-vara skulle vara beroende på dessa privilegier, då har nog representationen andra medel att tillgripa och då hjälpa inga privilegier, huru gamla och huru bepröfvade de än må vara, utan då stupar nog den institutionen ändå.

Nu är det väl emellertid min mening, att denna organisation borde lämpas efter nutida förhållandena; och då böra vi väl välja en lönereglering för statskyrkan, som såvidt möjligt närmar sig de andra löneregleringar, som vi under den senare tiden genomfört. Och jag tror, att prästerna gjorde sig själfva den största tjänsten, om de icke ginge med på ett förslag, som är omgärdadt med dessa privilegier. I den församling, jag tillhör, ha vi fått någon erfarenhet af huru dessa gamla privilegier verka. Stadgandet i byggningabalkens 26 kap. hade ingen tillämpning för den församlingen, därför att det fanns ett s. k. lönekommissionsbeslut af 1687 och privilegier af 1723.

Å pastorsbostället i berörda församling voro nämligen ej mindre än 23 hus uppförda förutom hölador. Vid en af- och tillträdessyn försökte församlingen att blifva befriad från skyldigheten att bygga och underhålla flera hus än de i lag föreskrifna, men såväl synerätten som Kungl Maj:t förklarade, att allmänna lagens stadgande icke gällde för denna församling, utan på grund af lönekommissionsbeslutet af 1687 och prästerskapets privilegier den 16 okt. 1723 skulle med byggnadsskyldigheten förhållas »som af ålder vant varit hafver». Sålunda hade vi i den församlingen hvad byggnadsskyldigheten angick intet stöd af gällande lag, utan privilegierna synas stå öfver lagen.

Nu är det ju så, att här endast skulle afses att genom privilegieskydd betrygga den lag, hvartill förslag nu föreligger, men då jag, som sagdt, anser detta som en onödig garanti och som ett misstroendevotum mot svenska folket, så kan jag icke vara med därom, utan ber att få yrka afslag.

Herrar *Olsson* i See och *Jansson* i Edsbäcken instämde häruti.

Herr Eriksson i Älgered: Herr talman! Talaren på gottlandsbänken, herr biskop von Schéele, anmärkte att det förslag, som föreligger i den nu föredragna första punkten, icke innebär någon som helst ståndsförmån. Samme talare sade, att orden äro till för att kunna forma tankarna — för att dölja dem skulle jag vara färdig att säga — och jag tror nog, att han visade prof i detta stycke. Ty för min del kan jag icke få någon annan uppfattning af dessa privilegier, än att de äro ett skydd för prästerskapet. Herr von Schéele motiverade emellertid sitt påstående därmed, att prästerna behöfde trygghet och själfständighet gentemot hvad som komma kunde. Ja, därom kunna också meningarna vara något delade. Jag medgifver, att präster finnas, som kunna på rätt sätt tillgodogöra sig en sådan trygghet, men det torde vara under den förutsättningen,

att de böja sig under en högre lag än den, som stiftas af Konung och Riksdag. Men huruvida alla präster som tjäna här, i verkligheten göra detta, det lämnar jag därhän. Jag tror, att det i många fall kan vara godt för prästerna, att de känna sig i någon mån beroende af folket och nödgas taga hänsyn till dess intressen.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Herr biskopen sökte vidare göra gällande, att här kom till synes en begreppsförvirring, en sammanblandning af kyrkans intressen och prästerskapets intressen. Nej, ingalunda! Vi äro på det klara med den saken och dessa begrepp äro mycket enkla. Vi förstå, att skyddet är för prästen, men icke för kyrkan. Herr von Schéele menade, att kyrkan utgöres af de kyrkligt intresserade lekmännen och att prästens ställning är att vara ledare bland dessa lekmän. Ja därmed må vara hur som helst, men jag tror, att svenska statskyrkan, såsom också redan blifvit anmärkt, hvarken står eller faller med några privilegier för prästerskapet och dess löner, utan den står, Gud vare lof, på mycket starkare och säkrare grunder.

Det skäl, som anfördes för bibehållandet af dessa privilegier till prästerskapets förmån, nämligen det, att de endast äro till i kyrkans intresse, anser jag för min del icke kunna gillas. Hvad själfva privilegiefrågan angår, så har jag genom att instämma i den förste talarens anförande redan angifvit min ställning till densamma. Jag för min del kan icke vara med om bibehållandet af dessa privilegier och yrkar därför afslag på utskottets hemställan.

Man har sagt, att hela förslaget därigenom skulle falla. Nej, för ingen del. Första Kammaren har visserligen antagit utskottets förslag, men om Andra Kammaren, såsom jag har anledning hoppas, kommer att afslå detta förslag, skall nog utskottet göra en hemställan till Första Kammaren att biträda Andra Kammarens beslut, liksom också utskottet skall vid andra punkter, där kamrarna fattat olika beslut, hemställa till hvardera kammaren att frånträda sitt beslut och enas om en kompromiss. Jag tror sålunda icke, att om Andra Kammaren afslår förslaget detta medför frågans fall.

Jag ber, som sagdt, herr talman, att få vidblifva det yrkande, som jag gjorde, då jag instämde med den förste talaren.

Herr Persson i Stallerhult: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, men då herr Lindblad yttrade sig så som han gjorde, vill jag för min del icke underlåta att uttala min från hans åsikt afvikande mening. Det skulle förundra mig mycket, om Andra Kammaren år 1908 skulle vilja bibehålla och upplifva privilegierna från 1723. Då skulle Andra Kammaren visa, att den i detta fall är mera konservativ än Kungl. Maj:t själf, och det går väl bra långt.

Vore det så, att det svenska prästerskapet kunde uppehållas genom ett bibehållande af dessa privilegier och de förmåner, som dessa privilegier söka att skydda, ja, då skulle jag för min del utan den ringaste tvekan lämna min röst för behållandet af privilegierna.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Men det är icke så. Hvad gäller hela skyddet? Jo, hela detta skydd gäller endast för en summa af 3,897,954 kronor. Det är allt. Härtill komma sedermera alla boställen, men det räcker icke för prästerskapet att kunna lefva, som det heter, anständigt. Om dessa summor räckte, vore, såsom jag nyss sade, saken en helt annan, men nu afse dessa förslag att pålägga svenska folket ytterligare skatter. Församlingsafgifterna skulle komma att utgöra 3,690,035 kronor. För detta belopp finnes icke privilegieskydd, utan därför har man endast att lita till välvilliga Riksdagars benägenhet att anslå dessa medel, som vi nu skola besluta om. Då det sagts från statsrådsbänken, att dessa medel, tionden och löneregleringsfond och hvad de allt heta, som nu stå till Kungl. Maj:ts förfogande, icke räcka till för närvarande att lämna hvarje komminister mer än 2,000 kronor, så är det klart som dagen, att privilegierna icke ha det värde, herrarna vilja tillmäta dem. Det är för mig obegripligt, hvarför herrarna här skola hålla på dessa privilegier, som skydda endast belopp, som icke räcka ens till hälften af den aflöning, som här ifrågasättes, att svenska Riksdagen skall vara villig att anslå till anständig bärgning åt prästerskapet.

Jag kan icke underlåta att äfven uttala, att saken icke skulle vara så förvånande, om det vore endast från ett eller annat håll, som det framfördes skäl för skyddets bibehållande. Man hör ju uttalas från prästerskapet själft — motionen har ju utgått från en prästman — att prästerna vilja ha detta skydd. Denna klass är ju till för att hos svenska folket inplanta den tron, att man skall lefva enkelt, anspråkslöst och arbetsamt och lita på Guds försyn för sitt uppehälle, men prästerskapet vågar nu icke själft lita på detta, utan vill därtill ha privilegieskydd för 3 eller 4 millioner för att vara säkra om sin bergning.

Jag ber för min del att få yrka afslag på den föredragna punkten.

Herr Sehlin: Då jag försummade att instämma med dem, som yrkade bifall till reservationen, skall jag be att få göra det nu. Jag anser värdet af denna garanti vara ringa och faran af dess slopande också vara synnerligen obetydligt. Väl torde det komma att underlätta bouppteckningen mellan stat och kyrka, då den en dag skall göras, om de fonder, som nu äro afsatta till kyrkliga ändamål, icke sammanblandas med statens öfriga medel, men jag tror, att den saken i alla fall icke gagnas mycket af ett bifall till denna hemställan.

Hvilka äro de okristliga och fruktansvärda makter, till hvilkas godtycke man skulle utlämna dessa lönemedel? Jo, det är Sveriges lagliga regering och det är ombuden för svenska folket, det folk, som lär »lidelsefullt hänga fast vid sin folkkyrka». Det torde vara svårt att draga upp gränsen mellan prästerskapets privilegier och kyrkans, men skulle någon här tänka företrädesvis på prästerskapets privilegier och mindre på det gudstjänstfirande folkets bästa, då ber

jag att få erinra om ett par ord af riddersmannen Gustaf Lagerbielke, de ord, som han en gång uttalade, då fråga var om andra privilegier. Han sade: »Lagar kunna förändras och rättigheter upphöra, men kvar stå plikterna mot fäderneslandet».

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Herr Hazén: Det aktstycke, som utkom den 16 oktober 1723, bär det för våra öron, det medger jag, obehagliga namnet prästerskapets privilegier. Detta aktstycke innehöll visserligen ursprungligen en del bestämmelser, som voro rent personliga privilegier, men dessa ha blifvit under tidernas lopp afskaffade eller ändrade, och om man nu läser detta aktstycke, finner man, att det väsentligen innehåller privilegier för kyrkan och kyrkoförsamlingarna. Vi må erinra oss, att det första moment, som står i detta är: »skall genom Guds nåd den rätta och rena evangeliska religionen med dess kyrkliga ceremonier städse vidmakthållas», och i anslutning till detta finnas just bestämmelser med afseende på kyrkan och kyrkoförsamlingarna. Uppenbart är, att den form för dessa privilegier, som finnes uttryckt i utskottets utlåtande, också går i den riktningen. Det är icke privilegier för prästerskapet, utan för kyrkan och kyrkoförsamlingarna. Såsom präst behöfver jag icke befatta mig med hur jag skall få min lön, ty i den delen vet jag, att så länge jag tjänar redligen på min plats och så länge församlingen vill ha mig får jag min lön. Från den synpunkten måste jag gifva utskottet mitt allra varmaste och tacksammaste erkännande, ty härutinnan är förslaget så bra, som jag kan både för mig och mina kamrater skäligen begära.

Det är icke, hvad prästerna vidkommer, fråga om huru de skola få sin lön, utan om en garanti för att kyrkan och kyrkoförsamlingarne skola vidmakthållas vid möjligheten att kunna aflöna sitt prästerskap. För kyrkan och kyrkoförsamlingarna och särskildt fattiga församlingar, som behöfva anlita kyrkofonden, gäller det här i möjligaste mån en garanti mot att icke till exempel genom gemensam votering något ingrepp sker uti rättigheter, som de nu kanske förmena sig äga. Mina herrar! För närvarande sammanfaller nästan hvad det yttre beträffar, legaliter så att säga, området mellan staten och kyrkan. Men vi få icke dölja för oss, att den tid kan komma, då klyftan mer och mer vidgas. Det kan också komma därhän att, äfven om ett samband finnes mellan stat och kyrka, majoriteten i Riksdagen genom tillfälliga stämningar kan blifva sådan, att den helt enkelt ändrar, hvad vi i dag besluta. Det är då tillbörligt, att kyrkomötet får någonting att säga med afseende på denna kyrkofond, och hvarför det? Jo, i sådant fall kan icke ett dylikt beslut blifva lag utan ett *referendum till kyrkofolket*, hvilket vid valen till kyrkomötet får tillfälle att uttala sig. När ett sådant referendum till kyrkofolket nu finnes, hvarför skall man då taga bort det? Det är för att bevara detta referendum till kyrkofolket och för att kyrkoförsamlingarne i någon mån skola blifva garanterade att få medel till prästerskapets aflöning, som jag anser mig böra yrka bifall till den föreslagna lagen. Jag

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

gör detta icke för prästernas skull, ty de få nog sin lön ändå, därom är jag förvissad, utan för att kyrkoförsamlingarne måtte förblifva i okvald besittning af rätten att själfva aflöna sitt prästerskap och för att det referendum, som kyrkofolket nu har, också måtte åt detsamma bevaras. Det är ur denna synpunkt, som jag ber att få yrka bifall till ifrågavarande lag.

Herr Redelius: Herr talman, mina herrar! Med mycken tvekan har jag begärt ordet. Men eftersom jag har deltagit i prästlöneregleringskommitténs arbete och i det utskott, hvars betänkande här föreligger, och dessutom är motionär rörande den lagparagraf, som nu är föredragen och som nu här rönt så mycken motsägelse, har jag trott det vara min plikt att yttra några ord. Mycket behöfver jag dock icke säga, ty det mesta af hvad jag ämnat anföra är redan förut sagdt af flere talare från skilda håll.

Jag ber först att herrarne litet närmare behagade observera, hvad den nu behandlade privilegiefrågan egentligen gäller. Det är icke fråga om att införa något *nytt*, inga *nya* privilegier föreslås, ej heller utvidgning af de nu gällande, utan tvärtom föreslås betydande inskränkningar och förminskningar i de nu lagligen gällande privilegierna. Dessa privilegier äro icke några privilegier för prästerna, fastän namnet antyder det. Jag vågar här inför alla påstå, att jag ännu i denna stund icke vet, hvad jag själf personligen haft för nytta af de så kallade prästerliga privilegierna. Man erinrar mig kanske, att jag fått min lön; ja väl, men jag hade nog fått den ändå. Hvaruti bestå då inskränkningarne?

Jo 1:o att prästerskapets tionde skulle frigöras från privilegierna i så måtto, att kyrkomötet icke skulle äga veto beträffande lagen om indragning af prästerskapets tionde; och icke heller 2:o beträffande emeritilagen, icke ens 3:o beträffande lagen om aflöningen, och därmed torde tillräckligt vara svaradt på en invändning af en talare, som sade, att staten väl skulle hafva ett ord med i fråga om prästerskapets aflöning. Naturligtvis! Icke kunna prästerna bestämma härom med uteslutande af Riksdagen. Huru kan någon komma med en så enfaldig tanke, hade jag så när sagt. Det är klart, att frågan därom måste förekomma i Riksdagen. Den lag, som nu föreligger och den, som härefter kan komma att stiftas, och de ändringar, som i densamma kunna göras, måste behandlas af Riksdagen, som med Konungen bestämmer reglerna och grunderna för prästerskapets aflöning. För lagen om prästerskapets aflöning har icke något skydd begärts, observeren det, mina herrar! Man begär icke heller något skydd för emeritilönerna utan endast för kyrkofonden. Men hvartill skall det tjäna, frågar man. Det kommer väl icke att hafva någon betydelse? Men om det icke betyder något, hvarför röner det då motstånd, kan man fråga tillbaka? Är detta privilegium för *kyrkomötet* utan betydelse, så kunde man låta

det gå utan att göra någon affär af det. Hvad skulle det göra för nytta? Jo, jag tänker, att det i framtiden kan komma att göra nytta. Jag säger rent ut, och det har jag förut sagt, att jag motser den tid, då bandet mellan staten och kyrkan kommer att lösas, och när denna tid kommer månde det väl — jag tror icke jag blir motsagd härutinnan — kunna vara af betydelse för den lokala församlingen att äga sin kyrkoegendom i behåll, så att icke Riksdagen en vacker dag (eller en ful) voterar bort kyrkans fastigheter och annan egendom och gör den till statens egendom i strid mot kyrkan. Ty kyrkan, det behöfver icke upprepas, det är svenska folket, och församlingarnas prästerskap äro kyrkans tjänare och ingenting vidare. Jag menar att kyrkans fastigheter — icke endast själfva de hus, som kallas för kyrkor utan också deras prästboställen af alla slag —, böra anses vara de särskilda församlingarnas egendom, fastän de anskaffats af och åt församlingen för att bidraga till prästerskapets anständiga bärgning. Detta är det väsentligaste skälet, hvarför jag varit med om att frambära en motion, hvarpå det föreliggande lagförslaget delvis grundar sig. Jag tillbakavisar talet om misstro. Det är icke af misstro, som jag väckt motionen, och det är icke heller för att begära personliga fördelar utan för att söka undanröja, om jag får begagna den bilden, — den tufva som hotar att stjälpa lasset. Men är det endast en liten tufva, skulle lasset om man har vilja kunna dragas fram öfver tufvan, ty den bör icke göras större än den är. Tillräcklig styrka är visserligen för handen. Det är alltså ett privilegium för kyrkomötet att hafva ett ord med i laget, men Riksdagen skulle därför icke uteslutas. Den skall hafva sin rätt oantastad. Det måste ju i en statskyrka vara en samverkan mellan staten och kyrkan, då kyrkomötet representerar ensamt kyrkan och Riksdagen både staten och kyrkan och öfver båda Kungl. Maj:t. Ty ni, mina herrar, äro kyrkans representanter fullt ut lika mycket som jag, och hvar och en af eder har lika mycket att säga som jag. Men min egenskap af präst har gjort att jag dragit mig för att yttra mig mycket i frågan och håller mig tillbaka från att göra något yrkande, men naturligtvis kommer jag att rösta efter min öfvertygelse.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen proposition först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 2, röstar

Ja;

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och de i ämnet väckta motionerna.

Voteringen utvisade 89 ja, men 124 nej, hvadan kammaren afslagit utskottets hemställan och de i ämnet väckta motionerna.

Härefter företogs det i punkten *2:o)* omförmälda, under B) upptagna förslaget till lag om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde samt om ersättning därför.

1—4 §§.

Godkändes.

Efter föredragning af *5 §* begärdes ordet af

Herr Henricson, som yttrade: Som herrarne finna, har jag vid denna punkt afgifvit en reservation, hvarom jag ber att få anföra några ord.

Det sätt, hvarpå såväl Kungl. Maj:t som utskottet sökt lösa frågan om indragning till statsverket och afskrifning af prästerskapets tionde, synes mig medföra orättvisa för de tiondeskyldiga inom sådana församlingar, hvarest löneregler för prästerskapet enligt de nya grunderna först senare kommer att vidtaga. Dessa tiondeskyldiga få längre än de tiondeskyldiga inom andra, mera gynnsamt ställda församlingar, vänta på delaktighet i förmånen af tiondens afskrifning. Jag anser ett sådant förfarande ej vara förenligt med billighet och rättvisa.

Emot förslagen kan ock med skäl anmärkas, att alltför lång tid komme att förflyta, innan afskrifningen blefve fullt genomförd, i det att detta enligt utskottets förslag skulle inträffa först år 1962 och enligt Kungl. Maj:ts förslag ej förr än år 1972.

Enligt min mening bör därför tiondeafskrifningen ordnas på sådant sätt, att dels ofvanberörda orättvisa i största möjliga utsträckning undvikes och dels tiondens fullständiga afskrifning slutföres på kortare tid, exempelvis tjugu eller — om detta skulle befinnas för statsverket alltför betungande — högst trettio år.

Ofvan angifna ändamål torde kunna vinnas på följande sätt:

Beträffande de pastorat, inom hvilka nu gällande löneregleringar tidigast — och således den 1 maj 1914 — upphöra att äga tillämpning och hvarest alltså tiondens indragning först kommer att äga rum, skall afskrifningen af de till statsverket indragna afgifterna verkställas i den ordning utskottet (eller, om en 30-årig afskrifningsperiod anses lämpligare, Kungl. Maj:t) i 5 § föreslagit. Inom dessa

pastorat, skulle alltså komma att af den vederbörligen fastställda afgiftssumman till statsverket erläggas:

a) enligt utskottets förslag: under ecklesiastikåren 1914—24 sextio procent, åren 1924—29 fyratio procent och åren 1929—34 tjuguen procent, hvarefter fr. o. m. året 1934—35 återstoden eftergåfves; och

b) enligt Kungl. Maj:ts förslag: under ecklesiastikåren 1914—24 sextio procent, åren 1924—28 femtio procent, åren 1928—32 fyratio procent, åren 1932—36 trettio procent, åren 1936—40 tjugu procent och åren 1940—44 tio procent, hvarefter fr. o. m. året 1944—45 återstoden eftergåfves.

För de pastorat åter, hvarest indragning äger rum först senare än år 1914, skall afskrifningen ske i sådan ordning, att af vederbörande afgiftssumma erlägges till statsverket för hvart särskildt år motsvarande procent som för nyss omförmälda pastorat stadgats, så att t. ex. pastorat, hvarest indragningen sker först år 1924, skall detta år till statsverket inbetala endast 40 (resp. 50) procent och pastorat, där indragningen äger rum år 1935, omedelbart erhåller hela tiondebeloppet afskrifvet (resp. erlägger endast 30 procent).

Hvilka kraf en indragning, som ägde rum på angifna sätt, skulle komma att ställa på statsverket, framgår af två tabeller, som jag bifogat reservationen.

Jag har framlagt tvenne alternativ:

a) med en afskrifningstid på 20 år, hvilket skulle medföra en förökad statsutgift på 27 millioner kronor, och

b) med en afskrifningstid på 30 år, som skulle medföra en ökad statsutgift af 1,1 million kronor, fördelade på dessa 30 år.

Jag har velat framställa detta förslag till kammarens beprövande, men jag skall för närvarande icke göra något yrkande, såvida min tanke icke vinner understöd från annat håll. Jag har emellertid ansett, att det skulle medföra större rättvisa, om man finge tiondeafskrifningen samtidigt genomförd inom alla kommuner.

Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag godkändes.

6 och 7 §§ samt rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i *punkten 1:o)* föredrogs häruppå; och yttrade därvid

Herr Ström: Som kammaren afslagit punkt 1), och punkt 2) står i sammanhang med punkt 1), enär det i punkt 2) heter »under förutsättning att Riksdagen för sin del antager de af utskottet här nedan under A), C) och E) upptagna lagförslag» o. s. v., skall jag be att få göra det yrkandet, att i detta förslag under punkt 2) »A)»

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

strykes, och att i stället kammarens godkännande af lagförslaget med eller utan ändring måtte meddelas under förutsättning att Riksdagen för sin del i hufvudsak antager de af utskottet här nedan under C) och E) upptagna lagförslag.

Detta yrkande bifölls af kammaren.

Punkten 3:o), angående lag om reglering af prästerskapets aflöning.

Kungl. Maj:t hade föreslagit att *1 §* af det i punkten afsedda lagförslaget skulle erhålla denna lydelse:

Hvarje tjänstgörande präst skall erhålla, jämte fri bostad, aflöning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom beredes en efter tjänstegrad och ämbetsåligganden äfvensom lefnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärgning, utan att särskild ersättning för honom på grund af tjänsten åliggande förrättningar må äga rum.

I enlighet med sålunda angifna grunder och med hänsyn till befintliga aflöningstillgångar meddelar Kungl. Maj:t, efter domkapitlens hörande, föreskrifter angående aflöningens beräkning, så lämpade, att jämväl krafvet på utveckling af den kyrkliga organisationen varder tillgodosedt.

De präster, som i denna lag afses, äro dels kyrkoherdar, komministrar och adjunkter i alla territoriella församlingar, med undantag af Karlsborgs och Nya Varfvets församlingar, dels ock kontraktsprostarne i riket.

I motionen n:o 284 hemställde herr *Redelius,* att Riksdagen ville besluta, att 1 § i Kungl. Maj:ts förslag skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 1. Hvarje tjänstgörande präst skall erhålla, jämte fri bostad och skjuts i tjänsteärenden, aflöning i öfrigt — — — — (lika med förslaget).

Mom. 2. Ej må lönen fastställas till lägre belopp än till
4,000 kronor för kyrkoherde,
2,500 kronor för komminister, och
1,000 kronor (utom vivre) för adjunkt.

Mom. 3. Ej må lönen fastställas till högre belopp än 10,000 kronor.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen lyda sålunda:

1. Hvarje tjänstgörande präst skall erhålla, jämte fri bostad, aflöning i öfrigt, så beräknad, att honom därigenom beredes en efter

tjänstegrad och ämbetsåligganden äfvensom lefnadskostnaderna i orten eller andra särskilda förhållanden lämpad anständig bärgning, utan att särskild ersättning för honom på grund af tjänsten åligande förrättningar må äga rum.

I enlighet med sålunda angifna grunder och med hänsyn till befintliga aflöningstillgångar meddelar Kungl. Maj:t, efter domkapitlens hörande, föreskrifter angående aflöningens beräkning, så lämpade, att jämväl krafvet på utveckling af den kyrkliga organisationen varder tillgodosedt.

De präster, som i denna lag afses, äro dels kyrkoherdar, komministrar och adjunkter i alla territoriella församlingar, med undantag af Karlsborgs och Nya Varfvets församlingar, dels ock kontraktsprostarne i riket.

2. Lön må ej fastställas till lägre belopp än fyratusen kronor för kyrkoherde och tvåtusen femhundra kronor för komminister, ej heller arfvode för adjunkt till lägre belopp än ett tusen kronor. Högsta lönebelopp vare tiotusen kronor.

Reservation hade afgifvits af herrar *Henricson, Nilsson* i Skärhus och *Söderbergh* i Karlshamn.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Ström yttrade: Det råder ett liknande sammanhang mellan utskottets förslag i punkt 2) och utskottets hemställan i denna punkt, där det heter: »under förutsättning att Riksdagen för sin del antager de af utskottet här nedan under A), B) och E) upptagna lagförslag» o. s. v. Jag skall därför be att få föreslå, att kammarens godkännande af nu förevarande lagförslag med eller utan ändring måtte meddelas under förutsättning att Riksdagen för sin del i hufvudsak antager de under B) och E) upptagna lagförslagen.

Vidare anförde:

Herr Persson i Tällberg: Såsom herrarna finna af detta utlåtande, har jag i förevarande ämne väckt en motion, som går i helt annan riktning än Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Jag nödgas därför, herr talman, yrka afslag äfven på den nu föredragna paragrafen. Ehuru den icke berör den motion, jag väckt, anser jag det dock vara oriktigt att godkänna vissa paragrafer, då jag för min del icke kan vara med om lagen i dess helhet.

Utskottet har helt lättvindigt affärdat min motion och gjort detta på ett sådant sätt, att utskottets motivering icke kan af mig vederläggas, därför att utskottet egentligen icke alls användt någon motivering. Utskottet säger allenast:

»Vid granskning, i det föregående, af herr Perssons förslag om försäljning af ecklesiastika boställen, som äro förenade med jordbruk,

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

har utskottet förklarat sig finna en dylik åtgärd mindre välbetänkt.» Det är alltsammans om denna sak. Utskottet fortsätter: »Icke heller har utskottet ansett sig böra förorda tillämpning af ett lönesystem med ålderstillägg, utöfver hvad som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag om beviljande åt kyrkoherdar och komministrar af löneförhöjning efter vissa angifna grunder. Då utskottet äfven till en del andra spörsmål intager en i viss mån annan ståndpunkt än denne motionär, finner utskottet sig föranlåtet att afstyrka bifall till hans motion.»

Det har för mig varit svårt att af detta betänkande finna anledningen till att utskottet afstyrkt min motion, och jag har därför nödgats tala med vissa ledamöter af utskottet för att få reda på den närmaste anledningen. Jag har nämligen i min motion föreslagit, att boställena skulle försäljas och en fond bildas. Jag har också föreslagit, att prästerna skulle hafva bestämd aflöning och denna lämpas efter de med de olika befattningarna förenade tjänsteåliggandena, samt därjämte föreslagit, att, så snart en person tillträdt en prästerlig befattning, han skulle hafva viss minimilön samt att sedermera genom tjänstgöringspenningar särskild godtgörelse skulle beredas de olika ordinarie tjänstinnehafvarne, kyrkoherdar och komministrar, alltefter den arbetsbörda, som vore förenad med befattningen.

Beträffande frågan om försäljning af boställena, har jag hört uppgifvas, att utskottet icke velat gå in på detta förslag hufvudsakligen därför, att dessa boställen om 50 år skulle betinga ett mycket högre pris än de nu göra, och att det därför skulle medföra förlust att nu sälja dem. Jag har i detta afseende verkställt en uträkning för att i någon mån kontrollera, hur det därmed kan förhålla sig. Om jag då uppskattar t. ex. Leksands pastorsboställe till 190,000 kronor och afsätter 30,000 kronor, motsvarande kapitalvärdet af de förmåner, som boställshafvaren får dels i form af arrende för inägojord, dels i andel af skogsafkomsten, samt det belopp som af skogsmedlen ingår till de respektive fonderna, så återstå 160,000 kronor. Då framställes den frågan: Huru mycket skall detta boställe efter 50 års förlopp vara värdt, om det skall löna mödan att nu utarrendera det och låta innehafvaren få det lilla arrende, som kan härflyta däraf? Uträkningen visar, att om man tager ett kapitalvärde af 160,000 kronor och lägger ränta på ränta efter 5 procent i 50 år, man kommer upp till ett kapital af 1,834,784 kronor, och jag hemställer, huruvida det är möjligt att tänka sig, att pastorsbostället efter 50 år skulle stiga så mycket i värde, att det kan löna sig att behålla det.

Herr Pehrsson i Österby ansåg sig böra framföra ett tack från prästerskapet till utskottet och regeringen för det förslag, som nu föreligger. Jag tror knappt, att herr Pehrsson haft fullmakt från alla präster att framföra detta tack, ty jag har fått bref från en stor mängd präster i skilda delar af vårt land, präster, som jag känner, och präster, som jag icke känner, och dessa ha framfört sitt uppriktiga tack till mig för den af mig väckta motionen, som afser att befria dem

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

från dessa boställen, och jag förmodar, att herr Pehrsson i Österby åtminstone icke har fört deras talan här i afton. De hafva enstämmigt uppgifvit, att boställena för dem endast äro till besvär, att de komma i konflikt med sina arrendatorer och att det på många ställen vore omöjligt att utarrendera boställena. Mångenstädes hade förr, då bostället upplåtits åt prästen, detta varit ett lämpligt arrangemang, men numera vore bostället mera en börda än till nytta.

Nu har man här framhållit den vinst, som församlingarna skulle få genom tiondeafskrifningen. Ja, jag vill icke förneka, att denna afskrifning i vissa fall och i vissa församlingar kan blifva till någon nytta. Men det är dock misshushållning med statens egendom — om man betraktar dessa ecklesiastika boställen såsom statens egendom — att man får en så obetydlig afkomst af dem som nu är förhållandet.

Visserligen skulle skogen ställas under skogsstatens vård och förvaltning. Men jag har i min motion sökt visa, att man på denna väg icke på långt när vunne hvad man skulle få, om man sålde skogsmarken. Dessa skogar ligga nämligen vidt spridda inom respektive revir och att förvaltningskostnaderna blifva dyra. Vi hafva redan nu en sorglig erfarenhet på att behållningen blir ganska obetydlig. Det vore sålunda enligt mitt förmenande det mest rationella att sälja boställena med tillhörande skogar, med undantag för trädgård och gårdstomt. Därigenom skulle man få in stora summor.

Nu gör man naturligtvis den invändningen — och den kan göras med rätta — att man icke vet, af hvilken natur dessa boställen äro. Utredningen har icke fortskridit så långt, att man har den saken klar. Däremot vill jag göra den anmärkningen, att, af hvilken natur dessa boställen än må vara, vare sig de äro upplåtna af staten eller af enskilda, så äro de dock upplåtna till ett bestämdt ändamål och en bestämd institution, dels till lättnad för församlingarna i deras bördor beträffande kyrko- och prästgårdsbyggnader samt prästernas aflöning och dels för att trygga prästerna, så att de må få en anständig bärgning. Då anser jag också, att dessa medel kunna ställas under statens kontroll och allt fortfarande användas för det med dem afsedda ändamål. Man kan också för säkerhets skull särskildt bokföra de influtna medlen, och man behöfver icke taga af själfva fonderna, utan endast använda ränteafkastningen, så att kapitalet kunde finnas i behåll och således sedermera särskildt redovisas, när det blifvit utredt, huruvida de särskilda boställena vore statens eller församlingarnas egendom.

Jag skulle till och med vilja gå så långt, att jag anser, att man hellre än att på sätt som nu sker misshushålla med de stora tillgångar, som äro donerade eller upplåtna till ifrågavarande ändamål, af hvilken natur boställena än vore, de såldes och därför influtna medel öfverlämnades till förvaltning af staten. I den församling, jag själf tillhör, finnes ett ganska stort pastorsboställe jämte två komministerboställen och ett klockarboställe om hvars natur utredning

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

ännu saknas. Men det vore bättre att försälja dessa boställen, med det undantag jag förut berört, fastän medlen skulle öfverlämnas till förvaltning af staten. Det skulle blifva ett så afsevärdt belopp, att vi ledigt kunde aflöna prästerna därmed. Jag vill sålunda icke påstå, att det hela skulle komma endast vederbörande församling till godo. Det är visserligen en förmån, som vi hafva haft i många år, och som vi borde vara berättigade att bibehålla, men från en annan synpunkt betraktadt kan det nog sättas i fråga om det är så rättvist, att staten gifvit en församling mer än en annan. Hufvudsaken för mig är att man utnyttjar boställena på bästa sätt, men detta kan omöjligt ske, om det förslag bifalles, som utskottet här framlagt.

Man har visserligen föreslagit att tillämpa arrendesystemet, men vi hafva en lång och sorglig erfarenhet af, hur föga detta system är att föredraga, och därjämte kommer man genom detsamma in på mycket trassliga förhållanden i fråga om byggnadsskyldigheten. Frågan härom har jag ansett böra lösas mycket enkelt. Respektive församlingar skulle åt sina präster uppföra erforderliga bostadshus, emedan jag förmodar, att det på vissa ställen skulle vara svårt för prästen att få hyra lämplig bostad i närheten af kyrkan, och det lär väl ändå vara ett allmänt önskemål, att prästen skall bo så nära kyrkan som möjligt. Enligt utskottets förslag skola däremot, äfven om man arrenderar bort jorden och staten tager hand om skogarna, församlingarna underhålla en hel massa hus just för jordbruket. Det blir, om jag så får uttrycka mig, att bygga hus åt arrendatorerna.

Jag har försökt att så godt jag kunnat sätta mig in i denna fråga, men ju mer jag försökt göra det, ju mer tilltrasslad synes den mig vara, och jag kan icke annat än fortfarande hålla på hvad jag sagt i min motion, nämligen att vederbörande hafva i det vällofliga syftet att bygga på historisk grund råkat bygga upp ett föråldradt system på murken grund. Detta är min uppfattning, och därför kan jag icke vara med om förslaget, utan skall be att få yrka afslag å detsamma.

Herr Asker: Den siste ärade talaren önskade en närmare utredning om de skäl, på grund af hvilka utskottet ansett sig böra afstyrka hans motion, men han har redan själf angifvit dessa skäl. Det första och det väsentligaste var, att utskottet icke ansåg sig kunna tillstyrka motionen, med mindre än fullständig utredning vunnes angående de olika boställenas natur. Inom utskottet upplystes, att kammarrådet Thulin hade denna utredning om hand, att han medhunnit endast tvenne län af de 24, samt att det följaktligen kommer att dröja en lång tid, innan man kunde vänta utredningen i dess helhet fullbordad.

Vidare framhölls inom utskottet, att det skulle vara oförsiktigt att nu sälja alla boställena, emedan de otvifvelaktigt skulle stiga i värde. Den ärade talaren förmenade, att, om man nu sålde boställena samt räknade ränta på ränta på köpeskillingen i 50 år, ett så väsentligt kapital skulle uppstå, att det vore mer än väl värdt att re-

dan nu sälja dem. Jag ber då att till belysning af denna fråga få anföra ett exempel på huruledes ett boställe kan stiga väsentligt i värde. Hos kungl. Maj:t begärdes att på Sunne kyrkoherdeboställe i Värmland få upplåta tomter till bebyggande, och när denna ansökan bifölls, uppgingo de inkomster, som inflöto från dessa tomter, till högst betydande belopp. Antaga vi nu, att en järnvägsstation blifver förlagd på prästboställets jord och att den i anledning däraf blir bebyggd, så får jag lof att säga, att den tomtvärdestegring, som uppstår vid och i närheten af stationen, kan göra, att boställets jord får långt betydligare värde än hvad den skulle inbringa, om man redan nu försålde den.

Den ärade talaren nämnde, att han befarade, att arrendena icke skulle lämna tillräcklig inkomst, därför att församlingarna och pastoraten skulle bli skyldiga att uppföra bostäder åt arrendatorerna. Ja, i den frågan har jag inom utskottet mer än en gång påpekat, att just den omständigheten att församlingarna byggde åt arrendatorn borde föranleda till att arrendena blefve betydligt större. Men jag har tillika framhållit, att detta lagförslag väl kan lämpa sig för södra och mellersta Sverige, men att det för Norrland och Dalarne kan få en helt annan betydelse, emedan det där icke går lika lätt att finna arrendatorer som i mellersta och södra Sverige. Då jag emellertid biträdt utskottets förslag, får jag yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr Lindblad i Närlunda: Med hänsyn till hvad jag redan förut framhållit, eller önskvärdheten af att i fråga om byggnader å prästboställen såväl församlingarna som boställsinnehafvarna skola deltaga i byggnadsskyldigheten i dess helhet, så att församlingarna icke skola belastas med större skyldighet än för närvarande utgår af dem, skall jag hemställa, att i § 1 utaf lagen C) ordet »fri» utstrykes, så att det således skulle heta: »hvarje tjänstgörande präst skall erhålla, jämte bostad, aflöning i öfrigt» etc. Sålunda inrymmes någon möjlighet att vid sammanjämkning med beslutet i Första Kammaren kunna genomföra det, att dock pastor skall deltaga jämte församlingen i byggande å jordbruksboställe.

Herr Johansson i Kälkebo: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne väl känna till, har äfven jag väckt en motion uti den föreliggande frågan; nu kanske det synes onödigt att upptaga debatten om densamma, eftersom kammaren redan bifallit hvad som under punkt B) är föreslaget, eller afskrifning af prästerskapets tionden och ersättning därför. Men eftersom ifrågavarande förslag är antaget endast under förutsättning af att detta förslag eller prästerskapets lönereglering antages, anser jag mig ha anledning att nu vidhålla min åsikt, att detta förslag icke bör antagas, därför att jag anser det vara byggdt på sådana grunder, att det icke kan vara nyttigt att för framtiden fastslå det.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Uti min motion har jag närmare framhållit hvad jag haft att anmärka mot den kungliga propositionen, och jag har också, låt vara i korta drag, antydt hvad som jag ansett, att man bör sätta i stället. Jag anser nämligen, att prästerskapets aflöning bör byggas på mera moderna och tidsenliga grunder än hvad här föreslagits, och hvad jag i synnerhet har afsett med mitt förslag är, att det skulle fastställas fixa och bestämda löner, och icke att alltsammans skulle bero på utredning af dessa nämnder, hvilka skola fara ifrån det ena pastoratet till det andra för att afgöra hvad prästerna behöfva i aflöning och uppskatta hvad afkastningen af boställen och sådant kan vara värd, Jag är förvissad om att dessa nämnder komma att medföra stora kostnader för landet, kostnader, som med säkerhet kunde användas för mycket bättre ändamål, och jag är också förvissad om, att de icke skola lyckas utföra sitt arbete, så att det blifver till någon egentlig belåtenhet och så, att det kommer att åvägabringa en jämn fördelning af prästerskapets löneförmåner. Förhållandena äro så olika i vårt land, att jag tror icke, att dessa nämnder kunna så bedöma förhållandena, att det kan bli någon egentlig likformighet. Jag vet, att man häremot invänder, att Kungl. Maj:t skall i sista hand bestämma lönebeloppen och att därigenom allt är väl beställdt, så att det icke föreligger någon fara för olikformighet. För min del är jag dock öfvertygad om, att så icke kommer att kunna ske. Ty, mina herrar, vi skola komma ihåg, att regleringarna efter förslaget skola ske i samma mån de nuvarande konventionerna utlöpa och således på olika tider. Af dessa konventioner utlöper den första 1914 och man får beträffande åtskilliga gå så långt fram i tiden som inpå 1930-talet — jag tror det rent af finnes en, som icke utlöper förrän efter 1940. Då må man besinna, att under dessa mellantider mellan den första lönereglerings och de senare kunna förhållandena blifva mycket olika, och det torde bli mycket svårt, för att icke säga omöjligt, att de löneregleringar, som uppgöras t. ex. 1914, skola kunna stå sig inför de skäl, som för nämnderna kunna blifva bestämmande t. ex. 1924. Ett sådant antagande ligger åtminstone för mig mycket nära till hands, och jag styrkes i denna min åsikt därigenom, att anspråk på löneförbättringar nu framkomma till Riksdagen med mycket korta mellantider. Jag erinrar därvid om löneregleringen för postverket, hvilken lönereglering senast verkställdes 1902, om jag icke missminner mig, och nu ånyo föreligger. Kan man då tänka sig, att det skall kunna bli några hållbara grunder, som skola verka till belåtenhet, då lönerna skola bestämmas på så olika tider för likartade tjänster, och att dessa grunder skola bli jämna och verka rättvist? Min misstro emot att detta skulle kunna ske har varit *en* anledning, hvarför jag ansett och fortfarande anser, att jag icke kan vara med om Kungl. Maj:ts förslag. Vidare har jag icke heller ansett det vara nödvändigt, att man skulle bygga så på den historiska grunden, som förslaget gör. Jag har ansett, att det skulle vara både för den ena och den andra parten, både för prästerskapet och församlingen, bäst och riktigast, om man

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

kunde, äfven hvad prästerskapet vidkommer, genomföra mera tidsenliga grunder för löneregleringen, d. v. s. samma grunder, man använder för de öfriga löneregleringarna, och jag har också i min motion sökt att i någon mån klargöra, huru jag tänkt mig att detta skulle kunna ske. Jag vill dock icke upptaga kammarens tid med att söka närmare förklara detta. Utskottet har dock icke — och det kan jag mycket väl förstå, — ty utskottets betänkande har blifvit långt och omfattande nog ändå, — mycket fäst sig vid detta mitt förslag. Ty det har såsom svar därpå endast sagt följande: »Enligt utskottets åsikt skulle ej någon fördel vinnas därmed, att ett förslag till reglering af prästerskapets aflöning byggdes på de af motionären angifna grunderna, i den mån dessa väsentligen afvika från dem, på hvilka Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hvilar. Då utskottet dessutom, i motsats mot motionären, anser det vara af stor vikt, att den nu ifrågasatta lagstiftningen snarast möjligt kommer till stånd — enär åtskilligt annat på löneregleringarna syftande författningsarbete därefter måste vidtaga — får utskottet tillstyrka afslag å motionen.» Jag har litet svårt att fatta detta, ty jag tänker mig, att om man velat antaga den reglering jag föreslagit, skulle man genast, så snart den förberedande utredningen skett, kunnat ha löneregleringen klar, och då hade man genast kunnat öfvergå till detta författningsarbete som utskottet åsyftar. Men jag betviflar storligen, att man med det förslag, som nu föreligger, kan komma att göra detta. Ty de nämnder, jag här förut talat om, torde väl komma att taga mycket större tid i anspråk och verka mera hindrande, än om man ville följa den väg jag föreslagit.

Emellertid är det naturligtvis icke nödigt att alltför länge här upptaga kammarens tid med detta, ty hvar och en af herrarna har naturligtvis intagit sin ståndpunkt, och jag skall därför icke heller synnerligen länge sysselsätta mig med frågan. Jag ville endast tillkännagifva, att jag icke kan gifva min röst för bifall till utskottets förslag. Men jag kan icke sluta mitt anförande utan att litet fästa uppmärksamhet vid hvad utskottet sagt i frågan, när det gäller, att prästerna själfva icke skulle hafva boställen, d. v. s. jordbruksboställen.

Utskottet har icke alls vederlagt hvad jag och herr Daniel Persson i våra motioner framhållit, utan utskottet säger blott: »Helt visst äro härvid att i främsta rummet beakta de ofta menliga följderna af boställsväsendet med afseende å ett behörigt fullgörande af det prästerliga kallet.» Ja, mina herrar, det är min åsikt, att jordbruksboställen för prästerna är helt enkelt ett oting, som i många fall hindrar dem från att fullgöra det prästerliga kallet så, som de själfva skulle vilja göra, och, jag skulle vilja säga, som församlingarna ha rätt att fordra, att prästerna skola göra. Åtminstone från min hemtrakt kan jag icke anteckna något annat än besvär och olägenheter utaf att prästerna ha boställen, och det är också uteslutande på grund af personlig erfarenhet, som jag framburit min motion, som går ut på att prästerna icke skola hafva boställen. Ty jag har varit i tillfälle

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

att se, att detta varit betydligt till nackdel för själfva institutionen; och jag har därför, då jag nu kommit att vara med i Riksdagen, då denna fråga föreligger icke kunnat underlåta att frambära min åsikt.

Nu har man ju försökt påstå, att det är åtskilligt, som gör, att prästerna icke böra vara utan boställen, t. ex. nödvändigheten att hafva hästar och dylikt. Men jag tror, att dessa skäl i de flesta fall äro mera skenbara än verkliga. Såsom jag ser saken, vore det till prästernas fördel att vara fullkomligt fria från dessa boställen, och detta särskildt med hänsyn till de kostnader, som ovillkorligen äro förenade med dessa boställen. Nu är naturligtvis meningen med de förändrade förhållandena som föreslås däruti, att prästerna skulle bli fria från byggnadsskyldigheten, att de därigenom också skulle blifva fria från ersättningar för bristande underhåll af hus och dylikt vid flyttningar. Men hvad man dock icke kan tänka att de skulle bli fria ifrån är vanhäfdsersättningen, och äfven om byggnadsskyldigheten öfverflyttas på pastoraten, kan icke vanhäfdsersättningen flyttas dit. Vanhäfdsersättning kan nog icke alltid undvikas, äfven om boställena utarrenderas för längre tid. Ty det torde icke lyckas för alla att få sådana arrendatorer, som sköta boställena, att icke vanhäfdsersättning behöfver ifrågakomma, och som äro i stånd att själfva ersätta hvad som måste ersättas efterträdaren. Detta är af rätt stor betydelse, ty det vill icke säga så litet dessa ersättningar, som kunna blifva en följd af vanhäfd.

Jag vill, herr talman, icke längre upptaga kammarens tid, utan tager mig därmed friheten att instämma i det af herr Daniel Persson gjorda yrkandet om afslag å den föredragna paragrafen.

Herr Nydal: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att i största korthet ange min ställning till denna fråga. Jag får då först säga, att jag i själfva verket delar den uppfattning, som herrar Daniel Persson i Tällberg och Johansson i Kälkebo i sina motioner framhållit angående de principer, som böra läggas till grund för reglerande af prästerskapets löner, ehuru jag icke inom utskottet biträdt deras yrkande om afslag å den kungliga propositionen.

Blott därigenom att staten öfvertager prästerskapets aflöning — detta ha visserligen icke de ärade motionärerna uttryckligen framhållit som sitt syftemål, men det af dem förordade aflöningssystemet lär väl icke kunna genomföras, med mindre än att så sker — endast därigenom, säger jag, att staten öfvertager prästerskapets aflöning, lärer väl full rättvisa kunna skipas i afseende på såväl löngifvare som löntagare. Icke heller torde det vara möjligt att införa ett rättvisare och rationellare befordringssystem för prästerna än det nuvarande befordringssystemet kan sägas vara, innan staten såsom löngifvare träder i församlingarnas ställe.

Men oaktadt jag sålunda sympatiserar med de ärade motionärernas sträfvan att åstadkomma ett enkelt och rättvist aflöningssystem, så har jag dock icke kunnat följa dem, när de för att vinna detta

syftemål yrkat afslag på alltsammans. Ty jag tror icke, att det låter sig göra att omedelbart och med ens öfvergå från de nuvarande förhållandena till ett sådant aflöningssystem, som de ha tänkt sig. Jag fruktar, att ett afslag å det nu föreliggande lönegleringsförslaget icke skulle föra oss närmare den lösning af frågan, som de ärade motionärerna i likhet med mig anse som den önskvärdaste och lyckligaste. Åtminstone har jag för min ringa del icke velat påtaga mig ansvaret för ett afslag, som skulle till en oviss framtid undanskjuta den rättvisare fördelning af såväl de olika församlingarnas som de enskilda församlingsmedlemmarnas beskattning till prästerskapet, äfvensom den förbättring af de lägst aflönade prästernas ställning, som i alla fall skulle vinnas genom den af Kungl. Maj:t föreslagna lönegleringen. För min del har jag i denna lönereglering velat se ett steg i riktning mot statens öfvertagande af prästernas aflöning. För en så stor och genomgripande reform torde väl allmänna meningen ännu icke vara mogen, och den torde icke heller kunna bringas till mognad blott därigenom att detta förslag nu af Riksdagen förkastats.

Jag tror, att herr Daniel Persson och hans meningsfränder i denna fråga, till hvilka jag också räknar mig, borde kunna godtaga den lönereglering, som Kungl. Maj:t föreslagit och som utskottet i allt hufvudsakligt tillstyrkt, såsom en öfvergångsanordning, om jag så får säga, till dess tiden hinner mogna för öfverflyttande på statsverket af församlingarnas skyldighet att aflöna sina präster. Det är också hufvudsakligen i syfte att underlätta en sådan åtgärd, som jag i likhet med herrar Byström och Ström ansett, att de nya lönegleringsperioderna böra så uppgöras, att de alla gå till ända samtidigt. Ett steg i samma riktning vore väl äfven att försälja prästboställena, såsom herrar Daniel Persson och Johansson tyckas så starkt hålla på. Jag tror emellertid, att det icke brådskar därmed, utan att denna försäljning godt kan anstå, till dess man blifvit ense om — och jag tror att den dagen kanske icke är så aflägsen — att prästerskapets aflöning bör vara en statens angelägenhet. Och jag föreställer mig, att försäljningen så mycket hellre kan uppskjutas, som det är, trots det räkneexempel, herr Daniel Persson nyss framhöll, högst sannolikt, att boställena i framtiden komma att få ett vida högre saluvärde, än de för närvarande ha.

Jag vill, herr talman, icke upptaga kammarens tid längre, utan skall sluta med att anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr Sehlin: Herr talman, mina herrar! Om jag också icke vill vara med om utskottets förslag om privilegieskyddet, så innebär detta icke, att jag icke vill vara med om utskottets förslag i öfriga delar. Och då jag nu går att instämma i det yrkande, som först framställts af herr Ström, ber jag att få med några ord angifva orsakerna därtill. Jag skall icke blifva mångordig.

Jag tycker, att om man vill bygga på det beståendes grund,

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

om man vill bibehålla sambandet med det förflutna, är det nu föreliggande förslaget ganska godt, äfven om det också har sina brister. Det synes mig vara godt af tre orsaker. För det första därför, att det medför en utjämning för löngifvarna, en utjämning, som i högsta grad är nödvändig, om icke jordbruksfastigheterna fortfarande skola drabbas af en beskattning i förevarande fall, som är nära tolf gånger så stor som den beskattning, hvilken hvilar på öfriga beskattningsföremål. Det innebär ju också en utjämning af skatterna mellan de olika församlingarna.

För det andra är förslaget bra, därför att det innebär en utjämning för de löntagande. Och en sådan behöfs också, så att icke den unge prästmannen, som sköter hela tjänsten, icke har mer i lön i hundratal än den gamle orkeslöse gubben, som icke kan göra någonting, har i tusental.

Förslaget innebär för det tredje — och det är för mig nästan det viktigaste skälet — en utjämning i arbetet. Och jag vill härvidlag understryka hvad herr Lindblad sade. Det är alldeles gifvet, att den nämnd, hvarom § 4 talar, icke kan undgå att taga arbetskrafterna där de finnas och sätta dem dit de behöfvas. Därigenom skulle helt visst den mångomtalade prästbristen kunna till stor del undanröjas. Om man skickade många af dem, som nu sitta och vegetera i de prästrika bygderna, upp till biskop Bergkvist eller till andra platser, där de i öfrigt behöfdes, tror jag icke, att det skulle erfordras flera präster än nu, utan det skulle endast behöfvas en fördelning af arbetet. Om predikningarnas antal i vårt land därigenom skulle minskas, är det ingen riksolycka. Människan lefver icke af bröd allenast, men icke heller af blott predikningar. Om denna trefaldiga utjämning, hvarom jag ofvan talat, komme till stånd och om det, genom införandet af den föreslagna löneregleringen, blir möjligt för de orkeslösa att lämna plats för de unga, då tror och hoppas jag på en uppryckning och föryngring af vår kyrka och därmed en ökning i arbetsförmåga, och det är sannerligen hvad den framför allt behöfver. Det är min tro, att det senila drag, som hvilar öfver vår kyrka, det ålderdomsregemente, som där härskar, det har hindrat kyrkan i dess arbete mer än prästernas låga löner. Jag tror förvisso, att detta förslags genomförande skulle bidraga att åstadkomma en föryngring och en kraftökning, och därför vill jag vara med om detsamma. Ty det käns verkligen ibland, som om det skulle vara sant hvad man sagt, att kyrkan är en asyl för dem, som frukta för tiden och ungdomen. Detta ålderdomsdrag har gjort, att den ställt sig oförstående mot mången ung rörelse i tiden och släckt hänförelsen hos mången ung bland sina tjänare, som sökt förtroende och ledning, när han kommit full af gärningslust och handlingskraft, men funnit blott misstänksamhet och dom. Det synes mig ibland, som om man glömt, att kyrkans förnämsta uppgift är icke att fördöma, utan att välsigna äfven det unga, som sträfvar till klarhet och ljus.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Herr Åkerlund: Jag har af många präster blifvit uppmanad att så långt som möjligt göra mitt till, att prästgårdarna måtte blifva försålda och prästerna sålunda befrias från skötseln af dem. Det har städse varit min åsikt, att prästboställena i regel äro ett oting, åtminstone om prästerna ej bruka dem själfva. Man talar i utskottets betänkande om, att man icke bör försälja prästgårdarne, därför att de i en framtid skola komma att stiga så mycket i värde. Hvilken människa vet detta? Men hvad man vet, det är, att om dessa gårdar skulle försäljas till själfständiga hemman, skulle man få ett betydligt belopp för desamma, Nu, när det är fråga om att höja prästernas aflöning så mycket, som här är ifrågasatt, håller jag före, att man bör söka åstadkomma behöfliga medel därtill från kyrkans egendom, om jag så får kalla det, så långt det står till, och icke skaffa allting, som för detta ändamål behöfs, genom nya skatter.

Jag kan alls icke förstå, hvad det tjänar till att behålla prästgårdarne. Jag för min del är fullt med därom, att man bör bygga och underhålla lämplig bostad med tillhörande ekonomihus för vederbörande prästerskap. Men hvarför församlingarna skulle åtaga sig att bygga ekonomihus på prästboställena, underhålla dessa och jämt och ständigt komma i gräl och trakasserier med vederbörande brukare eller arrendatorer, kan jag icke inse. Herrarna veta själfva, huru det går till vid dessa byggnadsförhållanden.

Man har invändt mot förslaget att sälja prästgårdarna, bland annat att vid försäljning en massa skog skulle följa med, och det vore icke så lyckligt. Men då man kan vara fullt viss därom, att det dröjer icke många år, förrän vi få en lagstiftning, som underkastar den enskilda skogsvården tillsyn och kontroll från offentligt håll, då håller jag före, att vid försäljning af sådana skogar borde föreskrifvas, att desamma skulle vara underkastade offentlig kontroll, äfven om köpesskillingarne därigenom något sänktes. Annu lämpligare skulle det vara, om uppe i Norrlands provinser med dess stora skogsområden staten kunde förvärfva prästgårdarnas skogar.

Som sagdt, herr talman, då jag för min del anser, att det är ofantlig viktigt att tillgodogöra sig de tillgångar, som ligga i prästboställena för att kunna reglera prästerskapets aflöning och då detta icke upptagits såsom något förslag i utskottets utlåtande, kan jag för min del icke vara med därom, utan ansluter mig till det förslag, som herr Daniel Persson nyss framlagt.

Herr Persson i Stallerhult: Efter den utgång frågan fick beträffande första punkten lär man få anse, att äfven denna punkt är fallen, men då den nu är föredragen, så ber jag att få yttra min mening om densamma och vill äfven framställa ett yrkande.

Under denna riksdag har man jämte mycket annat sysslat äfven med en hel del löneregleringar, och jag får säga, att ingen af dessa varit af en för hela svenska folket så djupt ingripande betydelse som

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

den nu till behandling föreliggande löneregleringsfrågan. Ty här är icke allenast fråga om förbättrade löneförmåner, utan det är också så många och betydliga villkor fästa vid denna lönereglering, att det icke är möjligt annat än att litet hvar skall hafva anmärkningar att framställa mot förslaget. För min del har jag ganska många erinringar att göra, så många, att lagen i sin helhet icke tilltalar mig.

För det första vill jag nu erkänna, att äfven denna tjänstemannakår, hvarom nu är fråga, är i behof af förbättrade löneförmåner; en del har — det vågar jag säga — kanske alltför mycket, under det åter att andra af samma klass hafva för litet. Således borde en utjämning kunna ske, utan att man behöfde alltför hårdt anlita skattevägen. Nu säges det ju också, att denna lönereglering, som vi nu behandla, skulle hafva den stora förmånen med sig att den utjämnade skattebördorna och medförde stora lindringar på vissa håll. Ja, jag vill icke förneka, att icke det förra — en utjämning — kommer att ske; men hur det kommer att ställa sig med afseende på den förespådda skattelindringen, det är en sak, som man kan draga i tvifvelsmål. Kyrkotionden, som för närvarande utgår af den svenska jorden, utgör till beloppet, såsom visas af tabellen å sidan 232 i utskottsbetänkandet, 3,897,954 kronor. Så är den åtminstone värderad till här; om det i verkligheten blir denna summa, det vet man icke, ty härför böra andra beräkningsgrunder läggas än de, som äro angifna i denna tabell; men så mycket lär väl ej det exakta beloppet skilja sig från den nyss angifna summan. Denna skattesumma — hvad den nu må utgöra för belopp — skall enligt förslaget icke vidare hvila på den svenska jorden, utan Riksdagen skulle för hvarje år i sänder åtaga sig densammas utgörande, i form af nya skatter. Om man härigenom kunde få en bättre och rättvisare skattegrund, så är det ju naturligt, att detta är godt och väl. Inför Riksdagen har nu således dragits det spörsmålet, hvilka som skola hafva att bära tungan af dessa nya, från svenska jorden till svenska folket öfverflyttade skatter, och det lär väl då knappast gå för sig att få detta alldeles rättvist afgjordt, det ha vi ju erfarenhet om. Men i och med detsamma från den tiondeskyldiga jorden, så att säga, aflyftes denna skattebörda, så blir det ju i alla fall församlingarna själfva — alldeles samma församlingar — som skola draga dessa i denna nya lag bestämda utgifter, som, då de ju äro beräknade till 3,690,035 kronor, med endast ett par hundratusental kronor skilja sig från beloppet af kyrkotionden. Församlingarna få således nästan alldeles samma utgifter, som förut utgått i form af kyrkotionden; enda skillnaden är, att dessa utgifter utgå efter annan grund. Denna grund måste då helt naturligt blifva den vanliga kommunala skattegrunden, och icke jordvärdet. Det är visserligen klart, att härigenom kan åstadkommas en något jämnare fördelning, men i alla fall blir det, som sagdt, församlingarna, som fortfarande få betala. Således måste väl hvar och en göra klart för sig, att man icke får insöfva sig i den tron, att man genom denna föreslagna reglering skall komma ifrån några stora

skattebördor. Åtminstone kan jag för min del icke se, hvilka skattebördor man på detta sätt skulle komma ifrån, och huru kan något tal därom vara möjligt, när man i stället pålägger en ökad skatt af nära 4 miljoner kronor. Sådant är icke möjligt, man kan knappt ens tala eller resonera om detta, ty det blir ju i alla fall, som sagdt, en ny skatt i stället, som skall betalas af det svenska folket.

Det ginge väl i alla fall för sig, därest det nu endast vore fråga om att deltaga i dessa nya *skatter*, som man vill att Riksdagen skall besluta i stället för de gamla, som skulle upphöra. Men här vill man på församlingarna lägga än ytterligare *besvär* och bördor, än hvad hittills varit fallet. För närvarande är det ju så, att man i mellersta och norra Sverige icke har annan skyldighet i fråga om nybyggnad och underhåll af hus för prästerskapets behof, än den som finnes angifven i 26 kap. af byggningabalken, d. v. s. boningshus och några andra hus å kyrkoherdeboställena; från skyldighet att bygga jämväl åt komministrarna har man hittills varit fri i dessa landsdelar. (Huru det i detta afseende förhåller sig med Lunds stift, det vill jag icke yttra mig om, där gälla ju särskilda bestämmelser). Men nu föreslås, att man, hvad norra och mellersta Sverige beträffar, — förutom dessa nya skatter, hvilka skulle komma att påläggas församlingarna i stället för kyrkotionden — äfven skall påtaga sig skyldighet att bygga och underhålla alla komministergårdar och dessutom *alla* husen å kyrkoherdeboställena. Tro herrarna, att detta kan gå för sig utan utgifter? Jag tror tvärtom, att utgifterna härför skola blifva mycket stora. Lägga vi till dessa senare utgifter dem som i stället för tionden skulle inom församlingarna uttaxeras, så är det naturligt, att man bör lägga bort talet om den lindring, som församlingarna skulle få genom detta förslag. I fråga om detta vill jag blott framdraga ett exempel från ett i Skara stift beläget pastorat, som jag känner till — förhållandet skall nog blifva analogt nästan öfver allt. Detta pastorat har en kyrkoherde och två komministrar. Prästlöneregleringskommittén har icke föreslagit, att dessa komministraturer eller någondera af dem skulle indragas. De äro väl behöfliga för pastoratets församlingar så väl med afseende på deras invånarantal som ock med hänsyn till ytvidden; det tager jag åtminstone för gifvet, ty kommittén har, som sagdt, icke föreslagit någon indragning i fråga om dessa komministraturer. För närvarande, efter nu gällande löneregleringar och såsom äfven finnes angifvet i kommitténs tabeller, utgår till aflöning åt dessa tre prästmän 5,915 kronor. Detta belopp utgår på så sätt, att församlingarna betala i kontant belopp till tjänsteinnehafvarne 3,600 kronor och boställenas afkastning är värderad till 1,400 kronor; hvarjämte från löneregleringsfonden beviljats 715 kronor. Nu är det ju alldeles naturligt, att man, om nya löner skola bestämmas till dessa tre präster i pastoratet, icke kan sätta dessa löner lägre än de af kommittén föreslagna minima, som ju är 4,000 kronor för kyrkoherde och 2,500 kronor för komminister. Således skulle, genom bestämmandet af nya löner, satta endast till

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

minimibeloppen — hvilka jag nu för min del icke kan säga vara för höga — skulle komma till en siffra af 9,000 kronor i stället för dessa inemot 6,000 kronor, hvilka nu utgå såsom aflöning till pastoratets präster. Under sådana förhållanden tror jag icke att församlingarna i fråga kunna komma ifrån det billigare än med fem öre per fyrk och 10 öre per person inom pastoratet. För närvarande ställer det sig så, såsom jag nyss sade, att församlingarnas utgifter för ändamålet uppgå till i kontant 3,600 kronor, hvaraf 3,200 kronor utgöra kyrkotionden och återstoden, 400 kronor, personella afgifter. Enligt det föreliggande förslaget åter skulle församlingarna under de första tio åren efter det den nya förordningen trädt i kraft — tidpunkten härför skulle jag kunna angifva, men den spelar ingen roll — hafva att betala, för det första, på kronouppbördsstämman, 60 procent af tionden till statsverket, och sedan 5 öre för hvarje fyrk, hvilket, då fyrktalet inom församlingarna är 28,000, utgör 1,400 kronor, och slutligen 10 öre per person, hvilket, då invånarantalet i pastorat är 4,200, blir 420 kronor. Det blir således 1,820 kronor, som församlingarna få betala förutom de 60 procenten af kyrkotiondenas belopp 3,200 kronor, eller 1,920 kronor. I stället för att pastoratet *nu* har utgifter för prästerskapets aflöning till belopp af, såsom jag förut angifvit, 3,600 kronor, så skulle utgifterna under de första tio åren efter den nya förordningens ikraftträdande blifva 3,740 kronor. Under dessa år skulle församlingarna således få mera i *direkta* utgifter än de för det närvarande hafva. Men det är som sagdt icke nog med detta, utan *det* tillkommer, att församlingarna då skulle underhålla två komministergårdar och därtill äfven *landtbruks*husen å kyrkoherdebostället, skyldigheter som de förut icke haft. Om jag då i fråga om kostnaden för underhåll af husen fäster mig vid de summor, som härför af kommittén beräknats åtgå, och därvid tager den allra lägsta siffran, så måste kostnaden sättas till 400 kronor. Sammanlagdt med den förutnämnda höjningen i aflöningskostnaden skulle således de ökade utgifterna inom detta pastorat uppgå till en 500 à 600 kronor, åtminstone under de första tio åren; först sedermera är det ju, som tionden skulle successivt minskas, så att det blefve en lindring till slut.

Nu hemställer jag, huru det är möjligt att med siffrorna i en sådan löneregleringen för ögonen kunna från landtmannahåll komma och säga, att denna löneregleringen är så tilltalande och någonting att glädja sig åt. För min del tror jag det icke. Och så en sak till: det kan ju hända, att det efter de första tio åren blir något mindre i *direkta* utgifter till aflöning åt församlingarnas prästerskap, såsom jag redan erkänt. Men knappt har denna lindring hunnit medföra några fördelar, förrän löneregleringens giltighetstid är ute, och då skall hela denna tunga apparat ånyo sättas i gång för åstadkommande af en ny värdering. Ty märk väl: den stora skillnaden här från alla andra löneregleringar ligger däri, att den nu ifrågasatta skulle räcka endast i 20 år, hvarefter hela den vidlyftiga och tunga apparaten för erhållande af ny reglering skall sättas i gång. Det går icke till på detta område

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m (Forts.)

så, som på alla andra, eller att, om lönerna icke äro tillräckliga, det blir klagomål, som till slut blifva så högljudda, att man måste lyssna till dem och afhjälpa missförhållandena. Här skall det i alla fall, vare sig klagomål yppa sig eller ej, blifva en ny reglering, bara den gamla verkat en tio år framåt, och detta tilltalar mig just ej så mycket.

Angående denna byggnadsskyldighet, dessa ovissa besvär, som för prästerskapets räkning åligga församlingsmedlemmarna i mellersta och norra Sverige, måste väl hvar och en erkänna, att detta är ett det allra obehagligaste onus, någon kan ha; något obehagligare än att vara skyldig underhålla hus åt andra personer lär icke finnas, och i statsrådsprotokollet antydes också, att församlingarnas byggnadsskyldighet hittills har förorsakat slitningar, obehag och tvister i oräknelig mängd. Så är det redan under nuvarande förhållanden. Nu skall detta, efter utskottets förslag, »afhjälpas» på det sättet, att man skall plocka på församlingarna ännu mera i den vägen. Förut var det endast kyrkoherdarna, som man i förefallande tvister hade att göra med, nu åter skall man i dessa tvister draga in äfven komministrarna, och nu skall äfven möjligheten till tvister med de förra utökas, då man ju skulle bli tvungen att bygga också landtbrukshusen på kyrkoherdeboställena, hvilket man förut varit fri från. Jag tror, att hvar och en måste erkänna, att detta är någonting, som kommer att bli mycket obehagligt. Församlingarna hafva redan skyldighet att hålla bostadshus åt sina skollärare och äfvenså åt barnmorskor, efter hvad Riksdagen för en kort tid sedan beslöt. Dessutom äro de också, som nämnts, skyldiga redan nu att hålla bostadshus åt kyrkoherdarne. Men märk väl att allt detta gäller *bostadshus*. Att underhålla sådana hus är *en* sak, en annan att underhålla landtbrukshus, eller hus som erfordras för ett landtbruks bedrifvande. I de flesta fall finnas å prästboställena rätt stora landtbruk, och för dessa fordras det mycket stora hus, och nu skulle församlingarna åläggas underhålla hvarje hus, som finnes uppräknadt i boställsordningen, till hvilken vi snart komma. Det är väl emellertid ej så litet underligt, att man skall draga in äfven detta i tvisterna emellan prästerskapet och församlingarna. Och härtill kommer ännu en sak. Så vidt jag känner, pläga boställshafvarna i allmänhet icke själfva bruka sina jordar. Om dessa senare nu icke äro utarrenderade — det sker kanske icke så ofta — så tillgår det i stället så, att boställshafvaren antager en s. k. brukare, som i många fall betalar mycket in natura och så till på köpet en afrundad penningesumma. Det är således i de flesta fall åt en sådan brukare, som församlingarna skola hålla hus; det går väl bra långt, tycker jag. Skall man icke våga taga steget fullt ut och, liksom skollärare och barnmorskor endast hafva rätt till *bostads*hus, tillerkänna prästerskapet rätt till endast sådana hus? Man borde taga steget fullt ut, så att också prästerna endast finge bostadshus af församlingarna och så därtill naturligtvis behöfliga uthus och trädgårdsland och dylikt. Då kunde prästerna också slippa ifrån det för dem så besvärliga jordbruket, för hvilket deras kall ju

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

heller icke är afsedt. Jag tror att detta mycket lätt skulle gå för sig att ordna, när man reglerar lönerna. Härigenom skulle man återställa det gamla goda förtroendet emellan prästerskapet och församlingarna, och prästerna skulle nog med lätthet kunna tilldelas väl så hög aflöning, som den, hvilken nu är för dem ifrågasatt. Ty jag vågar påstå att om, såsom herr Daniel Persson ifrågasatte, prästboställena såldes, man därigenom skulle få en summa, hvars afkastning skulle blifva så pass stor, att man utan stora uppoffringar i öfrigt mycket väl skulle kunna tilldela prästerna de lönebelopp, hvilka nu må för dem anses skäliga. Eller också skulle man kunna arrendera ut dessa boställen i enlighet med stadgande om utarrendering af kronans domäner, och då skulle nog dessa boställen betinga betydligt högre arrenden än nu är fallet. Denna arrendesumma kunde man då lägga till den föreslagna kyrkofonden för aflöning åt prästerskapet, så att man på detta sätt skulle med lätthet kunna betala prästerna rikliga eller goda löner. Genom en sådan utarrendering skulle man också kunna få goda arrendatorer, som brukade jorden väl och uppdrefve egendomarnas afkastning, något som också vore godt och väl, ty nu är det ofta nog raka motsatsen härtill.

Jag tror således, att det icke skulle vara så farligt att äfven på detta område taga steget fullt ut och därmed få en sådan reglering, att det borde kunna blifva belåtenhet å ömse sidor. Härigenom finge man också en reglering, som vore likaså enkel som regleringar på andra områden.

Jag skall icke upptaga tiden längre, men jag har velat säga detta, innan jag framställer mitt antydda yrkande, som går ut på afslag. Jag ber att få formulera detta mitt yrkande sålunda:

Då jag anser, att förslaget, sådant det föreligger, ytterligare pålägger och utvidgar de ovissa besvär, som hittills ålegat jordinnehafvare i afseende på underhåll och nybyggnad af boställshusen och som hittills förorsakat missnöje och misshälligheter emellan präst och församling;

då jag anser, att förslaget medför alltför höga statsutgifter, och *då* jag tror att, om boställena i allmänhet utarrenderades efter samma grunder som gälla för kronans domäner, därigenom skulle uppkomma så höga inkomster, att prästerskapet skulle erhålla med förslaget jämförliga löner, utan att nya skatter behöfde påläggas,

så ber jag, herr talman, att få yrka afslag på den nu föredragna punkten.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Jag skall icke länge taga kammarens tid i anspråk, men jag ville, innan diskussionen är slut, uttala min mening till protokollet. Jag får då säga att, om detta förslag icke tilltalar mig i allt, jag dock kommer att rösta för detsamma. Det är nu den sista grundskatten, som det är fråga om att få utjämnad, och jag tror, att det är skäl i att tänka på att få ett slut på de oegentligheter, som i detta

afseende förefinnas. För att visa, huru ojämn denna skatt faller, vill jag nämna, huru det ställer sig härutinnan i den församling, där jag bor. Där ligger ett större bruk, och dess tjänstemän representera ungefär hälften af fyrktalet inom kommunen. Hvad betala de till prästerskapet? Jo, 50 öre för mansperson och 25 öre för kvinnsperson. Detta är allt hvad brukets tjänstemän ha skyldighet att betala. Dessutom betalar bruket visserligen en summa till prästen, men detta är fullkomligt frivilligt.

Kan man anse, att det är rimligt, att sådana skatteformer skola existera? För egen del är jag under nuvarande förhållanden fri från att betala annat än en personlig afgift, men det oaktadt kan jag icke finna mig i dessa orättvisa skatteformer, och jag kan icke förstå, hvarför man är så rädd att taga förslaget. När privilegierna äro borttagna, kan jag icke tänka mig annat än att nästa gång lönerna regleras, statsmakterna härvidlag kunna bestämma precis såsom de vilja. Nu kunna de det icke, men om förslaget går igenom, kunna de det som sagdt vid nästa reglering.

Herr Carl Persson gjorde en jämförelse med afseende på prästerskapets aflöning och hvilka åligganden församlingarna skulle få efter det nya förslaget och ville därmed visa, att detta icke innebure någon lindring. Det förvånar mig, att herr Carl Persson, som känner så väl till alla löneregleringar, kan tänka sig, att man skall kunna aflöna en kyrkoherde och två komministrar med 5,000 kronor. Jag tror icke, att det är möjligt, utan när löneregleringen går ut och det skall fastställas en ny får man vara nöjd, om det räcker med 3,000 kronor till hvardera eller tillsammans 9,000 kronor, och då få församlingarna betala dessa 9,000 kronor ensamma, om icke lagen kommer till stånd.

Hur vi än se saken, måste vi tänka på att få frågan från Riksdagens bord. Och jag tror, att särskildt vi landtmän borde vara tacksamma, om den blefve löst på en gång, och för min del kommer jag som sagdt att rösta för förslaget. Det är visserligen sant, att det i många detaljer icke tilltalar mig, men det kan rättas framdeles, och i det stora hela anser jag förslaget vara sådant, att man bör taga det. Det skulle vara till fördel för både löntagare och lönegifvare. För närvarande sitta ju, som utskottet visat, många komministrar och adjunkter med så usla löner, att de nästan ingenting ha, medan det kan finnas kyrkoherdar, som ha en årsinkomst, större än en statsrådslön. Jag tror därför, att en löneregler ing är nödvändig och att den här föreslagna skall lända till både församlingens och prästerskapets bästa, hvarför jag ber att få yrka bifall till förslaget.

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning af herr Lindblads yrkande, att orden »fri bostad» skulle utgå med hänsyn till hvad han förut antydt, nämligen att kostnaden för bostad skulle delas mellan prästen och församlingen.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

För min del är jag icke öfvertygad om, att detta förslag är riktigare än det af utskottet här framlagda, ty det är alldeles gifvet, att, om prästen i någon mån skall deltaga i kostnaden för byggande och underhåll af bostad, han fordrar motsvarande högre lön, och det blir sålunda genom detta förslag endast att taga med ena handen och gifva med den andra.

Enligt Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag skulle prästen ha all byggnadsskyldighet men få ersättning af församlingen. Till en början ställde jag mig på den ståndpunkten, att om prästen på det sättet får bygga själf, han hushållar mera, då ju det, han möjligen ville hafva byggdt utöfver hvad vid synen föreslagits, sker på hans egen bekostnad. Men nästan alla inom utskottet hade en helt annan åsikt, nämligen att om församlingen skulle släppa till penningarna, den också borde bygga, och jag blef öfvertygad af de skäl, som anfördes, hvarför jag anslöt mig till utskottet i det fallet. Det anfördes bland annat, att, om pastor skulle bygga själf eller ha något att bestämma härvidlag, han skulle kunna exempelvis inreda en hel våning, hvilken sedermera hans efterträdare förklarade sig icke vilja taga någon befattning med, men hvilken församlingen sedan finge underhålla.

Om man nu skulle dela på kostnaden, tror jag, att det skulle gifva anledning till slitningar mellan församlingen och pastorn, och mig synes därför bäst, att församlingen får bygga. Den kan i alla fall icke bygga mer än hvad genom synen bestämmes.

Herr Carl Persson framdrog en mycket mörk skildring med afseende på förslaget i dess helhet, och han utgick från de förhållanden, som närmast rörde hans hembygd. Om jag i det fallet skall utgå från förhållandena i min hembygd, så blefve hvad byggnadsskyldigheten beträffar densamma efter utskottets förslag lindrigare än den för närvarande är. Vi ha nämligen skyldighet att bygga och underhålla alla hus, äfven på utlogar och fäboställen. Jag vet icke, hur detta blifvit oss ålagdt, men faktiskt är det så stadgadt i konventionen. Jag vet, att det är så på många ställen, och det förefaller mig orimligt, att komministrarna med sina i allmänhet små löner ha byggnadsskyldighet. Hvar och en måste inse det rättvisa i, att en utjämning kommer till stånd i detta fall och att de, som ha de minsta lönerna, få hjälp till sina byggnader. Hur under nuvarande förhållanden exempelvis en komminister, som har 400 kronor i årlig lön och förlorar 600 kronor på sitt boställe, skall kunna existera, det förstår jag sannerligen inte.

Jag känner till, att komministrarna just med hänsyn till byggnadsskyldigheten ha det mycket svårt, hvarför som sagdt en utjämning bör ske i såväl det ena som andra afseendet. Och att det här blir en väsentlig utjämning har herr Andersson i Nöbbelöf påpekat, och detta beror just på de nya skatteobjekt, som komma till. Det kan ju ha anlagts en kraftstation, större fabrik eller dylikt i en församling, utan att under nuvarande förhållanden i många fall ha nå-

gon skyldighet att lämna bidrag, fastän skatteförmågan kanske är lika stor som böndernas i socknen sammanlagda. Efter förslaget skulle allt fördelas efter samma grunder som kommunalutskylderna, d. v. s. det skulle icke finnas några personliga afgifter — annat än de 10 öre per person, som egentligen heller icke äro några personliga afgifter, utan en beräkningsgrund vid fördelningen af bidragen.

Att detta innebär en skatteutjämning kan icke bestridas, och helt säkert skall denna lända till ganska stor fördel särskildt för många jordbrukare, åtminstone i de flesta församlingarna.

Jag har som sagdt egentligen velat uttala mig med afseende på tillägget »fri bostad», med afseende hvarpå man yrkat, att det skulle utgå, och jag skall på grund af hvad jag anfört be att få yrka bifall till paragrafen oförändrad.

Medan jag har ordet, skall jag också be att få fästa uppmärksamheten vid en annan sak. Det sades i början af debatten af en talare, att de, som voro för afslag vid första punkten, därmed voro emot förslaget i dess helhet. För min del får jag säga, att när jag biträdde yrkandet på afslag å första lagförslaget om privilegieskydd, så var min lifliga önskan, att de andra förslagen borde vinna Riksdagens bifall. Emellertid vill jag icke nu yttra vidare, men kommer jag framdeles att närmare utveckla mina skäl härför då de särskilda punkterna föredragas.

Herr Redelius: Herr talman! Jag begärde ordet, då min vän herr Carl Persson i Stallerhult yttrade sig. Sedan har herr Hans Andersson bemött honom, och jag tänkte därför icke begagna mig af ordet, men så räcktes mig här ett häfte, som legat på utskottets bord och hör till ett annat ärende, som vi behandlat, men det innehåller emellertid siffror, som röra samma sak, som af herr Carl Persson omnämndes. Handlingen, som visar utgifterna under ett år till beredande af löneförmåner för svenska kyrkans prästerskap, återfinnes i dissenterkommitténs tabell, sidan 138. Den innehåller uppgifter öfver hela riket stiftvis, af hvilka framgår, hur det skulle gestalta sig i afseende på utgifterna enligt prästlöneregleringskommitténs förslag i jämförelse med nuvarande förhållanden. För ett visst år voro de kontanta utgifterna 3,800,000 kronor i rundt tal, men de skulle komma att utgå med 1,600,000 kronor, således med 2,200,000 kronor mindre. Detta skulle innebära en vinst för jordbrukarne. Men det är gifvet, att denna vinst faller mycket olika, och jag känner mycket väl hur olika det kan gestalta sig på olika håll. Det finnes församlingar, där prästen har så ringa tionde, att den endast uppgår till 5 à 10 öre pr fyrk. Och då är det klart, att vinsten efter 5 öre pr fyrk blifver ganska ringa. Det finnes dock ett stort antal fall i andra församlingar, där tionden går upp till 40, 50 à 60 öre och mera.

Jag skall icke blifva vidlyftig. Men det är ytterligare en sak, som jag skall tillåta mig framhålla, och det rör frågan: boställenas utarrendering eller icke. Därom vill jag säga ett par ord. För när-

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

varande är det så, att prästerna rent af äro förpliktade att vara jordbrukare, själfva eller genom andra. Men genom det nu föreliggande förslaget skulle det blifva annorlunda. Detta förslag innebär nämligen en brytning af nuvarande praxis i det hänseendet. Först och främst skulle en hel del boställen ju obligatoriskt utarrenderas — i regel — på grund af nämndens framställning därom, såvidt det, enligt förslaget, kan ske utan alltför stora olägenheter. Men om nämnden icke gjort förslag om utarrendering, och prästen således inträder, skulle han få rätt att begära att få utarrendera bostället helt eller delvis. Har han gjort framställning därom, och pröfva myndigheterna, att det kan ske utan men för efterträdarne, så skall det också ske; och endast i det fall att detta icke låter sig göra, skulle prästen således blifva tvungen att blifva jordbrukare. *Det* vill jag för min del räkna såsom en fördel i förslaget, att prästerna skulle slippa att vara jordbrukare för att få sin anständiga bärgning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Här har från åtskilliga håll framställts den önskan och äfven det yrkande, att prästernas boställen skulle säljas. Och det har framhållits, att man därigenom skulle få så stort kapital, att man utan svårighet kunde skaffa tillräckliga löner åt prästerna. Ja, det vill jag icke alls förneka, att det icke finnes fall, där det skulle vara en ren fördel både för prästen och för församlingen, att man finge sälja jordbruksboställena och endast hölle nödiga bostadshus. Men man kan icke uppställa såsom en allmän regel, att prästerna icke böra hafva några boställen. Ty det kan finnas ganska många ställen, där det vore mycket svårt för prästen att kunna få hvad han behöfver för sitt lifsuppehälle, skjutsar och mjölk med mera dylikt, om det icke funnes jordbruk vid bostället. Som sagdt, jag skulle för min del icke hafva något emot, om Kungl. Maj:t hade rättighet att gifva församlingarna tillstånd att i vissa fall sälja boställena. Det händer under nuvarande förhållanden, att det sker förändringar med boställena på sådant sätt, att, när det visas, att det är mycket olämpligt ställdt med dem, t. ex. att de ligga långt afsides och obekvämt eller äro mycket dåliga, församlingarna få tillåtelse att utbyta dem eller sälja dem, mot skyldighet att, så snart ske kan, anskaffa andra, lämpligare sådana. Men det är endast i sällsynta undantagsfall, som Kungl. Maj:t vågar gifva ett sådant medgifvande. Jag tror, att det icke för närvarande vore lämpligt att fatta beslut om försäljning af boställena, ty jag tror icke, att tiden ännu är inne därför. Därmed vill jag dock icke hafva sagt att icke den dag kan komma, då man inser, att det vore mycket bättre att helt och hållet skilja jordbruket från prästboställena. Och då kan det blifva tillfälle att taga upp frågan igen. Men jag tror, som sagdt, icke att frågan för närvarande är mogen för sin lösning.

Jag tillåter mig äfven erinra därom, att det för närvarande råder

en mycket stor ovisshet om, hvilken boställena tillhöra. En stor del tillhöra ostridigt staten, i det att de äro anslagna af kronan till prästboställen. En stor del åter äro donerade af enskilda. Men det skedde för så länge sedan, att det är mycket svårt att kunna afgöra, hvilka äro donerade eller icke. I somliga fall åter kan det visas, klart och tydligt, huru det är, om det är kronohemman eller donerade hemman.

Nu ansåg herr Daniel Persson i Tällberg, att, äfven om boställena voro donerade hemman, gjorde det ingenting: Riksdagen kunde i alla fall besluta, att de skulle säljas, ty de voro en gång anslagna till kyrkliga ändamål, och då kunde man skära dem öfver en bank. Jag undrar ändå, om Riksdagen skulle kunna företaga sig något sådant — att besluta om försäljning af hemman, som veterligen och bevisligen blifvit donerade. Jag tror icke, att det vore lämpligt att göra på det sättet. Därföre anser jag, att det klokaste är, att denna fråga om boställenas försäljning lämnas åt framtiden.

Däremot är jag fullkomligt ense med utskottet därom — och det har jag äfven framhållit i den kungl. propositionen — att utarrenderingen af jordbruksboställena skall vara regel, och att, om det är möjligt att utarrendera dem utan uppenbar olägenhet för prästen, boställena också böra utarrenderas. Det tyckes, om jag fattade herr Carl Persson rätt, äfven vara hans mening. Men han gick ett steg längre. Han ville, att de skulle utarrenderas på samma villkor som kronodomänerna, och att således arrendatorerna skulle få alldeles samma byggnadsskyldighet, som nu åligger arrendatorerna af kronodomäner. Ja, det kan väl hända, att *det* skulle vara förmånligt. Men den saken är ännu icke utredd, och den torde väl ändå vara tvifvelaktig. Men en sak som är ännu mera tvifvelaktig, enligt min mening, *det* är hans åsikt, att man härigenom skulle få högre arrende för boställena, än man nu får, då man utarrenderar dem under de villkor, som här föreslagits. Huru man skall få högre arrende, när arrendatorn har byggnadsskyldighet än när han icke har det, förstår icke jag.

Ja, jag har knappast tänkt, att jag skulle behöfva yttra mig så mycket angående hvad som af motionärer föreslagits, nämligen att staten skulle öfvertaga hela aflöningen för prästerna. Jag tror väl icke att den åsikten skall finna så särdeles många anhängare. Man får dock betänka, att kyrkan är en institution för sig, och man vill väl icke gärna, att staten skall inblanda sig alltför mycket i kyrkliga löneförhållanden, ty de tillgångar, som kyrkan innehar, anses ju tillhöra kyrkan. Och för öfrigt är väl det sätt, som af motionärerna föreslagits, att man skulle bestämma en grundlön lika för alla och att växlingarna i löneförmåner sedan skulle kunna åstadkommas genom olika höga tjänstgöringspenningar, synnerligen litet tilltalande. Vi känna litet hvar, hvilka oerhörda olikheter som råda icke blott i olika landsdelar utan inom olika pastorat inom samma landsdel, olikheter med afseende på tjänstgöringen m. m. Att då kunna

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

åstadkomma en gradering af tjänstgöringspenningarna, som vore tillfredställande för alla förhållanden, tror jag skulle bli synnerligen svårt.

Jag tror, att det lyckligaste sättet att lösa frågan är det, som i den kungl. propositionen är föreslaget, nämligen att nämnden får efter läglighet anpassa sig efter förhållandena på hvarje särskild plats. Af herr Hans Andersson har med styrka framhållits, att vi lefva under förhållanden som tarfva ändring i den ännu på jorden hvilande grundskatt, som kallas tionde. Här föreligger nu ett efter elfva års arbete åstadkommet förslag att kunna få en verklig skatteutjämning på samma gång som en löneutjämning. Jag tror, att vi då böra vara försiktiga med att lägga nya hinder i vägen för detta, och därigenom uppskjuta frågan på obestämd tid.

Jag hemställer till kammaren att, äfven om icke alla äro nöjda med allt, kammarens ledamöter ville tänka på, huruvida det icke från det allmännas synpunkt är nyttigast och bäst att antaga förslaget.

Herr Henricson: Herr talman! En försäljning af dessa boställen tror jag näppeligen kan låta sig göra, ty det är svårt att utreda, af hvad natur de äro och om de kunna försäljas. Personligen är jag icke med om en sådan åtgärd. Men det gläder mig att från statsrådsbänken höra uttalandet, att de i regel böra utarrenderas på längre tid. Detta sammanfaller i hufvudsak med den motion, som jag afgifvit i frågan, och med det uttalande, som jag i utskottet gjort. Jag är af den åsikt, att de i regel skola utarrenderas på sådana villkor som gälla för kronodomäner, d. v. s. äfven med optionsrätt, och jag är öfvertygad, att de då skulle gifva större inkomster. Det har sagts, att det är svårt att utarrendera dessa boställen. Det är möjligt, att så är fallet med de grunder, som hittills varit rådande. Men ställes utarrenderingen på samma grunder, som gälla för kronoarrenden, där arrendatorn har tryggad besittningsrätt, då synes det mig ligga inom rimlighetens gräns, att man får dem utarrenderade till högre belopp än man hittills kunnat göra. Jag har yrkat, att uppskattningen af boställena skulle ske af sakkunniga, såsom förhållandet är vid kronodomäner, ty jag tillmäter icke prästlöneregleringsnämnden den sakkunskap, som behöfves för att bedöma jordbruksförhållanden i sin helhet. Bostadsboställena äro uppskattade till ett värde af 45 miljoner kronor och löningsboställena till ett värde af 10 à 11 miljoner kronor efter 1897 års taxering. Nu är värdet på dessa boställen säkerligen 60 miljoner kronor. Då synes det mig vara nödvändigt, att man vidtager tidsenliga reformer såväl i afseende på arrendevillkor som uppskattning. Och om boställena skulle utarrenderas på det sätt, som sker med afseende på kronans domäner, är jag öfvertygad, att de skulle lämna den största möjliga inkomst.

Rörande första paragrafen har jag yrkat, att prästens lön skulle bestämmas med hänsyn till att han icke skulle erhålla vedbrand,

ty eljest blefve det icke någon likställighet, då det på många ställen saknas skog. Och där skogstillgången är otillräcklig att förse både prästen och arrendatorn med vedbrand, kunna tvister lätt uppkomma. Det är sålunda enligt min uppfattning alldeles olämpligt, att fri vedbrand skulle ingå i prästens förmåner. Min motion i frågan har i flera delar välvilligt upptagits af utskottet och delvis också bifallits. Men jag har icke lyckats få in i utskottsbetänkandet det där ordet »i regel», som herr statsrådet ansåg böra blifva gällande i afseende å boställenas utarrendering. Jag har icke något yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner: 1:o) på godkännande af utskottets förslag till förevarande paragraf, 2:o) på godkännande af berörda förslag med den af herr Lindblad i Närlunda föreslagna ändringen däri, 3:o) på godkännande af utskottets förslag under den af herr Ström föreslagna förutsättningen och 4:o) på afslag å utskottets förslag; och fann herr talmannnen det under 3:o) upptagna yrkandet hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition antagits yrkandet om afslag å utskottets förslag nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren under den af herr Ström under öfverläggningen föreslagna förutsättningen godkänner första särskilda utskottets förslag till 1 § i lag om reglering af prästerskaps aflöning, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit samma förslag.

Omröstningen utföll med 128 ja och 80 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag till paragrafen under den af herr Ström under öfverläggningen föreslagna förutsättningen.

Kammaren beslöt härefter, att ett godkännande äfven af öfriga delar af lagförslaget skulle ske endast under den af herr Ström vid 1 § föreslagna förutsättningen.

2 § föredrogs häruppå; och yttrade därvid

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Mot innehållet af § 2 mom. 4 skall jag här tillåta mig göra samma anmärkning som

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

jag hade tillfälle att göra vid förslagets första behandling i utskottet. Uti paragrafens femte moment heter det, att »hvarje pastorat äger utse en ledamot af nämnden att i dess öfverläggningar och beslut deltaga, då fråga förekommer» etc. För min del anser jag, att det varit vida lyckligare, om det hade hetat, att hvarje *församling* äger rätt att till nämnden sända sin särskilda representant och icke, på sätt Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit, att det endast skall vara en representat för hvarje pastorat, ty förhållandet är, såsom vi litet hvar torde veta — åtminstone är så fallet i Norrland — att ett pastorat består af ett flertal församlingar. Blir den nu föreslagna bestämmelsen upphöjd till lag, så blir däraf den följden, att ett pastorat, som utgöres af ett flertal församlingar, kommer endast att representeras af en enda person, och då är det gifvet — åtminstone för mig står det alldeles tydligt och klart — att moderförsamlingen, som i alla fall är den fyrktalskraftigaste, nog kommer att sörja för, att representanten till den ifrågavarande nämnden varder utsedd från denna församling. De smärre församlingar, som tillhöra samma pastorat, d. v. s. annex- och kapellförsamlingar, ställas härigenom under så att säga förmynderskap af moderförsamlingen och berättigas icke att representera sig själfva genom en särskildt utsedd ledamot af den nämnd, som här är i fråga, hvilken nämnd får i uppdrag att sysselsätta sig med så mångt och mycket. Utom den omständigheten, att den nämnden har att i första hand sysselsätta sig med reglering af prästerskapets löner vid inträffande ny regleringsperiod, så har nämnden enligt 4 § 2 mom. att »taga under ompröfning, huruvida å ena sidan delning af pastorat eller inrättande af ny prästerlig tjänst och å andra sidan sammanslagning af pastorat eller indragning annorledes af befintlig tjänst må kunna lämpligen äga rum, samt hos Kungl. Maj:t göra den framställning, som anses af omständigheterna påkallad.» När denna nämnd utrustas med så stor befogenhet, som i detta mom. föreslås, nämligen föreslå delning af pastorat eller sammanslagning af pastorat m. m., synes det mig icke vara annat än billigt och rättvist, att hvarje församling, tillhörande ett och samma pastorat, må vid sådant förhållande vara berättigad att företrädas af en särskild representant, men upphöjes detta till lag, som här är föreslaget, så blir väl icke hvarje församling, enligt mitt förmenande, en sådan rätt beskärd. Därför har jag tillåtit mig att inom utskottet, vid denna paragrafs första läsning, då jag hade tillfälle att sitta vid utskottets bord, framhålla som min åsikt det jag nu uttalar, nämligen, att det hade varit vida lyckligare, mera rättvist och mera öfverensstämmande med så att säga god ordning, att hvarje pastorats församling, såväl moder- som annex- och kapellförsamling, där sådana förekomma, finge utse hvar för sig en ledamot i nämnden för att träda till och tjänstgöra, när något i församlingens intresse förevore. Då utskottet inte ville reflektera därpå, ehuru det icke saknades — det må jag villigt erkänna — vissa

sympatier, har jag här ej kunnat underlåta att uttala dessa mina betänkligheter, emedan jag har exempel på, hurusom striden mellan moder- och annexförsamlingar gör det högst önskvärdt, att man låter hvarje församling hvar för sig bli representerad, så att icke en mindre, en fyrktalssvagare annex- eller kapellförsamling ställes under sådant förmynderskap, hvarom jag nu här tillåtit mig orda. Jag är alldeles viss om, att man skulle genom en sådan åtgärd undkomma en hel del stridigheter och misshälligheter, som eljest enligt mitt förmenande helt säkert skola uppstå.

I slutet af 11 § heter det bland annat: »och förordnar domkapitlet särskild präst att för ändamålet hålla kyrkostämma med hvarje till pastoratet hörande församling». Det är, när man sedermera skall yttra sig om det uppgjorda löneregleringsförslaget. Då först beredas församlingarna hvar för sig tillfälle att yttra sig, såsom jag härutinnan har velat ifrågasätta, nämligen att församlingarna genast från början finge träda till och göra sina intressen gällande. När sålunda en del församlingar ifrån början ej få deltaga vid uppgörande af löneregler ing för sitt eget prästerskap, emotser jag, när de skola yttra sig öfver det förslag, som de ej fått deltaga uti, en hel del strider och misshälligheter, ty nu komma sannolikt annex- och kapellförsamlingarna att resonera som så: vi ha icke varit i tillfälle att bli hörda förut, och vi ha ingen anledning att godkänna hvad härutinnan har gjorts, och så motsätta de sig hvad som är föreslaget med mer eller mindre berättigadt skäl. Som herrarne af det anförda nu behagade finna, har jag, med tanke på hur förhållandena komma att ställa sig uti pastorat, som utgöras af ett flertal församlingar, velat förekomma detta på sätt jag antydt; och jag må säga, det jag känner mig frestad att framställa ett ändringsförslag till momentets lydelse i och för vinnande af det syfte jag härutinnan ifrågasatt, men det torde kanske vara förmätet, och jag skall därför, herr talman, låta med detta anstå tills jag får erfara, om jag för denna min mening har några sympatier, och därför har jag för närvarande intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag godkändes.

3 och 4 §§.

Godkändes.

5 § skulle enligt utskottets förslag hafva denna lydelse:

Från prästerskapet i det pastorat, beträffande hvilket löneregler ing skall verkställas, infordrar nämnden uppgift å samtliga de aflöningsförmåner, som utöfver församlingsafgifter äro att tillgå, därvid prästerskapet angående tillkomsten af dessa förmåner och villkoren för deras åtnjutande bör meddela så fullständiga upplysningar, som kunna erhållas.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Där skog å boställe, hvilket af menighet anskaffats eller af enskild donerats, antages lämna afkastning utöfver hvad som erfordras för boställets husbehof eller församling åliggande kyrko- eller prästgårdsbyggnad, skall nämnden hos domänstyrelsen göra framställning om utredning angående skogens sannolika behållna afkastning under de tjugu år, som följa näst efter det förut fastställd lönereglering för prästerskapet i pastoratet upphör att gälla. Såsom behållen skogsafkastning skall i förevarande fall anses hvad af försäljningsmedel för skog från bostället återstår efter afdrag af kostnaderna dels för virkets försäljning, dels för skogens indelning samt skogsstatens öfriga bestyr med skogen, dels för bevakning samt skogsodlings- och andra arbeten för skogsskötselns främjande å bostället, dels ock för åtgärd eller anstalt, som afser tillgodogörande af virkesafkastning eller motverkande af uppkommen skada å skogen.

Enhvar af pastoratets ordinarie präster äger att hos nämnden göra skriftlig framställning beträffande de frågor, som hafva samband med löneregleringen för prästerskapet i pastoratet eller med den kyrkliga organisationen därstädes.

Uti afgifven reservation hade herr *O. Jonsson* med instämmande af herrar *Nydal* och *Ström* uttalat, att paragrafen bort lyda:

Från prästerskapet — — — — — — — — — — erhållas.

Där skog å boställe antages lämna afkastning utöfver hvad som erfordras för boställets husbehof eller församling åliggande kyrko- eller prästgårdsbyggnad, skall nämnden hos domänstyrelsen göra framställning om utredning angående skogens sannolika behållna afkastning under de tjugu år, som följa näst efter det förut fastställd lönereglering för prästerskapet i pastoratet upphör att gälla. Såsom behållen skogsafkastning skall i förevarande fall anses hvad af försäljningsmedel för skog från bostället återstår efter afdrag af kostnaderna, dels för virkets försäljning, dels för skogens indelning samt skogsstatens öfriga bestyr med skogen, dels för bevakning samt skogsodlings- och andra arbeten för skogsskötselns främjande å bostället, dels ock för åtgärd eller anstalt, som afser tillgodogörande af virkesafkastning eller motverkande af uppkommen skada å skogen.

En hvar — — — — — — — — — — — — — — — därstädes.

Sedan paragrafen föredragits, erhölls ordet af

Herr Ström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, är det en reservation fogad till denna 5:te paragraf utaf herr Olof Jonsson, med hvilken jag i detta fall har instämt. Vi ha nämligen ansett, att det är orättvist, att de församlingar, som ha sådana boställen, som af kronan äro donerade och äro skogsboställen, icke skola få någon afkomst af skogen för att om möj-

ligt lindra sina församlingsafgifter, utan att hela denna afkomst skall ingå till kyrkofonden. Om det är ett jordbruksboställe, som lämnar en afkastning af exempelvis 2,000 kronor, så skall detta medräknas, när det är fråga om att bestämma afgifterna för presterskapets löner; men om det är ett skogsboställe, där man af skogen får 2,000 kronor, och dessa båda boställen äro till sin natur lika, bägge donerade af kronan, så får likväl icke församlingen i detta senare fallet räkna sig något till godo. Det är detta, som vi anse vara en orättvisa, och vi önska, att åtminstone dessa båda olika slag af boställen måtte i någon mån likställas, så att äfven de församlingar, som endast ha skogsboställen, skulle kunna få räkna sig till godo åtminstone hälften af afkastningen — längre ha vi icke gått. I § 5 2:dra stycket heter det: »Där skog å boställe, hvilket af menighet anskaffats eller af enskild donerats» etc., där skall församlingen få räkna sig afkastningen till godo, när det är fråga om att beräkna presterskapets aflöning, men när det är ett annat boställe, så får församlingen ingen afkastning af skogen. Nu kan det ju vara så, som kanske förhållandet i allmänhet är med skogskommuner, att deras boställen lämna icke stor afkastning genom jordbruket, men af skogen kan det komma en afsevärd afkomst, och då borde dessa förhållanden likställas — har det synts oss — såvidt möjligt i någon mån. Full likställighet blir det icke enligt vårt förslag, men detta vore dock en jämkning och en rättvisa, som man borde taga hänsyn till. Vi ha därför föreslagit här i detta andra stycket, att dessa orden: »hvilket af menighet anskaffats eller af enskild donerats» måtte utgå, så att det skulle heta: »där skog å boställe antages lämna afkastning» etc. Såsom herrarne finna, komma då alla boställen i detta fall under samma bestämmelse. Hur pass mycket, som skulle beräknas, bestämmes längre fram i en annan paragraf, och där skall jag framställa yrkande på bifall till vårt förslag i den delen, därest kammaren skulle finna detta förslag vara öfverensstämmande med billighet och rättvisa. Det är att märka, att så särdeles stor inverkan har icke den af oss föreslagna modifikationen. Det är endast under förutsättning, att skogsafkastningen lämnar en ganska betydande inkomst, som ändringen skulle komma att få någon betydelse. Om skogsafkastningen skulle uppgå till exempelvis 1,000 kronor — för att taga ett annat fall — och församlingsafgifterna till 2,000 kronor, så utgör detta tillsammans 3,000 kronor. Men då pastor skall ha 4,000 kronor, så uppstår en rest å 1,000 kronor, som då måste fyllas af kyrkofonden. I ett sådant fall skulle vårt förslag ju icke ha någon inverkan alls, ty om denna afkastning af skogen gått in till kyrkofonden, skulle ju församlingen, därest den icke hade andra tillgångar, få tillbaka beloppet för att därmed fylla hvad som resterar å pastors lön.

Således, någon så synnerligen stor inverkan har icke förslaget, utan det är endast under den förutsättning, att afkomsten blir så betydlig, att den tillsammans med församlingsafgifterna skulle öfverstiga hvad pastor skall ha. Då anse vi det för billigt, att just dessa

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

församlingar med skogsboställen skulle få räkna sig till godo afkastningen af boställsskogen för att sålunda kunna minska församlingsafgifterna. Detta vore ju i full öfverensstämmelse med de förmåner, som nu tillkomma församlingar med jordbruksboställen.

Jag skall därför tillåta mig att yrka bifall till den nu föredragna paragrafen, med den ändring, som nu är föreslagen, nämligen att orden i § 5 andra stycket: »hvilket af menighet anskaffats eller af enskild donerats» måtte utgå, hvilket yrkande är i öfverensstämmelse med den af herr Olof Jonsson afgifna reservationen.

Herr *Nydal* instämde häruti.

Herr Asker: Herr talman! Jag har varit mycket nära att biträda herr Olof Jonssons reservation, men då utredning saknades om, hur stor minskning i kyrkofondens inkomster härigenom skulle komma att uppstå, och då enligt min öfvertygelse skogsafkastningen ifrån de boställen, hvarom nu är fråga, komme att utgöra en af kyrkofondens väsentligaste inkomstkällor, har jag ansett mig böra biträda utskottets förslag, och då nu Första Kammaren icke bifallit herr Olof Jonssons reservation, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till paragrafen, sådan utskottet föreslagit densamma.

Herr Johansson i Kälkebo: Jag kan icke uraktlåta att säga några ord med anledning af den reservation, som vid denna punkt är afgifven. Det förhållande, som nu förevarande stadgande afser, har ett synnerligen stort intresse för norrlandskommunerna. Jag har mig bekant, att åtminstone i många fall utgå bidrag till prästerskapets aflöningar af de skogsmedel, som inflyta till prästerskapets löneregleringsfond från respektive boställen. Om utskottets förslag nu skulle bli antaget, kommer detta förhållande att upphöra, och då skulle naturligtvis församlingarna få lämna ett bidrag motsvarande det, som sålunda skulle upphöra att utgå ur nämnda fond. Jag kan exempelvis nämna, att kyrkoherden i den församling, hvarifrån jag är, har 1,000 kronor årligen sig tillerkända ur prästerskapets löneregleringsfond af de skogsmedel, som dit inflyta genom försäljning af skog från bostället. Jag vill säga, att detta är ett förhållande, som borde få fortfara äfven efter den nya löneregleringen. Bostället har visserligen jordbruk, men detta lämnar icke så synnerligen stor afkastning; men där finns skog, som i värde icke kan upptaxeras lägre än till halfva millionen. Då frågar jag: kan det vara rätt, att all afkastning af denna skog går till prästerskapets löneregleringsfond och att församlingen skall vara skyldig att betala de högsta afgifter, som enligt denna lag kunna ifrågakomma? Nu är förhållandet med denna skog rätt märkvärdigt, och jag ber att få lämna en liten redogörelse därför, om kammaren har tålamod att åhöra mig. Det var nämligen så, att när storskifte där skedde, brydde man sig icke om att taga med denna prästskog i skiftet, och därför blef den så stor, som

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

den nu är. Hade den kommit med i skiftet, hade däremot en betydlig del däraf antagligen gått bort och fördelats på de öfriga hemmanen. Jag skulle finna det vara alldeles upprörande, om hela inkomsten af denna skog skulle gå till prästerskapets löneregleringsfond och sålunda komma utesluttande prästerskapet i Öster- och Västergötland, i Skåne och öfriga landskap till godo, under det att församlingsborna i denna norrlandssocken finge betala de högsta afgifter, som enligt denna lag kunna ifrågakomma.

Jag tillåter mig därför instämma med herr Ström i det yrkande, han här gjorde.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen gjorda propositioner i ämnet blef utskottets förslag af kammaren godkändt.

Enligt utskottets förslag skulle *6 §* hafva följande lydelse:

1. Är bostadsboställe upplåtet åt innehafvare af viss prästerlig tjänst, skall afkastningen af sådant boställe beräknas såsom tillgång till bestridande af aflöningen för samma tjänst.

Dylik afkastning skall nämnden, med tagen hänsyn till såväl erforderliga brukningskostnader som den boställshafvaren åliggande nybyggnads- och underhållsskyldigheten i afseende å sådana insynade byggnader å bostället, som ej äro laga hus, uppskatta till visst penningbelopp, motsvarande årliga medelvärdet af alla de förmåner, tjänsteinnehafvaren äger att från bostället eller såsom ersättning för därifrån upplåten jord eller särskild rättighet åtnjuta, förmånerna af fri bostad och af skogsfång till husbehof häri dock icke inbegripna.

Öfverstiger afkastningen af skog å bostadsställe, hvilket af menighet anskaffats eller af enskild donerats, hvad som erfordras för boställshafvarens husbehof eller församling åliggande kyrko- eller prästgårdsbyggnad, skall behållna skogsafkastningen, beräknad på sätt i 5 § angifves, i sin helhet komma boställshafvaren till godo och af nämnden särskildt beaktas vid uppskattningen af boställets afkastning. Antages behållna skogsafkastningen från boställe, hvilket af menighet anskaffats, blifva så betydande, att den, jämte annan afkastning af bostället, i afsevärd mån öfverskjuter beloppet af den aflöning, som anses böra tillkomma tjänsteinnehafvaren, skall endast så stor del af samma afkastning som finnes skälig, tillgodoföras tjänsteinnehafvaren; hvaremot nämnden beträffande återstoden skall hos Kungl. Maj:t göra anmälan. Ej må skogsafkastning utöfver husbehofvet från andra än nämnda slag af bostadsboställen tillgodonjutas af boställenas innehafvare.

Gifver Kungl. Maj:t tillstånd till försäljning eller utbyte af bostadsboställe, hvars skogsafkastning öfverstiger tjänsteinnehafvarens husbehof varder, om bostället icke af menighet anskaffats eller af

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

enskild donerats, i sammanhang därmed pröfvadt, huruvida någon del af köpeskillingen eller, vid byte, af mellangiften skall öfverlämnas till kyrkofonden.

Är förslag väckt om inrättande af ny kyrkoherde- eller komministerstjänst och finnes inom den församling, där tjänsteinnehafvaren skall vara bosatt, fastighet, som vid tiden för uppgörande af löneregleringen är upplåten åt innehafvare af befintlig tjänst, men icke vidare för densamma erfordras, skall dylik fastighet anses såsom bostadsboställe för den föreslagna tjänsten. Göres framställning om inrättande ånyo af indragen tjänst, vid hvilken funnits bostadsboställe, skall, där hinder eljest icke möter, samma fastighet likaledes såsom bostadsboställe för den tjänsten räknas.

2. Såsom gemensamma aflöningstillgångar för samtliga prästerliga tjänster inom ett pastorat skall nämnden upptaga inkomster, som grunda sig därpå, att menighet till löneförbättring för prästerskapet anskaffat annat hemman eller lägenhet än bostadsboställe eller beredt andra fördelar, eller att enskild person för samma ändamål till församling gjort donation, eller att ersättning lämnats för jord eller annan förmån, hvilken varit förenad med egendom af nu angifven beskaffenhet; och skola jämväl dessa inkomster af nämnden uppskattas till årligt medelvärde.

3. Uppskattning, hvarom i denna paragraf sägs, skall afse de tjugu år, som följa näst efter det förut fastställd löneregleringen upphör att gälla.

4. Kan med jordbruk förenadt bostadsboställe eller del däraf lämpligen upplåtas på arrende, och anses en utarrendering utan inskränkning till innehafvarens besittningstid icke medföra väsentliga olägenheter för boställshafvaren i afseende å hans tjänsteutöfning eller personliga ställning, har nämnden att hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om tillstånd till sådan utarrendering, hvarvid skola noggrant angifvas ej mindre de byggnader och jordområden, som må upplåtas åt arrendatorn eller bibehållas för boställshafvaren, än äfven de särskilda förbehåll, som till betryggande af boställshafvarens tillgång till vissa tjänstbarheter finnas böra i arrendekontraktet intagas.

Beträffande *mom. 1* hade uti en vid punkten fogad reservation herr *O. Jonsson* med instämmande af herrar *Nydal* och *Ström* föreslagit, att momentet skulle lyda sålunda:

1. Är — — — — — — — — — — — — — — — — — tjänst.
Dylik — — — — — — — — — — — — — — — — — inbegripna.
Öfverstiger afkastningen af skog å bostadsboställe, hvilket af menighet anskaffats eller af enskild donerats, hvad som erfordras för boställshafvarens husbehof eller församling åliggande kyrko- eller prästgårdsbyggnad, skall behållna skogsafkastningen, beräknad på sätt i 5 § angifves, i sin helhet komma boställshafvaren tillgodo och af nämnden särskildt beaktas vid uppskattningen af bo-

ställets afkastning. Antages behållna skogsafkastningen för boställe, hvilket af menighet anskaffats, blifva så betydande, att den, jämte annan afkastning af bostället, i afsevärd mån öfverskjuter beloppet af den aflöning, som anses böra tillkomma tjänsteinnehafvaren, skall endast så stor del af samma afkastning, som finnes skälig tillgodoföras tjänstinnehafvaren; hvaremot nämnden beträffande återstoden skall hos Kungl. Maj:t göra anmälan. Behållen skogsafkastning från andra än nämnda slag af bostadsboställen skall med halfva sitt belopp beräknas såsom lönetillgång för vederbörande boställshafvare, men af denne tillgodonjutas såsom årligt anslag från kyrkofonden, hvilket anslag dock ej må öfverstiga hälften af det högsta belopp, hvartill församlingsafgift får beräknas enligt nästföljande § 7.

Gifver — — — — — — — — — — — — till kyrkofonden.

Är förslag väckt — — — — — — för den tjänsten räknas.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Ström yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom af utskottsbetänkandet synes, har herr Ros i Första Kammaren och undertecknad vid denna paragraf afgifvit en reservation. Vi komma därvid något in på den här mycket omtalade boställsfrågan, som varit föremål för åtskilliga utredningar. Vi ha nu här hört det uttalande, att alla dessa boställen borde försäljas och medlen användas till prästerskapets lönereglering och därmed sammanhängande utgifter. Denna fråga är dock, som vidare upplysts, ingalunda så synnerligen lätt, ty den är förenad med många kombinationer.

Såsom redan antydts vid den föregående paragrafen, är det först och främst så, att dessa boställen äro af olika slag och olika natur, beroende på att de tillkommit på mycket olika sätt, och därför kan Riksdagen sannolikt icke besluta, att alla skola försäljas. Om man skulle fråga församlingarna i allmänhet: vilja ni sälja edra boställen? — är jag också lika öfvertygad om, att ganska många skulle svara: nej, vi vilja i stället utarrendera dem, ty vi tro att de om några år skola komma mycket högre i värde. Jag tror också, att så blir förhållandet, och detta jämte mycket annat gör, synes det mig, att några obligatoriska försäljningar icke kunna föreskrifvas.

Däremot har herr Ros jämte mig framställt det förslag, att dessa boställen, särskildt sådana, där man har svårt att få arrendator för jorden, men där skogen däremot kan lämna åtskillig afkastning, sådana boställen skulle under vissa villkor kunna få försäljas, nämligen om församling och pastor äro eniga därom och gå in till Kungl. Maj:t och erhålla tillstånd till sådan försäljning. Förhållandet kan nämligen vara det, att en hel del sådana boställen i själfva verket icke lämnar någon nettobehållning. Om vi tänka oss, att för en skog, som visserligen skulle lämna ett eller annat hundra i inkomst, kan detta gå åt för aflöning af betjäning, som skall ha uppsikt öfver skogen. Domänstyrelsens tjänstemän skulle först och främst indela

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

skogen, så att man får bestämdt uppgift om, huru mycket som skall tagas ur densamma för hvart år. Vidare skall årligen utstämpling ske af det, som skall försäljas, och allt detta är förenadt med kostnader. Sedan kommer själfva jordbruket, och man skall värdera huru mycket det kan lämna i inkomst. Denna värdering är naturligtvis förenad med kostnader. Så kommer slutligen här nyss förut omnämnda byggnadsskyldighet. Allt detta blir sådana omkostnader, att äfven om bostället skulle lämna 3-, 4- eller 500 kronor i afkastning, går det åt så mycket i omkostnader, att nettobehållningen blir ingen. Under sådana förhållanden har det synts oss, som om det skulle vara välbetänkt, att de, som vilja frivilligt försälja sina boställen, finge rättighet därtill och att af dessa försäljningssummor bildades en fond, som då finge användas på sätt, hvarpå man enligt nuvarande bestämmelser har rättighet att använda virket ifrån skogen.

Vi ha funnit, att någon generell försäljning i den utsträckning, som t. ex. herrar Daniel Persson och Johansson yrkat i sina motioner, svårligen kan genomföras. Vårt förslag innebär dock på sätt och vis ett sträfvande i den riktningen, fastän i mycket lindrigare form, ty det synes oss vara hårdt, om de församlingar, som verkligen finna, att de måste ha förluster på dessa boställen, på grund af de stora omkostnaderna, ändock skulle tvingas att ha dem kvar och icke i stället kunde få försälja desamma. Det blefve således icke fråga om något slags tvång, utan helt enkelt en fakultativ försäljning, när församling och pastor och andra vederbörande vore ense om saken.

Det är detta, som vi i den till utskottsbetänkandet fogade reservationen påyrkat såsom ett särskildt tillägg till punkt 6, såsom en femte punkt i densamma, och ehuru detta förslag redan är afslaget af Första Kammaren, skall jag dock tillåta mig, herr talman, att yrka bifall till denna af herr Ros och mig vid betänkandet fogade reservation.

Vidare anförde

Herr Asker: Ja, jag har i denna punkt endast att framhålla, att då kammaren redan afslagit herr Daniel Perssons yrkande på, att boställena skulle försäljas i deras helhet, det vore mer än underligt, om man nu skulle bifalla den förevarande motionen om partiell försäljning af boställena, hvarigenom frågan enligt mitt förmenande skulle blifva än mera invecklad.

På grund däraf ber jag att få yrka bifall till paragrafen, sådan utskottet föreslagit densamma.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag till lydelse af paragrafen.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att 7 § skulle erhålla denna lydelse:

Förslå i 6 § omförmälda tillgångar icke till den aflöning, som anses böra tillkomma en hvar af pastoratets präster, skola, i den mån sådant till bristens betäckande erfordras, församlingsafgifter utgöras, likväl icke till sammanlagdt högre belopp, än som erhålles under antagande, att för hvarje person af pastoratets hela folkmängd enligt senast upprättade mantalslängd utginge tio öre och därutöfver fem öre för hvarje helt eller påbörjadt tiotal kronor af hela inkomstbeloppet inom pastoratet; skolande inkomsten beräknas för jordbruksfastighet till sex kronor och för annan fastighet till fem kronor för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet jämlikt senast fastställda taxeringslängd samt i fråga om inkomst af kapital och arbete till det beskattningsbara belopp, för hvilket bevillning till staten skall jämlikt senast fastställda taxeringslängd erläggas.

Nämnden skall beräkna, hvad, med iakttagande af dessa bestämmelser, bör såsom församlingsafgifter utgöras; dock att vid beräkningen skola uteslutas prästerskapet jämte tillhörande husfolk äfvensom prästerskapets boställen och löneinkomster.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Söderbergh* i Karlshamn, *Henricson, Ström, Nilsson* i Skärhus och *Byström,* som yrkat, att i andra stycket orden: »dock att etc. — — prästerskapets boställen och löneinkomster» skulle utgå.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af:

Herr Söderbergh i Karlshamn, som anförde: Herr talman! Här gäller det en principfråga. I § 7 andra stycket, sista meningen heter det: »dock att vid beräkningen skola uteslutas prästerskapet jämte tillhörande husfolk äfvensom prästerskapets boställen och löneinkomster». Denna bestämmelse sammanhänger med det stadgande, som återfinnes i § 16 mom. 1 andra stycket: »Från utgörande af församlingsafgifter frikallas endast prästerskapet för löneinkomster äfvensom prästerskapets boställen». Då prästerskapet sålunda för de angifna beskattningsföremålen fritages från skyldighet att lämna bidrag till prästerskapets aflöning, ha dessa äfven undantagits, då det, såsom i denna § 7, är fråga om, att beräkning skall uppgöras, huru mycket som skall utgå såsom församlingsafgifter. Detta är ju alldeles riktigt, ty eljest skulle olika grunder blifva tillämpade vid beräkningen af församlingsbidragets storlek och vid bestämmande af skyldigheten att utgöra detsamma.

Vid denna punkt ha emellertid jag och fyra utskottskamrater från denna kammare reserverat oss. Det är visserligen sant, att en sådan skattefrihet, hvarom här är tal, hittills varit prästerskapet medgifven. Men då det nu är fråga om att ordna prästerskapets aflöningsförhållanden på nya grunder, på sådana som i allmänhet gälla

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

för andra lönetagare här i landet, så finnes intet rimligt skäl att fasthålla vid en dylik undantagsställning. Den är principiellt ohållbar och rent praktiskt taget betyder den absolut ingenting för prästerskapets ekonomiska förhållanden. Vid bestämmande af prästernas aflöning har man endast att taga hänsyn till jämväl den omständigheten, att de såsom andra löntagare i skatteafseende skola bidraga till sin egen aflöning. Det är det hela.

Jag ber således, herr talman, att få hemställa om bifall till den vid sjunde paragrafen af mig m. fl. afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Henricson, Forssling, Lindblad* i Närlunda, *Johansson* i Öja, *Byström, Ericsson* i Alberga, *Olsson* i Blädinge, *Magnusson* i Tumhult, *Nilsson* i Skärhus, *Eriksson* i Lindehult, *Gustafsson* i Sjögesta, *Anderson* i Hasselbol och *Ström.*

Herr Asker: Herr talman! Då denna fråga var före inom utskottet, enades dess majoritet om att, då prästerskapet förut varit befriadt från att betala skatt för sina löneinkomster äfvensom för boställena, samma förmån af rena billighetsskäl borde vara prästerskapet fortfarande förbehållen. Jag har i detta fall endast velat framhålla det skäl, som inom utskottet gjort sig gällande med afseende på detta förslag, och jag ber att få yrka bifall till 7 §, sådan den af utskottet blifvit föreslagen.

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Herr talman! Då jag tror, att det med hänsyn till en eventuell sammanjämkning med Första Kammarens beslut är lämpligt, att man tager denna punkt såsom en köpeskilling, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Larsson* i Klagstorp instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Herr talman! Jag skall blott yttra ett par ord. Jag vill framhålla, att detta förslag kan leda till orättvisa här och där. Det finnes, prästgårdar, som ha betydliga skogar. Dessa äro naturligtvis upptaxerade ofta ganska högt, och vanligen får äfven prästen betala skatt för taxeringsvärdet af skogen, ehuru han icke åtnjuter någon som helst inkomst af densamma. Det synes mig nu hårdt, att han skall betala till sin egen aflöning hvad som uttaxeras i förhållande till taxeringsvärdet på skogen, hvaraf han icke har någon inkomst. Jag vill blott hemställa, om detta kan anses fullt rättvist.

Herr Lindblad i Närlunda: Herr talman! Gentemot detta vill jag anföra en beräkning, som står på sid. 229 i utlåtandet. Där finnes en post på 50,000 kronor till ersättning för vissa å bostadsboställens skogsmark belöpande utskylder och besvär. Det synes vara meningen att tillgodoräkna vissa sådana boställshafvare, där

bostället har stora skogsmarker, ersättning för utskylder för skog, som han egentligen icke har direkt nytta af. Jag kan icke annat än instämma däruti, att prästen liksom andra bör betala till församlingens allmänna utskylder.

Herr Ström: Herr talman! Jag har redan instämt i den förste talarens yrkande och därmed tillkännagifvit min åsikt. Anledningen till att jag biträdt denna reservation är den, att när nämnden tager hänsyn till alla förhållanden, som inverka på prästens lön vid uppgörandet af lönereglering, kommer den också att taga hänsyn till denna omständighet. Jag tror därför icke, att prästen förlorar något alls på det, men jag har ansett, att af principiella skäl det är rättast att pastor liksom andra skall få lämna bidrag. Det är här fråga om uppskattning, men det blir naturligtvis samma yrkande, när vi komma till aflöningen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit, godkändes utskottets förslag med den ändring däri, som föreslagits i den af herr Söderbergh i Karlshamn med flere afgifna reservationen.

8 §.

Godkändes.

För *9 §* var af utskottet föreslagen följande lydelse:

Särskild förmån, som blifvit genom donation af enskild tillförsäkrad innehafvare af viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne ökad inkomst, skall oafkortad komma samme tjänsteinnehafvare till godo.

Vidkommande denna paragraf hade emellertid reservation afgifvits af herr *Byström,* som tillstyrkt denna lydelse af paragrafen:

Särskild förmån, som blifvit genom donation af enskild tillförsäkrad innehafvare af viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne ökad inkomst, skall komma samme tjänsteinnehafvare tillgodo. Skulle emellertid afkastningen af här åsyftad donation belöpa sig till högre belopp än som motsvaras af hälften af den på grund af lönereglerings fastställda lönen, meddelar Kungl. Maj:t föreskrifter angående användande af återstoden af denna afkastning.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till:

Herr Byström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, har jag afgifvit en reservation vid denna paragraf. Den gäller de särskilda förmåner, som prästerliga tjänsteinnehafvare i vissa socknar kunna hafva i följd af donationer. Om

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

en sådan donation består af ett visst belopp penningar, är den ju på det hela taget ganska oföränderlig, men om den består af en fastighet, t. ex. en jordbruksfastighet, så kan genom omständigheternas makt denna donations afkastning komma att belöpa sig till betydligt större belopp, än donator skulle kunnat tänka sig, då donationen gafs. Jag antar, att en sådan gifvare hade för afsikt att i första hand öka lönen åt den präst, som då fanns inom socknen och som möjligen var svagt aflönad, och att för det andra också göra lönen så pass stor, att socknen vid ombyte af präst skulle kunna välja bland de bästa, för så vidt ekonomien skulle kunna anses spela någon roll vid sökandet af plats. Nu kan som sagdt genom omständigheternas makt denna donation gå till ett belopp, som icke står i rimligt förhållande till den lön, pastor bör åtnjuta för sitt arbete. Det kan exempelvis vara en egendom, där tack vare ett vattenfall en stor industri uppstått, som ökar inkomsten af egendomen, eller kan en grufva upptäckas där, eller kan en järnväg komma att dragas öfver ägorna, hvilket allt gör egendomen synnerligen värdefull och samverkar till att inkomsten blir oproportionerligt stor. Det finnes icke så få donationer, som bestå af hemman, och bland dessa donationer är en för närvarande upptaxerad till öfver 200,000 kronor och ger nu omkring 11,000 kronor i inkomst. Andra hemman ge nu blott 500 kronors inkomst, men äfven med afseende på dem kan i framtiden inträffa hvad jag här sökt framställa.

Nu kan man göra den invändningen, att, om man skulle taga en del af dessa stora inkomster för annat kyrkligt ändamål, detta icke skulle vara med donators mening öfverensstämmande.

Mig synes, att donators mening genom mitt förslag respekteras med hänsyn till båda nyss omnämnda synpunkterna, nämligen att dels lönen skulle något ökas och dels att platsen blefve så tilldragande att många sökte den, hvarigenom man finge att välja mellan de bästa. För att vinna garanti att man icke i detta fall skulle gå till ytterlighet har jag föreslagit att bestämmelsen skulle få följande lydelse:

Särskild förmån, som blifvit genom donation af enskild tillförsäkrad innehafvare af viss prästerlig tjänst i syfte att bereda denne ökad inkomst, skall komma samme tjänsteinnehafvare till godo. Skulle emellertid afkastningen af här åsyftad donation belöpa sig till högre belopp än som motsvaras af hälften af den på grund af löneregleringen fastställda lönen, meddelar Kungl. Maj:t föreskrifter angående användande af återstoden af denna afkastning.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till denna framställning.

Herr Asker: Herr talman! Allt i detta fall är beroende på donationsbrefvets ordalydelse. Naturligtvis kan det likaväl vara tänkbart, att donator afser att stödja den präst, som finnes i församlingen, som att han afser att bereda församlingen en förmån, genom att stödja den i underhållet af präst. I hvilketdera fallet

som helst bör donators bestämmelse respekteras, och jag kan för min del ej finna annat än att reservanten går för långt, då han vill förordna om donationsbrefvets tolkning. Det finnes den utvägen för församlingen, om ett boställe är doneradt, att ingå till Kungl. Maj:t med begäran att donationen må förändras i ett eller annat hänseende. Kungl. Maj:t brukar i sådana fall höra kammarkollegium och justitiekanslern och därefter besluta i frågan. Men att redan nu skulle på förhand fastslås, hur donationsbrefven skulle tydas, det vågar jag för min del icke vara med om, och jag föreställer mig, att kammaren i det afseendet också drager sig för att lämna en generell tolkning af hur donationer i detta fall böra användas. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Jag sympatiserar med den tanke, som reservanterna uttalat, men då det icke är möjligt att på detta sätt ingripa i donators särskilda vilja, då han har donerat till ett visst särskildt ändamål, så kan jag icke annat än anhålla om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag.

10 och 11 §§.

Godkändes.

12 §.

Utskottet hade föreslagit följande lydelse af paragrafens första moment:

1. Kungl. Maj:t fastställer särskildt beträffande hvarje pastorat dels aflöning för kyrkoherden samt för komminister, där sådan skall vara anställd, dels ock för hvarje tjänsteinnehafvare årliga beloppet af ej mindre församlingsafgifter från pastoratet än äfven tillskott från kyrkofonden, när dylikt tillskott funnits erforderligt.

Sålunda fastställd lönereglering skall tillämpas under tjugu ecklesiastikår, räknade från det, då förut fastställd lönereglering upphör att gälla, dock med iakttagande af hvad i 4 § 2 mom. fjärde stycket för där afsedt fall stadgas.

Vid paragrafen hade likväl fogats reservation af herr *Byström,* som med instämmande af herr *Ström* hemställt, att mom. 1 andra stycket skulle erhålla denna lydelse:

Sålunda fastställd lönereglering skall tillämpas under tjugu ecklesiastikår, räknade från det, då förut fastställd lönereglering

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

upphör att gälla, dock med iakttagande af hvad i 4 § 2 mom. fjärde stycket för där afsedt fall stadgas.

Paragrafen föredrogs; och yttrade därvid

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Äfven vid denna paragraf har jag och en annan ärad ledamot af utskottet gjort en reservation. Den går ut på, att då lönerna reglerades första gången efter den förordning, som nu möjligen kommer till stånd, denna reglering skulle ske på det sättet, att de alla slutade på samma år, nämligen då den konvention slutar, som slutar näst den sista. Det fins nämligen en, som icke slutar förrän 1942, men den tyckas alla parterna hafva lämnat ur räkningen, då det gäller att ställa upp sina önskemål med afseende å tiderna, då det gäller de förslag, som här äro å bane.

De lönekonventionerna, hvilka först börja förfalla, nämligen år 1914, skulle, om tiden begränsades till 1934, få en giltighetstid af 20 år. Sedan skulle giltighetstiden för regleringen blifva alltefter som de nuvarande konventionerna förfalla. De konventioner, som förfalla 1914, skulle sålunda gälla 20 år, och de, som förfalla 1915, skulle få en giltighetstid af 19 år, de, som förfalla 1916, en giltighetstid af 18 år o. s. v. De, som förfalla 1932, skulle få blott 2 års giltighetstid.

Förhållandet skulle emellertid blifva det, att 1,315 löneregleringar skulle få en giltighetstid af 10—20 år, och endast 15 löneregleringar skulle få en giltighetstid af 5 år och därunder.

Nu synes det mig, som om detta arrangemang skulle vara möjligt att åstadkomma. Skälen till att göra det skulle vara, att lönerna skulle bättre och jämnare kunna regleras, då regleringen skedde på en gång öfver hela linjen. Det är ju klart, att då man skall i en socken reglera lönen 1914 och i en annan 10 år därefter, så kunna förhållandena vara så pass olika, att lönerna blifva högst olika i dessa socknar, ehuru de ligga nära intill hvarandra och villkoren för prästernas arbete äro desamma, och prästerna således borde hafva lika löner. Så skulle också härigenom en inverkan på lönerna komma till stånd äfven därutinnan, att man kunde bättre öfverskåda dem i förhållande till andra ämbetsmannakårers löner. Jag finner det också vara en fördel, om, såsom somliga tänkt, staten skulle komma att öfvertaga en del eller flera delar af prästlönerna i afsikt att kunna utjämna skattebördorna i de olika kommunerna. Som vi veta, falla dessa synnerligen ojämnt, och här är ju ett sätt att bidraga till att de jämnare fördelas.

Vidare skulle, om det här förslaget blefve lag, man nästan kunna undvara nämnderna, som skulle föreslå prästlönerna i de olika länen. Ty sedan de fixerat dem en gång, så behöfde naturligtvis deras arbete icke tagas i anspråk intill dess att åter 20 år hade förflutit, och nämnderna blefve snart sagdt öfverflödiga för

20 år i taget. Visserligen kunde man behöfva hafva dem litet annorlunda sammansatta, och det skulle jag vara med om, äfven om jag ej kommer till det resultat jag afser med min reservation, ty jag tycker dock att sammansättningen bör vara en annan än den, som förslaget angifver, fastän jag ej velat reservera mig precis i denna punkt. Genom att vidblifva det förslag, som utskottet har framlagt, kommer man in i en slags cirkel om 28 år. Det blir ett slags hjul med 28 ekrar. Jag tycker det blir, som om man skulle segla med fasta skot. Det vore kanske fördelaktigare att hafva skoten mera lösa, än förslaget innebär. Det kan ju hända, att man anser en sådan reformering nödvändig, som underlättas genom detta förslaget.

Jag har därför ansett mig böra föreslå en annan formulering af paragrafen och då i sådan riktning, som jag här med dessa ord framställt. Den ändring, som skulle komma att vidtagas i denna paragraf, består i följande ord: »Där den är afsedd att träda i tillämpning före den 1 maj 1934», och då skulle andra stycket i 1 mom. i nu ifrågavarande paragraf komma att lyda på följande sätt: »Sålunda fastställd lönereglering skall, där den är afsedd att träda i tillämpning före den 1 maj 1934, äga giltighet intill samma dag, men eljest under tjugu ecklesiastikår, räknade från det, då förut fastställd lönereglering upphör att gälla, dock med iakttagande af hvad i 4 § 2 mom. fjärde stycket för där afsedt fall stadgas.»

Jag skall be, herr talman, att med denna ändring inflickad i det andra stycket af 1 mom. få yrka bifall till min sålunda här gjorda framställning.

Häruti instämde herr *Ström*.

Herr Asker: Herr talman! Jag skall i denna punkt endast be att få åberopa de skäl, som blifvit i motiveringen anförda från utskottets sida. Utskottet säger nämligen på sidan 178, att utskottet anser alltför stora svårigheter möta för de centrala ämbetsverken att, för den händelse alla löneregleringar komma att utlöpa *samma* år, medhinna det förberedande arbete, som måste föregå löneregleringens fastställande af Kungl. Maj:t.

Då nu motionärernas syfte delvis är vunnet genom den förändring, som blifvit intagen i 2 § andra stycket, som innefattar bestämmelse därom, att, därest tiden för löneregleringens giltighet går till ända efter den 30 april 1923, Kungl. Maj:t äger, på framställning af pastoratet och dess ordinarie prästerskap, medgifva, att löneregleringen må tidigare än i sådant afseende är stadgadt, likväl ej före den 30 april 1924, upphöra att gälla, så kan jag ej finna annat än att utskottets förslag i detta fall är tillfyllestgörande, hvarför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

talmannen gifvit propositioner i ämnet, blef utskottets förslag af kammaren godkändt.

13—15 §§.

Godkändes.

16 § skulle enligt utskottets förslag lyda sålunda:

1. I det vid löneregleringen såsom församlingsafgifter fastställda bidrag till prästerskapets aflöning skola alla de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga efter de för sådana utskylders utgörande i allmänhet stadgade grunder; och skall detta bidrag årligen utdebiteras.

Från utgörande af församlingsafgifter frikallas endast prästerskapet för löneinkomster äfvensom prästerskapets boställen, ehvad dessa af löntagare bebos och brukas eller äro afsedda endast att lämna bidrag till prästerskapets aflöning.

Angående den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkans prästerskap, som tillkommer vissa främmande trosbekännare, är särskildt stadgadt.

2. Församlingsafgifterna skola debiteras och uppbäras i samma ordning som afgifter till kyrka och skola. Vederbörande kyrkoråd skall kvartalsvis utbetala till kyrkoherde och komminister hvad af församlingsafgifterna blifvit en hvar af dem tillförsäkradt.

Består pastorat af två eller flera församlingar, skall pastoratets lönebidrag årligen till utgörande fördelas på de särskilda församlingarna i förhållande till hvarje församlings hela inkomstbelopp, beräknadt enligt de i 7 § angifna grunder.

Herrar *Söderbergh* i Karlshamn, *Henricson, Ström, Nilsson* i Skärhus och *Byström* hade uti angifven reservation yrkat, att andra stycket i första momentet: »Från utgörande etc. — — — prästerskapets aflöning» skulle utgå.

Efter föredragning af paragrafen lämnades ordet till

Herr Söderbergh i Karlshamn, som anförde: Herr talman! Med åberopande af hvad jag anfört vid behandlingen af 7 §, får jag hemställa om bifall till den af mig m. fl. afgifna reservationen beträffande 16 § första punkten, att densamma må erhålla följande lydelse: »I det vid löneregleringen såsom församlingsafgifter fastställda bidrag till prästerskapets aflöning skola alla de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga efter de för sådana utskylders utgörande i allmänhet stadgade grunder; och skall detta bidrag årligen utdebiteras.

Angående den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkans

prästerskap, som tillkommer vissa främmande trosbekännare, är särskildt stadgadt.»

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes med den af herr Söderbergh i Karlshamn däri föreslagna ändringen.

17—24 §§.

Godkändes.

Härefter föredrogs *25 §;* och yttrade därvid

Herr Nilsson i Skärhus: Angående 25 § har jag anmält reservation. Anledningen till denna min reservation är den, att jag inom utskottet uttalat mig för Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, och hade jag haft tid därtill, skulle jag också hafva formulerat mitt förslag i den riktningen så, att Kungl. Maj:ts förslag blifvit antaget oförändradt. Men då denna paragraf är sammankopplad med flera andra paragrafer än som Kungl. Maj:ts förslag omfattar, finner jag icke anledning att göra något försök till ändring af densamma, och har jag således inte något särskildt yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag blef af kammaren godkändt.

26—30 §§, ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 3:o) förklarades besvarad genom kammarens här antecknade beslut.

Punkten 4:o), angående lag om emeritilöner för präster.

Efter föredragning af *1 §* begärdes ordet af

Herr Ström, som yttrade: Herr talman! Jag skall tillåta mig hemställa, att kammarens godkännande af lagförslaget med eller utan ändring meddelas under förutsättning, att Riksdagen för sin del i hufvudsak godkänner de af utskottet under B), C) och E) upptagna lagförslagen.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände utskottets förslag under den af herr Ström påyrkade förutsättningen.

För *2 §* hade herr *Sædén* uti motionen n:o 314 föreslagit följande lydelse:

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Emeritilön för kyrkoherde och komminister utgör 3,000 kronor, då med tjänsten varit förenad en aflöning om 3,000 kronor eller därunder, och 4,500 kronor, då med tjänsten varit förenad en aflöning om 6.000 kronor eller därutöfver. Vid aflöningsbelopp mellan 3,000 och 6,000 kronor ökas emeritilönens minimibelopp af 3,000 kronor med 50 kronor för hvarje 100-tal kronor, hvarmed aflöningen öfverstigit 3,000 kronor. Lönen beräknas till det belopp, hvartill densamma bestämts vid lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning eller, om sådan lönereglering med afseende på tjänstinnehafvaren icke vunnit tillämpning, till medeltalet af de belopp, för hvilka bevillning för lönen erlagts de sista tio åren före tjänstens frånträdande. Öfverskridet 50-tal kronor af lönens belopp räknas såsom fullt 100-tal.

För domprost utgör emeritilön 5,000 kronor och för adjunkt 1,800 kronor.

Utskottet hemställde, att paragrafen skulle lyda:

För ordinarie tjänsteinnehafvare skall emeritilön motsvara åttio procent af hans lön, beräknad till det belopp, hvartill densamma bestämts vid lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, eller, om sådan lönereglering med afseende å tjänsteinnehafvaren icke vunnit tillämpning, till det belopp, efter hvilket afgift till prästerskapets änke- och pupillkassa senast utgått. Ej må dylik emeritilön understiga tretusen sexhundra kronor för kyrkoherde och tvåtusen fyrahundra kronor för komminister, ej heller öfverstiga femtusen kronor; och skall, där vid uträkning efter ofvan angifna grund emeritilönen ej uppgår till jämnt tiotal kronor, densamma höjas till närmast högre tiotal.

För extraordinarie präst skall emeritilön utgöra ett-tusen åttahundra kronor.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr Sædén yttrade: Mina herrar! Mot det förslag, som innehålles i 2 § af utskottets förslag till lag om emeritilöner, ville jag inlägga min gensaga, enär jag finner förslaget i hög grad orättvist.

Enligt detta förslag skulle emeritilön faktiskt blifva för komminister i regeln 2,400 kronor men för kyrkoherde växla mellan 3,600 och 5,000 kronor.

Det finnes ingen rättfärdig grund för att komministrars och kyrkoherdars emeritilöner skulle göras så olika. De hafva fullgjort samma kompetensvillkor för sina tjänster, och den enes befordran har icke hvilat på någon objektivt betygad högre grad af nit och skicklighet än den andres. Emeritilönesystemet för präster får icke vara byggdt uteslutande på analogier med pensionsväsendet för andra tjänstemän; och detta af två skäl. Prästerna skulle icke själfva betala pensionsafgifter, och befordringsväsendet bland präster saknar analogi med

andra tjänstemäns befordran, då det företer en annars exempellös ovisshet och ojämnhet.

Jag har tillåtit mig i min motion föreslå, att emeritilönernas minima och maxima skulle utgöra respektive 3,000 och 4,500 kronor, och att beloppet 5,000 kronor skulle tillkomma endast domprost.

Det förslag, som jag framlagt, sammanfaller med prästlöneregleringskommitténs förslag vid aflöningsbelopp om 5,000 kronor. Där skulle emeritilönen utgöra 4,000 kronor enligt båda förslagen. Men då kommitténs och utskottets förslag inom deras ram låter emeritilönerna utgå med 80 procent af alla lönebeloppen, låter den kommittéreservant, hvilkens yrkande jag upptagit såsom motion, inom sin ram procenttalet *falla* för lönebeloppen uppåt och *stiga* för lönebeloppen nedåt — i full öfverensstämmelse med den moderna skattelagsstiftningens principer.

Detta förslag har af de granskande myndigheterna på flera håll, trots mängden af hvarandra trängande förslag, lyckats tilldraga sig nppmärksamhet; och flere både andliga och världsliga myndigheter hafva uttalat sin anslutning till förslaget. »Utan tvifvel», säger Hernösands domkapitel, »har reservantens förslag framför kommitténs företrädet af större rättvisa och billighet». Domkapitlet framhåller ock, att det sannolikt på det hela taget blefve icke dyrare utan kanske till och med mindre dyrt än kommitténs.

Nu har jämväl utskottet för sitt afslagsyrkande sökt stöd hos domkapitlet i Hernösand. Det är bara otur för utskottet, att dess *enda* skäl, detta domkapitels betänklighet i ett *visst* afseende mot reservantens förslag och kammarkollegii därpå grundade uttalande, numera *sväfvar alldeles i luften*.

Detta skäl skulle ligga däruti, att enligt reservantens förslag emeritilönerna för de lägst aflönade prästerna ej sällan skulle komma att öfverstiga den kontanta lön, de under sin tjänstgöring uppburit.

Men det skälet *förefinnes icke längre* efter Kungl. Maj:ts af utskottet enhälligt förordade aflöningsförslag beträffande de lägst aflönade prästerna. Ty med 10 år som ordinarie skulle komminister enligt detta förslag verkligen uppbära en kontant lön af 3,000 kronor. Ty den möjligheten, att en gammal adjunkt, som hela sitt lif gått obefordrad, skulle *vid 65 års ålder* — en ålder, då han såsom obefordrad just skulle afgå med pension — bli vald till komminister, den möjligheten är icke värd att räkna med och skulle i alla händelser förblifva ett enastående undantag.

Jag ber således att i rättvisans namn få pruta något på de föreslagna högsta och få öka något på de föreslagna lägsta emeritilönebeloppen — sänka de högsta från 5,000 till 4,500 kronor och höja de lägsta från 2,400 till 3,000 kronor. Då totalkostnaden för hela emeritilöneväsendet enligt min motion icke blefve högre än enligt utskottets, vågar jag hoppas, att inom denna kammare de största löntagarnas egoistiska intresse icke skall segra på rättvisans och de svagare aflönades bekostnad.

Lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m. (Forts.)

Pension för lektor och läroverksadjunkt utgör nu respektive 4,000 och 3,400 kronor. Enligt utskottets förslag skulle kyrkoherdar få 1,000 kronor *högre* pension än *lektorerna*, men komministrarna 1,000 *lägre* pension än *läroverksadjunkterna*. Sådant *kan* icke vara rättvist.

Jag yrkar därför bifall till min motion.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Jönköping och *Sehlin*.

Herr Redelius: Herr talman! Jag ber att få läsa upp några ord ur paragrafen för att belysa frågan. Här står: »Ej må dylik emeritilön understiga tretusen sexhundra kronor för kyrkoherde och tvåtusen fyrahundra kronor för komminister, ej heller öfverstiga femtusen kronor.» Nu har utskottet föreslagit, att lön ej må fastställas till lägre belopp än 2,500 kronor för komminister. Skulle nu komminister misslyckas vid befordran, så att han icke blefve kyrkoherde, så skulle han dock erhålla en pension af minst 2,400 kronor, som är 100 kronor mindre än lägsta ordinarie komministerlön. Men pensionen skulle kunna under förutsättning af befordran till högre aflönad tjänst ökas för honom, så att den komme att uppgå till 5,000 kronor, som är maximum för prästerna. Jag tror därför icke, att komministrarne ha anledning att klaga.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de därunder gjorda yrkandena blef utskottets förslag godkändt.

3—12 §§ och rubriken.

Godkändes.

Utskottets i punkten 4:o) gjorda hemställan förklarades besvarad genom kammarens omförmälda beslut.

Punkten 5:o), angående lag om kyrkofond.

Sedan *1 §* föredragits, begärdes ordet af

Herr Ström, som yttrade: Herr talman! Jag skall tillåta mig att göra samma hemställan som förut, nämligen att kammarens godkännande af förslaget med eller utan ändring meddelas under förutsättning, att Riksdagen för sin del i hufvudsak godkänner de af utskottet under B), C) och F) upptagna författningsförslagen.

Vidare anfördes ej. Med bifall till den af herr Ström gjorda hemställan godkände kammaren utskottets förslag till förevarande paragraf.

2—11 §§, ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets i punkten 5:o) gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan antecknade beslut.

Punkten 6:o), angående grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar.

1 mom. föredrogs, hvarefter

Herr Ström anförde: Herr talman! Jag tillåter mig att hemställa, att kammarens godkännande af lagförslaget med eller utan ändring meddelas under förutsättning, att Riksdagen för sin del i hufvudsak godkänner de af utskottet under B), C) och E) upptagna lagförslagen.

Denna hemställan bifölls af kammaren, hvarjämte utskottets förslag till lydelse af momentet godkändes.

2—5 mom. och rubriken.

Godkändes.

Utskottets i punkten 6:o) gjorda hemställan förklarades besvarad genom kammarens här ofvan omförmälda beslut.

§ 2.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen :

n:o 132, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner angående lönereglering för lärarpersonalen vid småskolor m. m. samt angående visst villkor beträffande löne- och pensionsregleringen för lärarpersonalen vid småskolor m. m., dels ock en med föranledande af förstnämnda proposition väckt motion, och

n:o 133, i anledning af Kungl. Majt:s i statsverkspropositionen under andra hufvudtitelns stat upptagna förslag om anslag för inrättande af ett jordregister.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 21, i anledning af väckt motion om ändring af 3 § 11:o tryckfrihetsförordningen;

n:o 22, i anledning af väckt motion om tillägg till det vid 1907 års riksdag såsom hvilande antagna förslag till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen; och

n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 161, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet af tillfälliga kostnader för underlättande af manskapsrekryteringen vid armén;

n:o 162, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för underlättande af manskapsrekryteringen vid flottan och kustartilleriet;

n:o 163, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löneregler för flottans pensionskassas tjänstemän och vaktmästare;

n:o 164, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till fångvården af den under domänstyrelsens förvaltning bibehållna delen af Svartsjö kungsladugård jämte lägenheterna Hästbryggan och Färjestaden i Sånga socken och Stockholms län;

n:o 165, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående reglering af löneförhållanden m. m. vid kammarrätten; och

n:o 166, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att af det för år 1909 beviljande polisanslaget använda visst belopp, under år 1908;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial, n:o 16, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande n:o 14, i anledning af väckt motion om årlig ersättning till förra innehafvaren af Gagnbro gästgifveri i Stora Tuna socken, Mina Pålman;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial:

n:o 2, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af

väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af på allmän folkomröstning grundadt kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl; och

n:o 3, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta bevillnings- och lagutskottets sekreterare m. m.;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 75, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis samt inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i sammanhang därmed framlagda proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; och

n:o 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag jämte i ämnet väckta motioner; samt

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 38, angående herr K. V. Rydéns motion, n:o 245, angående utredning om och i hvilken utsträckning en viss maximalarbetstid må bestämmas för arbetare och biträden i industriellt arbete m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,54 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.